

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

1^ο Αντάμωμα των Απανταχού Μακρηνών - Λιβισιανών

Αιγάλεω 24 Ιουνίου 2018

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική, ή η απόδοση κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου του βιβλίου με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Νόμος 2121/1993 και κανόνες του Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα.

Σε περίπτωση που θέλετε να χρησιμοποιήσετε κάποιο τμήμα του συγγράμματος παρακαλούμε επικοινωνήστε με τον εκδότη. Η μη εξουσιοδοτημένη χρήση τμήματος του παρόντος διώκεται ποινικά.

© Εκδόσεις ΕΜΒΡΥΟ, 2019

ISBN 978-960-8002-89-0

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΜΒΡΥΟ

Ιερά Οδός 286, 122 43 Αιγάλεω

Τηλ./Φαξ: 210-5315012

E-mail: info@embryopub.gr

[http://: www.embryopub.gr](http://www.embryopub.gr)

[Facebook.com/EmbryoPublications](https://www.facebook.com/EmbryoPublications)

Twitter: @EmbryoBooks

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

1^ο Αντάμωμα των Απανταχού Μακρηνών - Λιβισιανών

Αιγάλεω 24 Ιουνίου 2018

ΜΕΓΑΣ ΧΟΡΗΓΟΣ

Γιάννης Νικ. Παπαπολίτης

ΧΟΡΗΓΟΙ

Βασίλης Μουσαίος, Στέλιος Γεωρ. Βασιλειάδης
Οικογένεια Ι. Νικάνδρου, Οικογένεια Αγαπητού από Αιγάλεω

ΙΟΥΛΙΟΣ 2019

Έκδοση: χορηγία Αντιδημάρχου Αιγάλεω, Στέλιου Βασιλειάδη
Επιμέλεια Κεμμένων: Ζωή Ευσταθιάδου, το γένος Αγαπητού

1^ο ΑΝΤΑΜΩΜΑ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΜΑΚΡΗΝΩΝ-ΛΙΒΙΣΙΑΝΩΝ

Κυριακή 24 Ιουνίου 2018

Η Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών

Λ Υ Κ Ι Α

σας προσκαλεί στο
Πρώτο μας Αντάμωμα

Κέντρο Πολιτισμού

«ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΟΛΥΒΙ»

Ιερά Οδός & Νάξου, ΑΙΓΑΛΕΩ (σταθ. Μετρό Ελαιώνας)

*Έναρξη **9 το πρωί** & λήξη ομιλιών 13.30

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ

* Συμμετοχή στο γεύμα μετα μουσικής
10 ευρώ κατα άτομο.

Το αντάμωμα διοργανώνεται με την ευγενική χορηγία των :
Μέγας Χορηγός:

* Γιάννης Νικ. Παπαπολίτης

Χορηγοί:

*Βασίλης Μουσαίος

*Στέλιος Γεωρ. Βασιλειάδης

*Οικογένεια Ι. Νικάνδρου

*Οικογένειες Αγαπητού από Αιγάλεω

ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
ΕΡΕΥΝΩΝ
Λ Υ Κ Ι Α

Λ Υ Κ Ι Α

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ: Σομφρώντος 6 Αιγάλεω 12242 Tel +30 6977 841099 Mail: lyciagreece@gmail.com
Site : www.lycia.gr Facebook: Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών «Λυκίας»-Society of Historical Research "Lycia"

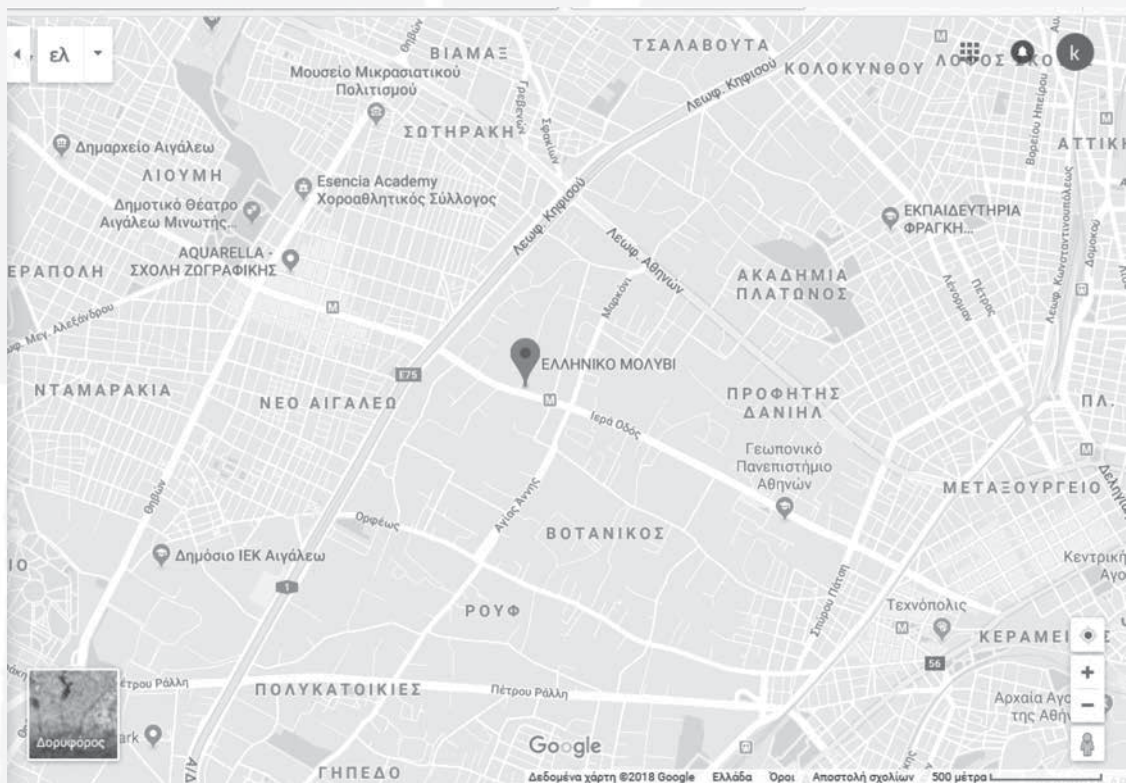
ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Η Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών ΛΥΚΙΑ σας καλεί στο
1^ο Αντάμωμα των Απανταχού Μακρηνο-Λιβισιανών
την Κυριακή 24 Ιουνίου 2018
στο Κέντρο Πολιτισμού «Ελληνικό Μολύβι» στο Αιγάλεω.
(Ιερά Οδός κ Νάξου – πλησίον έξοδος Μετρό “Ελαιώνας”)

Παρουσιάσεις 09.00 - 13.00.
Κατόπιν θα ακολουθήσει γεύμα με ζωντανή μουσική και χορό .

Η παρουσία σας θα μας δώσει ιδιαίτερη τιμή και χαρά !

Με εκτίμηση για τη ΛΥΚΙΑ,
Τάσος Κακλαμάνης - Ευαγγελία Αχλάδη

Βίντεο του Ανταμώματος στο youtube

[1^ο Αντάμωμα Απανταχού Μακρινών - Λιβισιανών - YouTube](https://www.youtube.com/watch?v=KD9gctly_E8)

https://www.youtube.com/watch?v=KD9gctly_E8

24 Ιουλ 2018 - Μεταφορτώθηκε από Lycia Greece

[ΜΕΡΟΣ Β΄ - 1^ο Αντάμωμα Απανταχού Μακρηनों - Λιβισιανών - YouTube](https://www.youtube.com/watch?v=TH1K_fBUvbs)

https://www.youtube.com/watch?v=TH1K_fBUvbs

23 Ιουλ 2018 - Μεταφορτώθηκε από Lycia Greece

Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ «ΛΥΚΙΑ»

Λυκία, είναι η γεωγραφική περιοχή απέναντι από τη Ρόδο, με σημαντικό και αδιάλειπτης παρουσίας πολιτισμό, από την 3^η χιλιετία π.Χ. ως το 1922 και σημαντικότερες κοινότητες, πριν την Έξοδο, τη Μάκρη, το Λιβίσι και τα Μύρα. Το Λιβίσι, ως μια μοναδική περίπτωση Μικρασιατικού χωριού που έχει μείνει ακατοίκητο από το 1922, θεωρείται από Έλληνες και Τούρκους σύμβολο της Ελληνο-Τουρκικής φιλίας και της Ανταλλαγής Πληθυσμών, καθώς και σημαντικό μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Η *Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών «ΛΥΚΙΑ»* είναι Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία που συστάθηκε από απογόνους Μικρασιατών από τη Μάκρη και το Λιβίσι, της Μικράς Ασίας. Σκοπός της «ΛΥΚΙΑΣ», μεταξύ άλλων, είναι η διάσωση της Μικρασιατικής Μνήμης και του Μικρασιατικού Πολιτισμού, η συλλογή, ψηφιοποίηση και μελέτη ιστορικού υλικού για τη Λυκία από αρχεία εσωτερικού, εξωτερικού και οικογενειακά, η μετάφραση των οθωμανικών και ξένων αρχείων που αφορούν στη Μάκρη και στο Λιβίσι, η προετοιμασία των πατριωτών για τη διοργάνωση ετήσιων ανταμωμάτων των απανταχού Μακρηνών-Λιβισιανών, η έκδοση ιστορικών βιβλίων, η δημιουργία ψηφιακού αρχείου και μουσείου, η αλληλεγγύη προς τους Μικρασιάτες πρόσφυγες και η προώθηση της Ελληνο-Τουρκικής φιλίας.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΛΥΚΙΑΣ

Με σκοπό την ενημέρωση και ταυτόχρονα την κινητοποίηση των απογόνων καθώς και τη συλλογή οικογενειακών μαρτυριών και αρχείων, η «ΛΥΚΙΑ» ξεκίνησε ένα οδοιπορικό, ανά την Ελλάδα, για να καλυφθούν όλα τα κύρια μέρη, όπου εγκαταστάθηκαν οι Μακρολιβισιανοί πρόσφυγες μετά την Έξοδο του 1922:

- 30/5/17 Αθήνα-Αιγάλεω, εκδήλωση «Μάκρη και Λιβίσι - Το Χτες, Το Σήμερα, Το Αύριο», υπό την αιγίδα του Δήμου Αιγάλεω (επισημαίνεται ότι στην οδό Μάκρης, στο Αιγάλεω, εγκαταστάθηκαν 100 οικογένειες Μακρολιβισιανών).
- 18/6/17 Ρόδος, εκδήλωση σε συνεργασία με τους Μικρασιάτες Ρόδου και υπό την αιγίδα των Γ.Α.Κ Δωδεκανήσου.
- 9/7/17 Ιεράπετρα Κρήτης, εκδήλωση σε συνεργασία με τον Σύλλογο Μικρασιατών Ιεράπετρας.
- 29/7/17 Κήρινθος Εύβοιας εκδήλωση σε συνεργασία με τους εκεί Μακρολιβισιανούς.
- 10-11/11/17, εκδηλώσεις σε Ιτέα και Θήβα με τους εκεί Μικρασιατικούς Συλλόγους.
- 02/05/18 αντίστοιχη εκδήλωση στη Δραπετσώνα.
- 04/10/18 αντίστοιχη εκδήλωση στη Ρόδο.

Στις 15-17/6/17 πραγματοποιήθηκε επίσκεψη στα Μικρασιατικά παράλια (Μάκρη-Λιβίσι) και συνάντηση με αρχιτέκτονες και κοινοτικούς εκπροσώπους της Μάκρης (Fethiye), με τους οποίους η ΛΥΚΙΑ διατηρεί άριστες σχέσεις και επικοινωνία.

Στις 17/12/2017 έγιναν τα εγκαίνια των γραφείων της ΛΥΚΙΑΣ στο Αιγάλεω, εφόσον υπήρξε η ευγενική παραχώρηση ενός ορόφου στο ιδιόκτητο κτίριο της Πανελληνίας Ένωσης Ασυρίων, με την οποία πλέον συστεγαζόμαστε. Στα εγκαίνια, προσκεκλημένη της ΛΥΚΙΑΣ και του Δήμου Αιγάλεω, παρέστη τουρκική αντιπροσωπεία με επικεφαλής τον αντιδήμαρχο Μάκρης/Fethiye.

Στις 24/06/2018 η ΛΥΚΙΑ διοργάνωσε το **1° Αντάμωμα των απανταχού Μακρηνών–Λιβισιανών**, στο Πνευματικό Κέντρο «Ελληνικό Μολύβι» του Αιγάλεω-Αθήνας, με τη συμμετοχή 500 πατριωτών και φίλων από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Πραγματοποιήθηκαν ομιλίες και χαιρετισμοί εκπροσώπων από όλες τις περιοχές εγκατάστασης των Μακρηνολιβισιανών προσφύγων, εντός και εκτός Ελλάδος. Παρουσιάστηκαν τρεις νέες εκδόσεις (Αρχαία και Σύγχρονος Λυκία - Παραμύθια Μάκρης & Λιβισιού - Χρονογραφήματα Πλάτωνα Μουσαίου, εγγονού του μεγάλου Δασκάλου του Λιβισιού Μιχαήλ Μουσαίου). Το αντάμωμα έκλεισε με αφιέρωμα στη μουσική και τους χορούς της περιοχής, με τη συμμετοχή του ΚΕΠΕΜ (Κέντρο Ερεύνης και Προβολής της Εθνικής Μουσικής, Αρχείο του Σίμωνα Καρά), του Λυκείου των Ελληνίδων Ραφήνας και σπουδαίων μουσικών.

Στις 5-8 Οκτωβρίου 2018, η ΛΥΚΙΑ διοργάνωσε επίσκεψη στη Μάκρη (Fethiye) και το Λιβίσι (Kayaköy), με τη συμμετοχή 100 πατριωτών. Την επίσκεψη συνόδεψαν ο Δήμαρχος Αιγάλεω και μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου προσκεκλημένοι του Δήμου Μάκρης (Fethiye). Σκοπός της επίσκεψης ήταν το προσκύνημα στα πάτρια και η συνάντηση με τον Τούρκο Δήμαρχο της Μάκρης (Fethiye) και εκπροσώπους του τοπικού Αρχιτεκτονικού Επιμελητηρίου, για συζητήσεις σχετικά με κοινές δράσεις στον τομέα της ιστορικής έρευνας και της συντήρησης του Λιβισιανού οικισμού. Στις 07 Οκτωβρίου, σε επίσημη εκδήλωση-υποδοχή του Δήμου Μάκρης (Fethiye) έγιναν ομιλίες/παρουσιάσεις από πλευράς της ΛΥΚΙΑΣ, αλλά ταυτόχρονα και τούρκων πανεπιστημιακών, καθώς και συγκινητική παρουσίαση του τοπικού Δήμου, αφιερωμένη στη φιλία των δυο λαών.

Παράλληλα, συνεχίζεται η διασύνδεση με ιδρύματα, αλλά και η επαφή με απογόνους Μακρολιβισιανών στο εξωτερικό (κυρίως ΗΠΑ, Αυστραλία, Γαλλία και Αίγυπτο). Σκοπός της ΛΥΚΙΑΣ είναι να συλλεχθούν όσο το δυνατόν περισσότερα αρχεία και να προωθηθεί η διασύνδεση με ιδρύματα εντός και εκτός Ελλάδας.

Το 2° Αντάμωμα των απανταχού Μακρηνών – Λιβισιανών θα γίνει 7 Ιουλίου 2019 στο Αιγάλεω.

ΨΗΦΙΑΚΟ ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΛΥΚΙΑΣ

- **ΟΓΚΟΣ:** 25.000 ΤΕΚΜΗΡΙΑ -250GB
- **ΕΙΔΟΣ:** ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ - ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ - ΧΑΡΤΕΣ - ΦΩΤΟ - ΗΧΗΤΙΚΑ - ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ

Έχουν, ήδη, ληφθεί μαρτυρίες, στοιχεία και γενεαλογικά δέντρα από 400 οικογένειες.

Έχουν, ήδη, μεταφραστεί τα περισσότερα Οθωμανικά αρχεία που αφορούν στη Μάκρη και στο Λιβίσι.

Έχουν, ήδη, συλλεχθεί και μεταφραστεί τα σημαντικότερα ιστορικά αρχεία, εντός και εκτός Ελλάδας (αρχεία ΥΠ. ΕΞ. Ελλάδας, Γαλλίας, Ιταλίας, Αγγλίας)

Για την ευρύτερη ενημέρωση όλων των ενδιαφερομένων και την άνετη πρόσβαση των μελετητών δημιουργήθηκε ο ιστότοπος **Ψηφιακό Αρχείο ΛΥΚΙΑΣ www.lycia.gr**, όπου σταδιακά θα αναρτηθεί το σύνολο του ανωτέρω αρχειακού υλικού μετά την ψηφιοποίησή του.

Με εκτίμηση

Τάσος Κακλαμάνης (Χημικός Μηχανικός/Ερευνητής) - Εύα Αχλάδη (Τουρκολόγος)

Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών «ΛΥΚΙΑ»

Σαμψούντος 6, Αιγάλεω, 12242, Τηλ +30 6977 841099

Mail: kaklamanist@yahoo.gr και lyciagreece@gmail.com,

Facebook: Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών “Λυκία” - Society of Historical Research “Lycia”

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΑΜΩΜΑΤΟΣ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ “ΛΥΚΙΑ”
1° ΑΝΤΑΜΩΜΑ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΜΑΚΡΗΝΩΝ-ΛΙΒΙΣΙΑΝΩΝ
ΚΥΡΙΑΚΗ 24 ΙΟΥΝΗ 2018
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ “ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΟΛΥΒΙ”, ΑΙΓΑΛΕΩ-ΑΘΗΝΑ

Α΄ ΜΕΡΟΣ – Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΑΣ

09.30-09.45: **Καλωσορίσματα - Χαιρετισμοί**

09.45-10.00: Εύα Αχλάδη, **Η ΛΥΚΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΤΟ 1922**

10.00-10.45: **ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΠΑΤΡΙΔΕΣ**, Εκπρόσωποι Περιοχών

- Αιγάλεω - Ειρήνη Εκίζανα
- Δραπετσώνα - Μιχάλης Καλαφατάς
- Νέα Μάκρη - Μιχάλης Δελησάββας
- Νέο Λιβίσι - Χριστίνα Τσουφατάρη
- Πλατανάκι Θήβας - Δημ. Αλεξάνδρου
- Ιτέα - Άμφισσα - Χρισσό - Γιώτα Λαίνη (αναμονή κείμενο)
- Εύβοια - Λουκάς Πολίτης
- Ρόδος - Χρυσούλα Γιαννίκη
- Ιεράπετρα Κρήτης - video
- Αυστραλία - Irene Cavooris
- Γαλλία – Δέσποινα Μετζισάμη

10.45-11.45: **ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ ΚΑΦΕ - ΛΙΣΤΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ - ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΣΥΓΓΕΝΩΝ**

Β΄ ΜΕΡΟΣ – Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΜΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

11.45-12.00: Τάσος Κακλαμάνης, **ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΡΓΟΥ Ε.Ι.Ε «ΛΥΚΙΑ»**

12.00-12.15: **Βραβεύσεις Επιτίμων Μελών**

12.15-12.25: Μιχ. Δελησάββας, **ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ/CD Κ. ΜΟΥΣΑΙΟΥ**

12.25-12.35: Βασίλης Μουσαίος, **ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ Π. ΜΟΥΣΑΙΟΥ**

12.35-12.45: Θοδωρής Κοντάρης, **ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ Σ. ΠΑΣΧΑΛΙΔΗ**

12.45 -13.30: **ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ ΚΑΦΕ - ΔΙΑΘΕΣΗ ΒΙΒΛΙΩΝ**

Γ΄ ΜΕΡΟΣ – ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΧΟΡΟΣ

13.30-13.45: **Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΗ ΜΑΚΡΗ ΚΑΙ ΤΟ ΛΙΒΙΣΙ**

Χορωδία Αρχείου Σίμωνα Καρά -Χορευτικό Λύκειο Ελληνίδων

14.00: **ΓΕΥΜΑ ΚΑΙ ΓΛΕΝΤΙ ΜΕ ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ**

ΚΑΛΩΣΟΡΙΣΜΑΤΑ – ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ, ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΓΑΠΗΤΟΥ

Φιλολόγος

Πατριώτες και Πατριώτισσες Μια ζεστή, βαθειά καλημέρα σε όλους σας από το Αιγάλεω, που σας υποδέχεται. Από το Αιγάλεω των Μικρασιατών, Μακρηνών-Λιβισιανών. Το 1^ο μας αντάμωμα είναι γεγονός. Αυτό που ήταν όραμα στα πρώτα μας βήματα, τώρα υλοποιείται. Η ζεστή σας παρουσία είναι η αρχή, και η αρχή είναι το ήμισυ του παντός. Ξετυλίγοντας το νήμα, θα θέλαμε να πούμε ότι στα επόμενα ανταμώματα θα είμαστε πολύ περισσότεροι. Όμως τούτο το πρωινό της Κυριακής, μετά τις πανελλήνιες εξετάσεις, μετά τους βαθμούς των παιδιών, θεωρούμε ότι και αυτό το αρκετά υψηλό ποσοστό συμμετοχής μας κάνει πολύ περήφανους και ικανοποιημένους.

Είναι πραγματικά συγκινητικό το ότι βρισκόμαστε εδώ μαζί. Είναι κάτι που το οφείλουμε στους πατεράδες, στις μανάδες, στους παππούδες και στις γιαγιάδες μας. Αυτό το πρώτο σμίξιμο, αυτό το πρώτο αγκάλιασμα και το καλωσόρισμα. Θα έχουμε την ευκαιρία να τα πούμε μεταξύ μας, μιας και τα καρτελάκια που φοράμε, δηλώνουν πέρα από το ονοματεπώνυμό μας, και το γένος των οικογενειών από τις οποίες καταγόμαστε. Μη διστάσετε! Απλώστε το χέρι, χαιρετίστε τον πατριώτη και την πατριώτισσα, συστηθείτε, κάντε την πρώτη επαφή. Αυτή, άλλωστε, είναι η σημασία που έχει το καρτελάκι που φορούμε.

Λοιπόν, επειδή έχουμε ξεπεράσει τους χρόνους, περνώ στα γρήγορα, στη ΛΥΚΙΑ, αυτή την Εταιρία Ιστορικών Ερευνών, όπως την είπαμε. Τα χαρακτηριστικά του Λύκιου Απόλλωνα γέμισαν τις ψυχές και των δικών μας πρώτων ανθρώπων, που ξεκίνησαν αυτήν την προσπάθεια και άφησαν τις πρώτες ακτίνες να μας αγκαλιάσουν όλους. Η Μαρία Βαμβακοπούλου, η συγγραφέας του βιβλίου «Οι δρόμοι της Προσφυγιάς» που σχετίζεται με τους Μικρασιάτες του Αιγάλεω, μια Αιγαλεώτισσα Μακρηνή με ψυχή, από τα ιδιαίτερα δραστήρια μέλη μας, ο Γιώργος Μιχελάκος, δικηγόρος από τα στηρίγματα της Εταιρίας, ο Γιώργος Πετρίδης, ιστορικός από την Νίκαια με ιδιαίτερες σχέσεις με την Ιτέα. Επίσης, καλωσορίζουμε την οικογένεια του Κυριάκου Σαράφη. Πολύτιμη πραγματικά η συμβολή όλων.

Το πρώτο μέρος του ανταμώματος ανήκει στην Ιστορία μας. Θα ήθελα να περάσουμε στην πρώτη μας ομιλήτρια, η οποία είναι η κ. Εύα Αχλάδη μία από τους δύο διαχειριστές της ΛΥΚΙΑΣ. Η Εύα εργάζεται ως Τουρκολόγος, στην Κωνσταντινούπολη, στη Σισμανόγλειο Βιβλιοθήκη, στο Προξενείο και το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Το θέμα της ομιλίας της είναι «Η ΛΥΚΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΤΟ 1922».

Α' ΜΕΡΟΣ
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΑΣ

Η ΛΥΚΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΤΟ 1922

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΧΛΑΔΗ

Τουρκολόγος, Βιβλιοθηκονόμος Σισμανογλείου Βιβλιοθήκης Κωνσταντινούπολης

Αξιότιμε κ. Δήμαρχε, εκλεκτοί καλεσμένοι, συμπατριώτισσες και συμπατριώτες, καλημέρα σας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω το Δήμο Αιγάλεω, τους χορηγούς της εκδήλωσης, τα επίτιμα μέλη της ΛΥΚΙΑΣ και όλους όσους κοπίασαν για τη διοργάνωση της σημερινής εκδήλωσης.

Η Μάκρη και το Λιβίσι βρίσκονται στα νοτιοδυτικά παράλια της Τουρκίας, ανατολικά της Ρόδου. Η Μάκρη, παραλιακή πόλη με λιμάνι, απέχει μόλις λίγα μίλια από τη Ρόδο, 151 χλμ. από την Μαρμαρίσι και 295 χλμ. από την Αττάλεια. Το **Λιβίσι**, 8 χλμ. νότια του κόλπου της Μάκρης, είναι χτισμένο αμφιθεατρικά πάνω σε βραχώδη υψώματα, όπως μαρτυρά και το τουρκικό όνομά του **Kayaköy**, βραχοχώρι. Η Μάκρη και το Λιβίσι βρίσκονται στην περιοχή της Λυκίας, όπου άλλες γνωστές πόλεις είναι τα Πάταρα, τα Οινόανδα, η Τλωσ, η Ξάνθος και φυσικά τα Μύρα με τον περίφημο ναό του Αγ. Νικολάου. Η Λυκία της Μικράς Ασίας ανέπτυξε έναν ιδιότυπο πολιτισμό με κύρια χαρακτηριστικά τη λυκιακή διάλεκτο και την ιδιαίτερη ταφική αρχιτεκτονική. Απομεινάρια αυτής της πλούσιας ιστορίας, στην περιοχή της Μάκρης, είναι ο εντυπωσιακός τάφος του Αμύντα που δεσπόζει πάνω από το λιμάνι της, οι περίφημα διατηρημένες σαρκοφάγοι, καθώς και τα ερείπια του αρχαίου θεάτρου της Τελμησσού. Οι δυο δίδυμες κοινότητες Μάκρη και Λιβίσι ταυτίζονται ή συσχετίζονται με τις αρχαίες πόλεις της Λυκίας **Τελμησσό και Καρμυλησσό** αντίστοιχα, παρόλο που έχουν εκφραστεί διαφορετικές απόψεις για την ακριβή τοποθεσία των αρχαίων πόλεων. Η Τελμησσός είναι ένας σημαντικός οικισμός τον 5^ο αι., όταν ο επίσκοπος «Τελμησσού και (νήσου) Μάκρης» συμμετείχε στην Οικουμενική Σύνοδο της Χαλκηδόνας (451). Ο Foss αναφέρει την επικράτηση της ονομασίας Μάκρη, το 10^ο αι., από το όνομα του μακρόστενου νησιού που δέσποζε μπροστά στο λιμάνι. Όταν τμήμα του νησιού καταποντίστηκε οι κάτοικοί του μετοίκησαν στην Τελμησσό και η πόλη μετονομάστηκε σε Μάκρη. Η Τελμησσός, τη βυζαντινή περίοδο, μετονομάζεται, για σύντομο χρονικό διάστημα, σε Αναστασιούπολη και το όνομα Μάκρη διαδίδεται μετά την κατάκτησή της από τους Σελτζούκους Τούρκους, το 1187. Τον 14^ο αι. (1307), οι Ιππότες της Ρόδου κατέλαβαν τη Μάκρη, η οποία θα παραμείνει υπό την κυριαρχία τους έως το 1522, όταν κατακτήθηκε από τους Οθωμανούς. Η αναφορά, το 1316, στην επισκοπή «Μάκρης και Λιβισιού» δείχνει τη στενή σχέση Μάκρης και Λιβισιού. Σε κάποιες περιόδους της ιστορίας τους οι δυο οικισμοί ερημώνονται, παρακμάζουν για να αναγεννηθούν όμως πάλι. Σύμφωνα με τον Πασχαλίδη, από τις 75 πόλεις της αρχαίας Λυκίας που είχαν τη μακροβιότερη, συνεχή ιστορία από την αρχαιότητα έως τη σύγχρονη εποχή ήταν το Λιβίσι και το Καστελλόριζο. Τον 15^ο αι., οι κάτοικοι της Μάκρης αναγκάζονται να την εγκαταλείψουν και να εγκατασταθούν στο Λιβίσι από τον φόβο της πειρατείας και τις διαμάχες μεταξύ των λατινικών δυνάμεων του Αιγαίου και των εμιράτων της δυτικής Μικράς Ασίας. Από την οθωμανική κατάκτηση έως τις αρχές του 19^{ου} αι., η Μάκρη ερημώθηκε ως οικισμός και οι μόνες αναφορές είναι στο λιμάνι της. Ωστόσο, από το 1840 και μετά, με την αναγέννηση του εμπορίου και την ανάπτυξη του λιμανιού της, η Μάκρη αρχίζει να αναπτύσσεται ως οικισμός/εμπορείο και να προσελκύει Έλληνες από τα νησιά, αλλά και λίγους Ευρωπαίους. Πληροφορίες για τον πληθυσμό των δυο κοινοτήτων αντλούμε από τα οθωμανικά αρχεία. Τα οθωμανικά έγγραφα, την πρώιμη οθωμανική περίοδο, μαρτυρούν τη στενή διοικητική σχέση Λιβισιού/Μάκρης-Ρόδου, ενώ σε οθωμανικό κατάστιχο φόρων, του 1640, καταγράφονται ονομαστικά 58 ιερακάριοι και 54 αλυκάριοι

από την περιοχή της Μάκρης, οι οποίοι απαλλάσσονται από τους φόρους. Από τα ονόματα προκύπτει ότι πρόκειται για Χριστιανούς/Ρωμιούς.

Στα οθωμανικά αρχεία βρήκαμε 4 απογραφές αντρικού πληθυσμού (1831-1835, 1840, 1848, 1886) για το Λιβίσι και τη Μάκρη. Οι πρώτες 3 απογραφές, στην πραγματικότητα, καταγράφουν μόνο τον πληθυσμό του Λιβισιού, καθώς η Μάκρη αναπτύσσεται μετά το 1840-50. Ο πληθυσμός του Λιβισιού, το 1831, απαρτίζεται από 328 χανί/νοικοκυριά και αυξάνεται σταδιακά για να φτάσει τα 726 χανί, το 1886. Η «Εφημερίς της Σμύρνης», σε κείμενό της δημοσιευμένο αμέσως μετά τον καταστροφικό σεισμό του 1851 (Φεβρουάριος 1851), αναφέρει ότι το Λιβίσι έχει 1.000 οικογένειες, ενώ η Μάκρη «200 οικίας χριστιανικές και αποθήκας πολλές εμπορικές και υποπροξενεία ή πρακτορεία διαφόρων δυνάμεων.»

Με την ανάπτυξη του λιμανιού της Μάκρης παρατηρήθηκε μεγάλη μετανάστευση πληθυσμού από τα Δωδεκάνησα, με αποτέλεσμα η Μάκρη να εξελιχθεί από ασήμαντο χωριό σε εύπορη εμπορική πόλη χάρη στο ασφαλές λιμάνι της από όπου διακινούνταν σιτηρά, ξυλεία και μεταλλεύματα και μια σειρά προϊόντων: ρύζι, καλαμπόκι, σησάμι, κερύ, βαλόνεα, ξηρά σύκα, σταφίδες, φουντούκια, εμπόριο ξυλείας, μεγάλο μέρος της οποίας στέλνονταν στην Αίγυπτο και την Ελλάδα. Μετά το 1878, η ανακάλυψη ορυχείων χρωμίου θα σηματοδοτήσει την έναρξη μιας νέας οικονομικής άνθισης.

Ένα ορόσημο στην ιστορία της Μάκρης είναι η πυρκαγιά του 1886, η οποία κατέστρεψε ολοσχερώς την πόλη και αποτέλεσε την αφορμή να ξαναχτισθεί ρυμοτομημένη ως μια μοντέρνα, ευρωπαϊκή πόλη. Τότε σκεπάστηκαν τα έλη, φτιάχτηκε η προκουμιά και πολλοί Λιβισιανοί εγκαταστάθηκαν στη Μάκρη.

Η αθηναϊκή εφημερίδα «Αγών» σε κείμενό της, το 1902, γράφει: «Οπωσδήποτε, αναμφισβήτητο είναι ότι το Λειβήσιον και η πολύ νεωτέρα και αποικία αυτού ούσα, Μάκρη, είναι πόλεις συνοικισθείσαι υπό Ροδίων κατά μέγα μέρος, είτα δε και υπό Κυπρίων, μίαν τουλάχιστον εκατονταετηρίδα μετά την τουρκικήν κατάκτησιν. Την καταγωγήν των πρώτων οικιστών μαρτυρεί, συν τοις άλλοις, η ταυτότης του γλωσσικού ιδιώματος των νεωτέρων τούτων Λυκίων προς τα ιδιώματα των Ροδίων και Κυπρίων και η συγγένεια προς τα έθιμα των νησιωτών αυτών.»

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία που συγκέντρωσε το Ελληνικό Κράτος, το 1910, το Λιβίσι έχει 4.450 κατοίκους, από τους οποίους μόνο οι 450 είναι μουσουλμάνοι και η Μάκρη 4.785 κατοίκους, από τους οποίους οι 2.000 Έλληνες, 1.500 Οθωμανοί, 1.285 περίπου Εβραίοι. Η Μάκρη και το Λειβήσιον, εκκλησιαστικώς, υπάγονται στην Μητροπολη Πισιδίας, πολιτικώς δε στο βιλαέτιο/νομό Αϊδινίου. Με βάση την οθωμανική διοικητική διαίρεση, η Μάκρη ήταν έδρα υποδιοικήσεως (Μέγρι καζασί) και έδρα καϊμακάμη (kaymakam), υπάγεται στο σαντζάκι/διοίκησιν Μεντεσέ. Η κοντινότερη ανώτερη εξουσία, ο μουτεσαρίφης (mutesarif), ήταν στα Μούγλα, ενώ ο νομάρχης (vali) στη Σμύρνη. Το Λιβίσι διοικητικώς υπαγόταν στη Μάκρη. Το Λιβίσι είχε προεστό (muhtar) Χριστιανό..

Στον καζά Μάκρης, εκτός από τη Μάκρη και το Λιβίσι, πολλοί Χριστιανοί ήταν εγκατεστημένοι ή είχαν τα κτήματά τους σε κοντινά τουρκοχώρια, όπου διέμενε το χειμώνα κυρίως ο ανδρικός πληθυσμός για να καλλιεργήσει, να κάνει εμπόριο ή να εξασκήσει την τέχνη του, ενώ οι οικογένειες ήταν μόνιμα εγκατεστημένες στη Μάκρη και το Λιβίσι, όπου βρίσκονταν σχολεία και εκκλησίες. Τα προϊόντα τους κατέληγαν στο λιμάνι της Μάκρης, κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου, όπου έπιαναν καράβια από τη Σμύρνη, το Μαρμαρά, την Αίγυπτο. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες στο Αρχείο Κ.Μ.Σ. λίγοι Χριστιανοί, πολλοί Μακρολιβισιανοί, ήταν εγκατεστημένοι ή είχαν τα κτήματά τους σε κοντινά χωριά, άλλα αμιγώς χριστιανικά κι άλλα τουρκοχώρια, όπως το Peltziazi, το Kestepi, το Κιουτζέκι (λιμάνι) Göcek İskeleyi, το Πελέγκι, το Yuksekumu, στοιχείο που επιβεβαιώνει την οργανική σχέση-εξάρτηση των περιοχών των παραλίων από την ενδοχώρα, καθώς και έναν άτυπο καταμερισμό.

Και η μαρτυρία του πρόσφυγα Μ. Αρχαγγελίδη διαπιστώνει ότι οι Μακρηνοί και οι Λιβισιανοί ήταν έμποροι και τεχνίτες, ενώ με την γεωργία ασχολούνταν κυρίως οι Τούρκοι: «Οι κάτοικοι του Λιβισιού ήταν όλοι βιοτέχνες, άλλοι παπουτσήδες, άλλοι μαραγκοί, χτιστάδες, καλαιτζήδες, καφετζήδες, κασάπηδες. Μονάχα δυο οικογένειες γεωργικές είχαμε. Τα χτήματα μας τα καλλιεργούσαν οι Τούρκοι. Όσοι δεν ήσαν τεχνίτες ήσαν καρβουνιάρηδες και εργάτες στα μεταλλεία.»¹ Μέσα στη Μάκρη ζώα δεν είχε κανείς. Φέρνανε οι Τούρκοι χωριάτες τα βούτυρα και τα τυριά.... Είχε και ψαράδες, όχι πολλούς όμως, ψαράδες ήτανε οι Ταρσαναλήδες και οι νησιώτες, οι Συμιακοί, οι Ροδίτες, οι Καστελλοριζιοί». Οι μαρτυρίες αυτές υπογραμμίζουν την οργανική σχέση-εξάρτηση των περιοχών των παραλίων από την ενδοχώρα, καθώς και έναν άτυπο καταμερισμό.

¹ Κ.Μ.Σ., Αρχείο προφορικής Παράδοσης, Φάκελος Μάκρη-Λιβίσι, Μαρτυρία Μιχαήλ Αρχαγγελίδη.

Κοντά στη Μάκρη και το Λιβίσι βρίσκεται μια πλειάδα νησιών με πιο γνωστά το νησάκι του Άη Νικόλα, ο **Ταρσανάς (Δ)**, το **Χοιρονήσι** (Domuz adasi, Rorisa), το **Μαλλιονήσι**, ενώ σε κοντινή απόσταση από το Λιβίσι υπάρχουν πολλές παραλίες, όρμοι και φυσικά λιμανάκια, όπου και βρίσκεται ένα από τα μεγαλύτερα τουριστικά θέρετρα της Τουρκίας γνωστό ως Νεκρή Θάλασσα (Ölü Deniz).

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΟΥΣΑΙΟΣ: «Η ΔΑΣΚΑΛΟΥΣ»

Η Μάκρη και το Λιβίσι συμμετείχαν στην πνευματική αναγέννηση που σημειώθηκε στις κοινότητες των μικρασιατικών παραλίων, από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, με κύριο μέλημα την καθιέρωση «ελληνοπρεπούς παιδείας» και την ανύψωση του εθνικού φρονήματος. Η κίνηση εκφράστηκε με την ίδρυση νέων σχολείων, βιβλιοθηκών, των αναγνωστηρίων καθώς και την έκδοση εφημερίδων και περιοδικών, ενώ απέβλεπε κυρίως στη διάδοση της ελληνικής γλώσσας στις τουρκόφωνες ή αρμενόφωνες περιοχές.

Το όνομα με το οποίο συνδέθηκε περισσότερο η πνευματική άνθιση του Λιβισιού, αλλά και της Μάκρης, είναι του Μιχαήλ Κωνσταντίνου (1829–1896), τον οποίο οι μαθητές του τίμησαν με το προσωνύμιο «Μουσαίος», ο θεραπευτής των Μουσών. Με δική του καθοδήγηση, οι αδελφοί Λουιζίδοι, μεγάλοι ευεργέτες του πληθυσμού του Λιβισιού, ίδρυσαν τη Λουιζίδειο Αστική Σχολή και πρόσφεραν σε πολλούς νέους και νέες τη δυνατότητα να σπουδάσουν σε σχολεία της Σμύρνης και της Αθήνας. Όπως μπορούμε να διαβάσουμε αναλυτικά, στο έργο του Πασχαλίδη, η Μάκρη και το Λιβίσι έχουν να επιδείξουν ένα μεγάλο αριθμό ιερέων, δασκάλων, γιατρών, δικηγόρων, επιστημόνων, που έπαιξαν σπουδαίο ρόλο στην ιστορία της, όπως ο γιατρός Βασίλης Μουσαίος, ο Λουίζος Ηλιού, ο ιερέας Ιάκωβος Τσαλίκης, το γένος Κρομυδά, της Μονής Οσίου Δαυίδ, που έχει αναγνωριστεί άγιος από την Εκκλησία μας.

Σύμφωνα με μαρτυρίες, από το 1860 ως το 1875, μέσα σε 15 χρόνια, ιδρύθηκαν τρία σχολεία, ένα στη Μάκρη και δύο στο Λιβίσι. Η Μάκρη έχει ένα ναό, του Αγίου Νικολάου και ένα παρεκκλήσιο, της Αγίας Παρασκευής. Το Λειβήσιον έχει τρεις εκκλησίες, των Ταξιαρχών, της Κοιμήσεως της Θεοτόκου και τα Εύκολα, και 12 εξωκκλήσια.

ΦΤΑΝΟΝΤΑΣ ΣΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ «ΕΞΟΔΟ»: 1908-1922

Υπάρχει μια συνεχώς αυξανόμενη βιβλιογραφία για τις σχέσεις των Ελληνορθοδόξων με το οθωμανικό κράτος και τους μουσουλμάνους, τις δύο δεκαετίες που προηγήθηκαν της αναγκαστικής ανταλλαγής των πληθυσμών. Οι περισσότερες από τις μαρτυρίες των Μακρολιβισιανών επιβεβαιώνουν το μοτίβο, το οποίο συναντάμε και στις μαρτυρίες προσφύγων από άλλες περιοχές της Μικράς Ασίας, αναφέρονται δηλαδή σε μια σχετικά αρμονική συμβίωση μέχρι το 1908, στις νέες ελπίδες που γέννησε η Νεοτουρκική επανάσταση καθώς και στη σταδιακή επιδείνωση των σχέσεων που, μετά το τραύμα των βαλκανικών πολέμων, θα οδηγήσουν στον πρώτο διωγμό, την άνοιξη του 1914 και θα πάρουν τη μορφή οργανωμένων πλέον διωγμών, όλα τα χρόνια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Τα χρόνια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, παρά την επίσημη ουδετερότητα της Ελλάδας, έως το 1917, η πολιτική θέση της, στο στρατόπεδο των Συμμάχων, ενίσχυσε τις προσδοκίες των Χριστιανών. Ωστόσο, οι συνθήκες στις οποίες βρέθηκε ο χριστιανικός πληθυσμός της Αυτοκρατορίας, τα χρόνια του πολέμου, είναι ιδιαίτερα πολύπλοκες και αντιφατικές. Η Μάκρη, όπως και ολόκληρη η περιοχή του Αιγαίου, υφίσταται τις συνέπειες τόσο των εχθροπραξιών όσο και της εσωτερικής πολιτικής του Οθωμανικού κράτους. Στις 2 Αυγούστου 1916, ο αγγλογαλλικός στόλος είχε βομβαρδίσει, την ίδια μέρα, ολόκληρα τα παράλια της Μ. Ασίας, από το Μαρμαρά και τη Μάκρη. Στη Μάκρη είχε βομβαρδίσει σπίτια μέσα στην πόλη, στα οποία ήταν εγκατεστημένη η φρουρά.²

Μεγάλος αριθμός, οθωμανών χριστιανών, είναι επιστρατευμένος υπηρετώντας τη στρατιωτική του θητεία. Η καχυποψία των οθωμανών, που δεν εμπιστεύονταν να δώσουν οπλισμό στους μη μουσουλμάνους/τούρκους, τους τοποθετούσε σε ειδικό καθεστώς στρατεύσεως (τάγματα εργασίας). Εκτός από την επιστράτευση,

² Ρόδος, 2 Αυγούστου 1916, αρ πρ.209/7208, Προξενείο Ρόδου προς ΥΠΕΞ.

τα χρόνια του Πολέμου εφαρμόστηκε και το μέτρο του εκτοπισμού, με το οποίο πολλοί Μικρασιάτες οδηγήθηκαν, σε απάνθρωπες συνθήκες, στο εσωτερικό της Μικράς Ασίας. Στην περιοχή της Μάκρης το μέτρο του εκτοπισμού εφαρμόστηκε τα έτη 1916, 1917 και, σε μικρότερη κλίμακα, και το 1921.

ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Αποκαλυπτική είναι η μαρτυρία της Δέσποινας Παπαντωνίου, δασκάλα στη Μάκρη πριν την Καταστροφή: «...το 1916 με 1917, οι Τούρκοι αποφάσισαν να απομακρύνουν τους ελληνικούς πληθυσμούς από τα παράλια από φόβο μη γίνει ελληνική κατοχή και βρουν βοήθεια από τους χριστιανούς... Η εξορία άρχισε τον Οκτώβρη του 1916. Ήμουν η μόνη γυναίκα που ξορίστηκε μαζί με τον άντρα μου, επειδή ήμουν δασκάλα.... Μετά 15 μέρες απαίσια διαδρομή, φθάσαμε στο Δενιζλί. Βροχή, κρύο, χιόνια, ο εξανθηματικός τύφος θέριζε τον κόσμο.... Στο Δενιζλί μείναμε δυο χρόνια, δουλεύαμε και ζούσαμε, στην ανακωχή δόθηκε η άδεια να γυρίσωμε στα σπίτια μας....»

ΕΚΚΛΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΜΕΓΑΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ - ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ

Αμέσως μετά τον Πόλεμο, όπως πολλές κοινότητες, έτσι και η Δημογεροντία Μάκρης απευθύνει ψηφίσματα στις νικήτριες δυνάμεις, δηλώνοντας τη βούλησή της για ένωση με την Ελλάδα. Παρότι η Ο Α είναι στο στρατόπεδο των ηττημένων, οι ανταγωνισμοί μεταξύ των Συμμάχων περιπλέκουν την κατάσταση και η περιοχή από την Μάκρη έως την Αττάλεια καταλαμβάνεται από τους Ιταλούς. Το Ελληνικό Κράτος, σε μια προσπάθεια να αντιμετωπίσει την οργανωμένη ιταλική προπαγάνδα, αποφασίζει να στείλει αποστολές του ΕΕΣ στα Βρούλλα, Μαγνησία, Αλικαρνασό και τη Μάκρη. Το χρονικό της αποστολής του Ερυθρού Σταυρού στη Μάκρη, η οποία έληξε με τον φόνο του αρχηγού της, του ανθυπίατρου Νικόλαου Μάνωλα σε συμπλοκή με Τούρκους στρατιώτες, είναι ενδεικτικό των πολύπλοκων συνθηκών και ισορροπιών που επικρατούσαν στην περιοχή, ιδιαιτέρως μετά την άφιξη των Ιταλών. Μετά το φόνο του Μάνωλα διατάσσεται η ανάκληση των αποστολών ΕΕΣ Μάκρης και Αλικαρνασσού. Παρόμοια θα είναι η κατάσταση και τα επόμενα χρόνια. Όσοι έχουν αναπτύξει δράση υπέρ της ένωσης με την Ελλάδα εκτοπίζονται, οι κάτοικοι ζουν σε καθεστώσ τρομοκρατίας, αλλά και σε πολύ δύσκολες συνθήκες, κοινές βέβαια αυτές για χριστιανούς και μουσουλμάνους, με ελλείψεις βασικών αγαθών και επιδημίες εξανθηματικού τύφου. Η ασάφεια των ζωνών κατοχής των Συμμάχων, η προκλητική παρουσία των Ελλήνων στη Σμύρνη, οι πολεμικές συγκρούσεις στην ευρύτερη περιοχή της, επηρεάζουν άμεσα και τις γειτονικές περιοχές.

ΦΤΑΝΟΥΜΕ ΣΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΦΑΝΟΥΣ ΜΕΤΡΟΥ ΤΗΣ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ ΤΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΡΑΓΙΚΗ ΕΞΟΔΟ ΤΩΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ.

Όπως και στις περισσότερες περιοχές η πλειοψηφία των προσφύγων ήταν γυναίκες και παιδιά. Η «έξοδος» από τη Μάκρη και το Λιβίσι έγινε με πλοία. Οι πρώτοι σταθμοί ήταν η Ρόδος, όπου μεγάλος αριθμός εγκαταστάθηκε και ζει έως σήμερα, το Καστελόριζο, η Τζιά, η Τήνος. Οι Μακρολιβισιανοί εγκαταστάθηκαν σε διάφορα μέρη της Ελλάδας, Ιτέα, Άμφισσα, Γαλαξίδι, Κοζάνη, Κρήτη, Καρδίτσα. Κάποιοι στην Γαλλία, αλλά και στην Αυστραλία όπου ακόμη υπάρχει παροικία. Η ιστορία των πρώτων χρόνων της εγκατάστασης των προσφύγων, κυρίως στους οικισμούς αγροτικής εγκατάστασης, επαναλαμβάνεται λίγο πολύ. Οι συνθήκες είναι παρόμοιες. Οι πρόσφυγες είχαν να αντιμετωπίσουν τεράστιες πρακτικές δυσκολίες, αλλά και συχνά ήρθαν αντιμέτωποι με την καχυποψία και την ανοιχτή εχθρότητα των πληθυσμών στις περιοχές που εγκαταστάθηκαν.

Η εντυπωσιακή ανάπτυξη όλων των προσφυγικών οικισμών, τα χρόνια που ακολούθησαν, επιβεβαιώνει τη γενική διαπίστωση των ιστορικών ότι η ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία επέφερε εθνολογική ομοιογένεια στη χώρα, ενδυνάμωση της οικονομίας της, ανάπτυξη της αστικοποίησης και εμπλούτισε την πολιτισμική ζωή της Ελλάδας. Παρά την τραγικότητα της Ανταλλαγής και το τέλος της μακραίωνης παρουσίας του Ελληνισμού στη Μικρά Ασία, οι αστείρευτες παραδόσεις της μπόλιασαν και πλούτισαν το σύγχρονο νεοελληνικό πολιτισμό σε βαθμό που να μην μπορούμε να φανταστούμε σήμερα πώς θα ήταν η Ελλάδα χωρίς τους Μικρασιάτες. Ενάμισι εκατομμύριο Μικρασιάτες εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα, που τότε ο πληθυσμός της δεν ξεπερνούσε τα 5 εκατομμύρια, κατάφεραν να μετατρέψουν την τραγωδία τους σε πετυχημένη ιστορία ένταξης. Η μικρασιατική παράδοση είναι μια ιδιαίτερη παράδοση, μια ιδιαίτερη

ταυτότητα, αλλά ταυτόχρονα είναι ένα αναπόσπαστο στοιχείο του ελληνισμού από την αρχαιότητα. Σε όλους τους αιώνες της ιστορίας μας υπήρχαν μεταναστευτικά ρεύματα προς τη Μικρά Ασία. Το μεγαλείο της Κων/πολης δεν το έφτιαξαν μόνο οι λιγοστοί απόγονοι των Φαναριωτών, αλλά και οι Καππαδόκες, οι Ευρυτάνες και οι Γιαννιώτες που ήταν εγκατεστημένοι στην Πόλη. Η Σμύρνη ήταν μια πόλη όπου, όπως έχει γράψει, κάποιος από τα Κύθηρα μπορούσε να παντρευτεί κάποια από το Ανδρονίκι της Καππαδοκίας. Ο γνωστός ως Σμυρνιός Ωνάσης (Ωνάσογλου) είχε καταγωγή από τη Μουταλάσκη της Καππαδοκίας. Για να μη μιλήσουμε για τον τεράστιο και, εν πολλοίς, άγνωστο Πόντο. Και αν βγούμε έξω από τα όρια των εθνικών ορισμών, η Μικρασία είναι πατρίδα όχι μόνο των Ελλήνων αλλά και άλλων λαών, λαών που μοιράστηκαν το τραγικό πεπρωμένο των Μικρασιατών, όπως οι Ασυροχαλδαίοι και οι Αρμένιοι, λαών που άλλοτε συνυπήρξαν και άλλοτε συγκρούστηκαν, όπως οι Τούρκοι και πολλών άλλων εθνοτικών και θρησκευτικών κοινοτήτων, όπως οι Αλεβίτες, οι Γιεζίντι. Ακόμη και σήμερα η Μικρασία παραμένει μια πλούσια και ανεξερεύνητη παράδοση.

Ένας από τους στόχους της σημερινής εκδήλωσης είναι να ευαισθητοποιήσει τους Μικρασιάτες τρίτης γενιάς για τη διάσωση των αρχείων τους και τη συγγραφή της ιδιαίτερης ιστορίας τους. Η πρώτη γενιά, παρόλες τις δυσκολίες, είχε συνείδηση της τεράστιας κληρονομιάς που χάθηκε με την Έξοδο, όπως αποδεικνύει η ίδρυση του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, μόλις λίγα χρόνια μετά την Ανταλλαγή, με ιδρυτικά μέλη προσωπικότητες όπως ο Μητροπολίτης Τραπεζούντος Χρύσανθος, ο Α. Σικελιανός και πολλοί άλλοι, όπως αποδεικνύει σήμερα η ύπαρξη εκατοντάδων μικρασιατικών σωματείων. Η μικρασιατική ιστορία είναι ένα δύσκολο πεδίο έρευνας, καθώς ο ερευνητής πρέπει να συνδυάσει διαφορετικές πηγές και εργαλεία κρατικά αρχεία, οθωμανικά-ελληνικά αρχεία, κοινοτικά αρχεία, οικογενειακά, προφορικές μαρτυρίες, τοπική ιστορία. Σήμερα, παρότι έχει χαθεί η ευκαιρία για μαρτυρίες πρώτης γενιάς, η τρίτη γενιά διαθέτει όλα τα μέσα να διασώσει και να διαδώσει μνήμες.

Θέλω να κλείσω με αυτή τη φωτογραφία: μια Μικρασιάτισσα από τον Άγιο Γεώργιο Σιλάτων κρατάει στα χέρια της τον κώδικα της ενορίας της. Έχω δει πολλές φωτογραφίες Μικρασιατών που κρατούν στα χέρια τους εικόνες και κειμήλια, αυτό που είναι συγκλονιστικό σε αυτή τη φωτογραφία είναι ότι κρατάει τα πρακτικά της κοινότητάς της με το ίδιο δέος που θα κρατούσε μια εικόνα. Αν οι συμπατριώτες, μέσα στις δύσκολες συνθήκες του ξεριζωμού, είχαν την ψυχική δύναμη και τη σοφία να διασώσουν αυτές τις μαρτυρίες της ιστορίας μας, νομίζω ότι και το δικό μας χρέος σήμερα είναι αυτονόητο.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΓΑΠΗΤΟΥ - ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ:

Ίσως αυτά που είπαμε να ήταν πολλά, αλλά νομίζω πως εδώ πατάει η ρήση του Αϊνστάιν: πάτησα στους ώμους των προγόνων μου για να διακρίνω καθαρά το μέλλον μου. Εμείς ως Μακρολιβισιανοί και ως Έλληνες, θεωρώ ότι έχουμε έναν σταθερό ακρογωνιαίο λίθο πάνω στον οποίο πρέπει να πατάμε.

Στο σημείο αυτό, νομίζω πως πρέπει να γνωριστούμε πιο καλά με εκπροσώπους από διάφορες περιοχές, πατριώτες που εγκαταστάθηκαν σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Θα τους καλέσω στο βήμα να μας μεταφέρουν τις εμπειρίες τους ξεκινώντας από το Αιγάλεω.

ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΠΑΤΡΙΔΕΣ (Εκπρόσωποι Περιοχών)

ΕΙΡΗΝΗ ΕΚΙΖΑΝΑ

Αρχιτέκτων - Αιγάλεω

Μετά τη μικρασιατική καταστροφή του 1922 και την ανταλλαγή των πληθυσμών του 1923, εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα περίπου 1.500.000 πρόσφυγες.

Το 1923, οικογένειες από τη Μάκρη και το Λιβίσι της Λυκίας της Μ. Ασίας, εγκαταστάθηκαν και στην Αθήνα, κυρίως στην περιοχή γύρω από τη λαχαναγορά, που λειτουργούσε τότε στον Κεραμεικό, καθώς και γύρω από το εργοστάσιο του Αεριόφωτος (το γνωστό σε όλους σημερινό Γκάζι), σε παράγκες κατασκευασμένες από πρόχειρα υλικά, χωρίς τις στοιχειώδεις υποδομές.

Οι στεγαστικές ανάγκες των προσφύγων που γίνονταν εντονότερες με την πάροδο του χρόνου, καθώς μολυσματικές ασθένειες είχαν αρχίσει να εξαπλώνονται λόγω των άθλιων συνθηκών υγιεινής στους προσφυγικούς καταυλισμούς, υποχρέωσαν την κυβέρνηση να προχωρήσει στη δημιουργία νέων οικισμών για να φιλοξενηθούν οι πρόσφυγες. Έτσι, με την 27386/1929 Απόφαση του Υπουργού Υγείας & Πρόνοιας, απαλλοτριώθηκαν περιβόλια γύρω από την Ιερά Οδό και άρχισε η ανοικοδόμηση νέων κατοικιών για να δημιουργηθεί ο συνοικισμός «Νέων Κυδωνιών-Αγ. Σάββα», που αποτελείτο από 139 Ο.Τ., στα οποία δημιουργήθηκαν 1301 οικοπέδα, όπου χτίστηκαν αρχικά 378 σπίτια. Το 1930-31, η κυβέρνηση έδωσε την ευκαιρία, σε όσους επιθυμούσαν, να φύγουν από τους προσφυγικούς καταυλισμούς και να εγκατασταθούν στο νεοσύστατο οικισμό Νέων Κυδωνιών-Αγ. Σάββα, υποβάλλοντας σχετικό αίτημα στο αρμόδιο τμήμα στεγάσεως του Υπουργείου. Έτσι, τα υπόλοιπα οικοπέδα παραχωρήθηκαν, έναντι τιμήματος, σε δικαιούχους πρόσφυγες που έχτισαν εκεί με δικές τους δαπάνες τα σπίτια τους.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1930, λοιπόν, εγκαταστάθηκαν στο συνοικισμό Νέων Κυδωνιών, περίπου 1.000 οικογένειες από όλες τις περιοχές της Μ. Ασίας, περίπου 100 από τις οποίες ήταν οικογένειες Μακρο-Λιβισιανών από την περιοχή του Αεριόφωτος και εγκαταστάθηκαν, κυρίως, γύρω από την οδό Μάκρης, όπου έχτισαν τα σπίτια τους και άρχισαν να λειτουργούν καφενεία και καταστήματα. Απόγονοι πολλών από τις οικογένειες αυτές εξακολουθούν να μένουν ακόμα εκεί.

Σχεδόν ταυτόχρονα με τους Μικρασιάτες και τους Πόντιους πρόσφυγες, εγκαταστάθηκε, στην παρά τον Κηφισό περιοχή, ένας ακόμα λαός βίαια ξεριζωμένος από τις εστίες του και με τεράστια ιστορία, οι Ασσύριοι. Οι Ασσύριοι, μετά από μια οδύσσεια συνεχών μετακινήσεων, εγκαταστάθηκαν στην περιοχή του Αιγάλεω, και σήμερα φιλοξενούν την Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών «ΛΥΚΙΑ» στις ιδιόκτητες εγκαταστάσεις του συλλόγου τους.

Ως το 1934, ο προσφυγικός συνοικισμός Νέων Κυδωνιών ανήκε διοικητικά στην περιφέρεια τέως Διοικήσεως Πρωτεύουσας. Με το νόμο «Περί χωρισμού των προσφυγικών συνοικισμών και προαστίων» (ΦΕΚ 22Α/18.1.1934) ιδρύθηκαν 4 νέοι Δήμοι και 11 νέες Κοινότητες, μεταξύ των οποίων και η Κοινότητα Αιγάλεω με χωρική αρμοδιότητα που έφτανε από την περιοχή του Ελαιώνα μέχρι την Ελευσίνα.

Το 1935, ιδρύθηκε στο Αιγάλεω ο πρώτος Σύλλογος Μακρο-Λιβισιανών προσφύγων στην Ελλάδα, με το όνομα «Νέα Μάκρη». Από τα αρχεία του Συλλόγου που σώζονται, φαίνεται ότι ο Σύλλογος, για πολλά χρόνια, στεγαζόταν στην οδό Καποδιστρίου 60, ενώ στο Αιγάλεω, επίσης, εκδιδόταν η εφημερίδα «ΜΑΚΡΗ» και λειτουργούσε, μεταπολεμικά, ποδοσφαιρικός όμιλος με τον τίτλο «ΝΙΚΗ» Νέας Μάκρης Αιγάλεω.

Ο πρώην Δήμαρχος Αιγάλεω Γιάννης Μυστακόπουλος είναι Λιβισιανός στην καταγωγή από την πλευρά της μητέρας του.

**ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
«ΝΕΑ ΜΑΚΡΗ» ΑΙΓΑΛΕΩ**

Γραφεία : ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ 60

*Αριθ. Πρωτ. 26
Αιγάλεω τῆ 18-11-58

Πρὸς
τὴν Ἐγκρίτου ὁμῶν Ἐφημερίδα
«ΜΑΚΡΗ»

Κύριε Διευθυντά,

Λαμβάνομε τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσωμεν ὁμῶς ὅπως εὐαρεστούμενοι φιλλοξενήσητε εἰς τὰς Στήλας τῆς Ἐγκρίτου ὁμῶν Ἐφημερίδος τὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῶν ἀρχαιρεσιῶν τῆς 19-10-58 τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου καὶ ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐξελέγησαν οἱ κάτωθι ὡς Διοικητικὸν Συμβούλιον.

- 1) Παπαδόπουλος Νικήτας Πρόεδρος.
- 2) Ἡλιάδης Ἀθανάσιος Ἀντιπρόεδρος.
- 3) Κατσαρᾶς Εὐάγγελος Γεν. Γραμματεὺς.
- 4) Καϊσαρλῆς Ἰωάννης Ταμίας.
- 5) Ἀλικάρης Παῦλος Σύμβουλος.
- 6) Λυκούνης Παῦλος »
- 7) Κώτσος Ἰωάννης »
- 8) Δημάκος Κωνσταντῖνος »
- 9) Γεωργίου Κωνσταντῖνος »

Εὐχαριστοῦμε διὰ τὴν φιλλοξενίαν.

Ὁ Πρόεδρος
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΗΤΑΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
ΚΑΤΣΑΡΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ

Εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπάρχουν ἐγκατεστημένοι 500 καὶ πλέον οἰκογένειαι Μακρη-νῶν καὶ Λιβησιανῶν. Εὐρίσκον-ται διασκορπισμένοι κυρίως εἰς τοὺς Προσφυγικοὺς Συνοικισμοὺς τῆς πρωτευούσης ἀλλὰ καὶ ἀρκετοὶ εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως. Ἡ κυριώτερα ὁμαδικὴ ἐγκατάστασις των εἶναι εἰς τὸ Αἰγάλεω ὅπου περὶ τῆς ἀκτῖνος τῆς ὁδοῦ ΜΑΚΡΗΣ εὐρίσκονται ἐγκατεστημένοι 100 περίπου οἰκογένειαι, με ἰδικὰ των καφνερεῖα, καταστήματα κλπ. Ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς των ἐκεῖ ἔδρυσαν καὶ σωματεῖον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ΝΕΑ ΜΑΚΡΗ» τὸ ὁποῖον διατηρεῖται ἐν ἐνεργείᾳ με γραφεῖα, λατρεῖα κλπ.

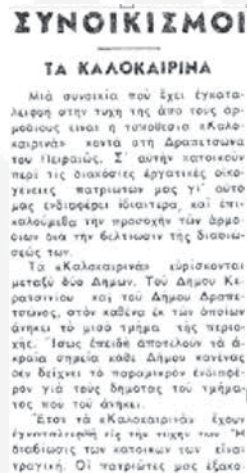
Ἕνας μόνον Σύλλογος Μακρη-νῶν προπολεμικὸς ὑφίσταται εἰς τὴν ζωὴν, ὁ Σύλλογος «Νέα Μάκρη» τοῦ Αἰγάλεω

ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΑΛΑΦΑΤΑΣ
Πολιτικός Μηχανικός - Δραπετσώνα

Έρχομαι εκ μέρους της Ένωσης Μικρασιατών Κερασινίου-Δραπετσώνας, της οποίας είμαι μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου. Είμαι Δραπετσωνίτης, κατοικώ στο Κερασίσι και μέσα από τα μάτια μου θέλω να δείτε τι ήταν οι εκατό οικογένειες των δικών μας προσφύγων, όταν ήρθαν στη Δραπετσώνα. Η Δραπετσώνα ανήκε τότε στο Δήμο Πειραιά. Δεν ήταν τότε το Νεκροταφείο του Αγίου Διονυσίου, που είχε ήδη καταργηθεί από το 1910, ήτανε όμως τα Σφαγεία και τα Βουστάσια. Τότε, υπήρχανε τα εργοστάσια των Λιπασμάτων, το τσιμεντάδικο της ΑΓΕΤ, το Ελαιουργείο-Πυρηνάδικο στα Γαλλικά, το Βυρσοδεψείο, το Σαπυνοποιείο, το Γυψάδικο, γύρω από το λιμένα. Ήτανε, βέβαια, και τα πορνεία που λειτουργούσανε. Τότε, είχανε και τις δεξαμενές που κατασκευάστηκαν από τις πέτρες του Αρχαίου Τείχους. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, η συνοικία ήταν αδιαπέραστη από τους νομιμόφρονες πολίτες. Σιγά-σιγά, άρχισε να μετατρέπεται σε εργατούπολη, κυρίως όταν έρχονται οι πρόσφυγες που γεμίζουν τα εργοστάσια με άφθονο και φτηνό εργατικό δυναμικό. Τα σπίτια που έβλεπα πιτσιρικάς, γυρίζοντας τον οικισμό, ήταν χτισμένα με ωμόπλινθους, δηλαδή από λάσπη, άχυρο και τρίχες αιγός. Οι τοίχοι ήταν και από ξύλινες τάβλες και από τσίγκια. Οι οροφές ήταν από πισσόχαρτα και βάζανε πέτρες για να τις συγκρατούν και τα καλύτερα σπίτια είχαν κεραμίδια. Ποια ήταν τότε η κατάσταση της υγιεινής. Υπήρχαν 14 δημόσια αποχωρητήρια για μια πολύ μεγάλη περιοχή και μόνο ένα για την περιοχή μεταξύ Αγίου Παντελεήμονος και Αγίου Φανουρίου.

Στην αρχή της δεκαετίας του 1930, διεκδίκησαν την απόσχιση τους από το Δήμο Πειραιά, αλλά με το δικαιολογητικό ότι ο Δήμος θα χάσει έσοδα και ψήφους των Βενιζελικών, δεν το δέχτηκαν. Έτσι, παρέμεινε κοινότητα και πρώτος διορισμένος Κοινοτάρχης, από το Νομάρχη, ήταν ο Γεώργιος Αφάρας, Μακρηνός με μπακάλικο επί της Αγίου Παντελεήμονος και Ταξιαρχών. Τον Ιανουάριο του 1951, ο τότε πρωθυπουργός, Σοφοκλής Βενιζέλος, υπόσχεται να κάνει Δήμο τη Δραπετσώνα, πράγμα που έγινε. Θα ήθελα να σας πω 4 σημεία που θυμάμαι: Πρώτο ήταν ο φούρνος του Βαμβακά πίσω από τον Άγιο Φανούριο, από όπου πήγαινα κάθε πρωί και έπαιρνα κουλούρια, τα έδινα στον πατέρα μου που τα πουλούσε στους μαθητές. Το δεύτερο, που μου αφηγήθηκε η γυναίκα μου, ήταν η μεγάλη πλημμύρα του 1962. Το άλλο που θέλω να πω είναι ότι στη Δραπετσώνα έζησε ο πατριώτης μας Νίκανδρος Κεπέσης, του οποίου έχουμε το σπίτι.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΔΕΛΗΣΑΒΒΑΣ

Γιατρός - Συγγραφέας - Νέα Μάκρη

Η ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ 92-93 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΜΑΚΡΗΝΟΛΙΒΙΣΙΑΝΩΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ, ΣΤΗΝ ΞΥΛΟΚΕΡΙΖΑ ΑΤΤΙΚΗΣ ΚΑΙ Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ.

Από τις πληροφορίες που υπάρχουν και επιβεβαιώνονται από όλες τις προφορικές πηγές, το Λιβίσι είχε 6.500 κατοίκους που ήταν όλοι χριστιανοί, Έλληνες δηλαδή. Η Μάκρη είχε 4.500 κατοίκους εκ των οποίων 1.200 περίπου ήταν Τούρκοι. Πόσοι χάθηκαν στα αμελέ ταμπουρού, τα τάγματα εργασίας γερμανικής έμπνευσης του Κεμάλ, στις φυλακές και στις αλλεπάλληλες εξορίες; Τουλάχιστον, τρεις τον αριθμό εξορίες. Δύο των οικογενειών, το 1915 και 1917, και ολοκλήρου του εναπομείναντος άρρενος πληθυσμού από 13 ως 70 ετών, τον Νοέμβριο του 1921, σε μια πορεία 55 ημερών μέσα στα χιόνια, μέχρι την Καισάρεια, στην οποία έφτασαν, όσοι έφτασαν, τις παραμονές των Χριστουγέννων, δεν ξέρουμε ακριβώς. Επίσης, δεν ξέρουμε και πόσοι επέζησαν από αυτές τις 9 με 10.000 και ήρθαν στην Ελλάδα. Οι προφορικές και πάλι πληροφορίες που βρίσκουμε γραμμένες στην εφημερίδα «Φωνή του Λιβισιού και της Μάκρης» ΑΦ 1, Μάιος του 1957, είναι ότι: στην Αθήνα είχαν εγκατασταθεί πάνω από 500 οικογένειες (Υμηττό, Πετράλωνα, Αμπελοκήπους, Ν. Ελβετία, Βύρωνα, Καισαριανή). Στον Πειραιά, πάνω από 500 οικογένειες (Δραπετσώνα, Νίκαια, Κοκκινιά, Αιγάλεω, Ταμπούρια, κ.α.). Επίσης, στο Ωρωπό (Νέον Λιβίσιον), στη Φαράκλα της Εύβοιας, στη Θήβα (Πλατανάκι), στη Γιάννουλη της Λάρισας, στην Ιτέα και στο Γαλαξίδι, Άμφισσα, στη Θεσσαλονίκη, στην Ιεράπετρα Κρήτης, και αλλού, αλλά δεν αναφέρονται αριθμοί. Σύνολο, περίπου 1.500 οικογένειες, με όχι και πολύ αυστηρούς υπολογισμούς. Επί 4 άτομα η κάθε μία, ίσον 6.000 άτομα ή επί 5 άτομα η κάθε οικογένεια [1.500 επί 5=7.500]. Δηλαδή έχουμε μια απώλεια του ποσοστού 30% με 40 % συνολικά.

Στη Νέα Μάκρη, από το σύνολο των Μακρηνολιβισιανών που ήρθαν στην Ελλάδα, το 1922-1923, 92-93 οικογένειες εγκαταστάθηκαν στο απαλλοτριωμένο μοναστηριακό τσιφλίκι της Ξυλοκεριζας ή Αγίου Κωνσταντίνου, τον Νοέμβριο του 1923. Οι οικογένειες αυτές εγκαταστάθηκαν «αγροτικώς», έναντι ενός «κλήρου» 32-34 στρεμμάτων, και ενός σπιτιού χτισμένου με πλίθες, χωρίς παραθυρόφυλλα, ταβάνια και πατώματα, 55-60 τ.μ, μέσα στο Συνοικισμό, σε ένα οικόπεδο 500 τ.μ., που το έχτισε μεν ο Εποικισμός, ο Οργανισμός Αποκαταστάσεως Προσφύγων, αλλά το χρυσοπλήρωσαν οι δικοί μας προς 24.000 δρχ., πράγμα πολύ βαρύ για την κατάστασή τους, όπως πολύ δίκαια παραπονιέται ο Νικόλαος Καραγεωργίου. «Ο τόπος που ήρθαμε να ζήσουμε, γράφει στο βιβλίο «Μάκρη και Λιβίσι», ήταν ένας δασωμένος και άγονος αγριότοπος, με σχίνα, πουρνάρια, πεύκα, και αλλού πετρώδης. Ένας βαλτότοπος με βούρλα, ψαθιά, βδέλλες, νερόφιδα και άφθονα κουνούπια από τα οποία γρήγορα μολυνθήκαμε με ελονοσία». Η εξεύρεση του τόπου έγινε με υπόδειξη του Βασιλείου Πάνου, γεωπόνου, γαμπρού επ' αδελφή του δικηγόρου Αντώνη Τζιζή, ο οποίος έπαιξε σπουδαίο ρόλο στην εγκατάσταση, στη νομική υποστήριξη και στη διεκδίκηση στοιχειωδών βοηθημάτων για την επιβίωση των προσφύγων. Τον πιο ουσιαστικό ρόλο για την επιλογή του τόπου και την εγκατάσταση στο τσιφλίκι της Ξυλοκεριζας, έπαιξε ο Παν-Λύκιος ή Παλλύκιος Σύλλογος της Αθήνας, που είχε ιδρυθεί από το 1918, με πρωτοβουλία του παπα-Διονύσιου Καλαφάτη και είχε για γραμματέα τον πατριώτη γιατρό Νικόλαο Καραβασίλη, με μέλη τον Λαμέρα, το γιατρό Σπανό, τον Μακρή, που ήταν και ο «πλούσιος» του Συλλόγου με αλευρόμυλο στο Κερατσίνι κ.ά. Σκοπός του Συλλόγου ήταν να στηρίζει και να ενισχύει τους

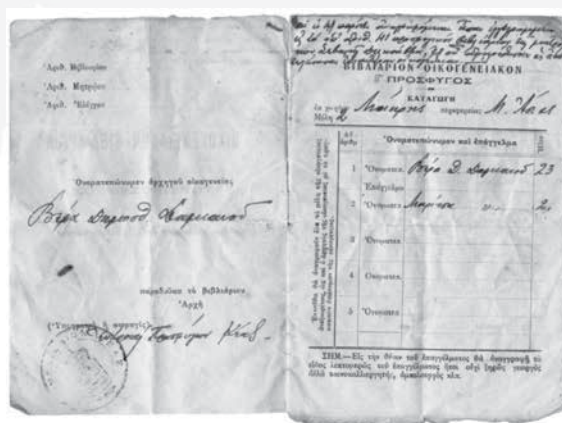
φοιτητές και έπειτα τους πρόσφυγες που κατά καιρούς έφταναν στην Αθήνα από το Λιβίσι και τη Μάκρη. Οι Νέο-Μακρηνοί, όλα αυτά τα χρόνια, πάλεψαν με τη γη που τους δόθηκε, μόχθησαν και στερήθηκαν. Δεν το έβαλαν κάτω. Ο τόπος ήταν άγονος και ξερός, γι' αυτό άνοιξαν πηγάδια και έκαναν περιβόλια. Τους θέρισε η ελονοσία τον πρώτο καιρό, αλλά και μετά μέχρι το 1932, που έγινε η αποξήρανση του έλους της Μπρεξιζας από το ίδρυμα Ροκφέλερ. Στην «Ιστορία» μου της Ν. Μάκρης, χωρίζω την ιστορία μας σε 3 φάσεις. Η 1^η φάση είναι «της εγκατάστασης» ή «αγροτική» φάση, από το 1923-1960. Η 2^η φάση είναι η «μεταβατική», από το 1960 ως το 1970 με '80. Και η 3^η φάση είναι της «αστικοποίησης», σε εισαγωγικά, από το 1980, με το Σχέδιο Πόλης και τις Πράξεις Εφαρμογής των Πολεοδομικών Ενοτήτων (Γειτονιών), όπου η γη χάνει κάθε αξία, σαν αντικείμενο παραγωγής και απόδοσης προϊόντων γης, και παίρνει αξία επιχειρηματική και οικονομική. Η Νέα Μάκρη προσπάθησε με όλους τους τρόπους που μπόρεσε, και με θυσίες πραγματικές, να κρατήσει τον τόπο που κληρονόμησε από τους πρώτους οικιστές της, ιδρυτές της Νέας Μάκρης, το φυσικό και οικολογικό, χαρακτήρα του τόπου, που συνδυάζει το βουνό και τη θάλασσα. Να κρατήσει, επίσης, και να διατηρήσει το φυσικό του κάλλος, πλάι στον ιστορικό Μαραθώνα και το δάσος του Σκινιά, που το ροκανίζει κυριολεκτικά και το επιβουλεύεται ο σύγχρονος ξέφρενος τρόπος ζωής και διαβίωσης.

Στις 18 Μαΐου 1990, η Κοινότητα Νέας Μάκρης γίνεται Δήμος. Πρώτος δήμαρχος ο Βασ. Τζιλάβης, που θα τον διαδεχτεί, την 1/1/98, ο Ιορδ. Λουίζος. Εν τω μεταξύ, όλοι οι αγώνες του λαού της Ν. Μάκρης, με γεν. συνελεύσεις, διαδηλώσεις και παραστάσεις, για: Σχολεία, Ύδρευση, Κέντρο Υγείας, Σχέδιο Πόλης, που διήρκεσαν πάνω από 10/ετία, ευοδώθηκαν όλοι, παρά τις αντιδράσεις της τοπικής και εκλεγμένης δημοτικής αρχής. Όπως και οι αγώνες για απομάκρυνση της αμερικανικής βάσης της Ν. Μάκρης, που έγινε οριστικά γύρω στο 1995. Ως προς τα πολιτιστικά μας, τώρα. Όπως όλοι μας οι ΜακρηνοΛιβισιανοί, και εμάς στη Ν. Μάκρη δεν μας διακρίνει καμιά συλλογικότητα, αλλά το αντίθετο, μια παντελής έλλειψη συνεργασίας. Όμως, αυτό το έλλειμμα και το μεγάλο αυτό μειονέκτημα το υπεραναπληρώνει, και ως ένα σημείο το ανατρέπει, μια ολόθερμη και διακαής αγάπη για τον τόπο, την ιστορία, τους προγόνους και την παράδοσή μας. Αλλά με την εξής μορφή: σαν μια ατομική, προσωπική αγάπη, κι ένας έρωτας, θα έλεγα, παράξενος, για την πατρίδα, τους προγόνους, την ιστορία και την παράδοσή μας. Απόδειξη: το ότι δεν μπόρεσε να γίνει ποτέ το «Λιβισιανό Σπίτι», μια στέγη, μια εστία για όλους τους ΜακρηνοΛιβισιανούς του κόσμου, που ήταν το όνειρο πολλών και σπουδαίων, του Πλάτωνα Μουσαίου, της Ρένας Βελισαρίου, του Μιχαλάκη Σαράφη, της Γεωργαλίδου, της Δέσποινας Ζαμπάκη, και πολλών άλλων. Όμως, αντίστοιχα και έναντι όλων αυτών, σημειώνουν όλοι οι ερευνητές μας πως από κανένα άλλο μέρος του ελληνισμού της Μ. Ασίας δεν έχουμε τόσα γραπτά κείμενα και τόσα τεκμήρια της ζωής, της ακμής και της άνθισης των δυο εκείνων δίδυμων πατρίδων, των Σχολείων, των Ιερωμένων, των Επιστημόνων. Τόσων ευεργετών, δασκάλων, ιερωμένων, και μαρτύρων. Τόσων μεγάλων ανδρών, σαν το δάσκαλο Μιχαήλ Μουσαίο, τον Κυριάκο Τσακίρη, τον Σαράφη τον Μεγάλο Γιατρό της πατρίδας, τον Νικόλαο Λουιζίδη, το μεγάλο ευεργέτη. Και κοντά σ' αυτούς, οι Αποστολίδηδες, οι Θεοδοσιάδηδες, οι Τουραπήδες, οι Χαριτωνίδηδες. Τους μάρτυρες και τους ήρωές μας, τον Γιάννη Αγιορείτη, τον Μάνωλα, τον καπετάν-Μάρκο. Αλλά, και τους σύγχρονους πατριώτες, εθελοντές, στον πόλεμο του '40-41, αλλά και τους τόσους άλλους που πήρανε μέρος στην Εθνική Αντίσταση, όταν όλη η Νέα Μάκρη βρέθηκε στο πλευρό της, και τα παιδιά «πριν από το όνομα της μάνας τους, μάθαιναν τη λέξη Αντίσταση», σύμφωνα με τα γραφτά του Ευριπίδη Λεωνίδου, ενός τίμιου αγωνιστή. Όπως και του σπουδαίου πατριώτη μας, εδώ στην Κοκκινιά, του Νίκανδρου Κεπέση, του «ήρωα της Ηλεκτρικής του Πειραιά», όπως τον αποκαλούν. Ξεμάκρυνα όμως. Για τη Νέα Μάκρη, τελειώνοντας. Είναι ευτύχημα που η πικρή μοίρα αυτών των 92-93 οικογενειών, που εγκαταστάθηκαν και ίδρυσαν τη Ν. Μάκρη, τους έκανε, ώστε μέχρι το 1970 περίπου, να διατηρηθούν σαν ένας, καταρχήν, προσφυγικός συνοικισμός, «κλειστός» λαογραφικά, και για πολλά χρόνια, μια «αμιγή» Κοινότητα με καθαρά αγροτική διάρθρωση και συγκρότηση, καθώς και αγροτική οικονομία. Έτσι, και για όλους αυτούς τους λόγους, από τη Νέα Μάκρη των 92-93 οικογενειών, έγιναν οι κυριότερες και ίσως μοναδικές καταγραφές της Ιστορίας και της Παράδοσής μας. Από τη Ν. Μάκρη ο Κωνσταντίνος Λαμέρας, και μέσα στην Κατοχή, έγραψε και συμπλήρωσε το «Μάκρη και Λυβήσι» 1964. Από τη Ν. Μάκρη η Καλλιόπη Μουσαίου-Μπουγιούκου, έγραψε και συμπλήρωσε, μεταπολεμικά από το 1949 ως το 1952, τα «Παραμύθι» και τις «Παροιμίες» της. Από τη Ν. Μάκρη ο Νικ. Καραγεωργίου έβγαλε το «Λιβίσι και Μάκρη», 1986 και 2009. Από τους πατριώτες μου της Ν. Μάκρης έγραψα κι εγώ τα δικά μου «Λαογραφικά», «Λαογραφικά Σύμμεικτα», το «Λεξικό Μάκρης και Λιβισίου», την «Ιστορία της Ν. Μάκρης» και τα «Πρόσωπα-Θέματα-Απόψεις». Τελευταία ο Σύλλογός μας των ΜακρηνοΛιβισιανών Απογόνων της Ν. Μάκρης κυκλοφόρησε ένα ΣΙΝΤΙ μεγάλης αξίας με 22 τραγούδια και σκοπούς από τη μουσική παράδοση των προγόνων μας. Εύχομαι και στη «ΛΥΚΙΑ» ανάλογες επιτυχίες, τις οποίες βλέπω ήδη, με την έκδοση των

Σημειώσεων του Σάββα Πασχαλίδη και το βιβλίο με τα «Χρονογραφήματα» του Πλάτωνα Μουσαιού, που και τα δυο είναι μια μεγάλη επιτυχία για όλους μας. Υπάρχει όμως και το θυμίζω εδώ, ακόμα μεγάλο πεδίο έρευνας σε πολλούς τομείς, γι' αυτό περιμένω από την τόσο δραστήρια «ΛΥΚΙΑ», κατανομή δουλειάς και συνεργασία με τους ειδικούς. Τώρα. Έστω και τώρα. Όσο είναι καιρός, και όσο ο υπερδραστήριος, όσο και «αγαπημένος μου μαθητής» Τάσος Κακλαμάνης, σαν τη θεϊκή αλογόμυγα μας στιγγάει, και μας εμπνέει για δουλειά και έρευνα.

The Community of NEA MAKRI
To the great Philanthropist ROCKEFELLER With our
grateful appreciation for the drainage of the swamps
March 1934

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΤΣΟΥΦΑΝΤΑΡΗ

Νέο Λιβίσι Μαρκόπουλου Ωρωπού

Κυρίες και κύριοι καλημέρα σας,

Ονομάζομαι Χριστίνα Τσουφαντάρη, είμαι και εγώ απόγονος προσφύγων από το Λεβύσι της Μικράς Ασίας, και κατάγομαι από το Νέο Λιβίσι Μαρκοπούλου Ωρωπού.

Είμαι πολύ χαρούμενη που συμμετέχω στο 1^ο Αντάμωμα των Απανταχού Μακρηνών-Λιβισιανών. Θεωρώ ότι είναι μια ιστορική στιγμή και αξίζουν πολλά συγχαρητήρια στην εταιρεία Ιστορικών Ερευνών ΛΥΚΙΑ, που κατάφερε να συντονίσει και να πραγματοποιήσει αυτή τη μεγάλη συνάντηση.

Η πρώτη γενιά των προσφύγων αγωνίστηκε και δούλεψε πολύ σκληρά για να επιβιώσει, να δημιουργήσει ξανά περιουσία και να ριζώσει σε ένα νέο τόπο.

Η επόμενη γενιά δούλεψε επίσης πολύ, όμως, έχοντας καλύτερες προϋποθέσεις από τους γονείς, μορφώθηκε και εξελίχθηκε.

Προσωπικά, σαν απόγονος τρίτης γενιάς, είχα την τύχη να γνωρίσω τον κ. Τάσο Κακλαμάνη, μέσω ενός κοινού φίλου, καθώς και την ΛΥΚΙΑ και το πολύτιμο έργο της: να ευαισθητοποιήσει την τρίτη και τις επόμενες γενιές προσφύγων, ώστε να διατηρηθεί η μνήμη και να μην ξεχαστεί η ιστορία των παππούδων και γιαγιάδων μας.

Οι γονείς μου και εγώ καταφέραμε, πριν λίγα χρόνια, να κάνουμε ένα οδοιπορικό στα μέρη της Λυκίας, να επισκεφτούμε τη Μάκρη και το Λιβίσι, το οποίο πραγματικά στέκει σαν μια πόλη "φάντασμα", όπως το αποκαλούν. Το 1922, μαζί με άλλους πρόσφυγες ήρθαν και 20 οικογένειες από το χωριό Λιβίσι της Μικράς Ασίας και εγκαταστάθηκαν στη σημερινή περιοχή του Ν. Λιβισίου, στο Μαρκόπουλο Ωρωπού. Οι 20 αυτές οικογένειες είναι οι εξής:

Μιχαήλ Καλαβρέζος, Νικόλας Κοντούλας, Σάββας Κυπραίος, Μιχαήλ Μακρής, Ιωάννης Πετρίδης, Λάζαρος Παπαγεωργίου, Νικόλαος Παρασκευάς, Χαράλαμπος Πλαταράς, Σοφία Σίλελη, Νικόλαος Στρατής, Λοΐζος Στρατής, Κωνσταντίνος Στρογγύλης, Αντώνιος Τσακιργιάννης, Αντώνιος Τσιλάβης, Νικόλαος Τσιλάβης, Μαρία Ταβουξή, Δημήτριος Τσακιρέλλης, Αλέξανδρος Τσουφαντάρης, Θεόφιλος Χατζημόσχος, Σάββας Χατζηπανηγύρης.

Τον πρώτο καιρό, οι 20 οικογένειες έμεναν σε γαλαρίες της περιοχής Μαυροσουβάλας. Στη Μαυροσουβάλα γινόταν εξόρυξη λιγνίτη, τον οποίο μετέφεραν με βαγονέτα στην καρβουνόσκαλα Ωρωπού για να φορτωθεί στα πλοία. Έτσι, οι πρόσφυγες της περιοχής, δούλεψαν, κατά κύριο λόγο, ως λιγνιτωρύχοι. Στη φωτογραφία φαίνεται δεξιά ο παππούς μου, Αντώνιος Τσουφαντάρης, και τέρμα αριστερά ο αδερφός του, Κωνσταντίνος Τσουφαντάρης.

Στο Μαρκόπουλο Ωρωπού υπήρχε μοναστήρι της Ζωοδόχου Πηγής, το οποίο χρονολογείται από τον 11^ο αιώνα! Η Ζωοδόχος Πηγή είναι ένας Ναός με Ιερό Αγίασμα που πηγάζει από το υπέδαφος, και υπέροχες αγιογραφίες.

Οι πρόσφυγες και οι απόγονοί τους δέθηκαν με τον τόπο και την εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής, η οποία εορτάζει 2 φορές το χρόνο, την Παρασκευή μετά το Πάσχα και στις 23 Αυγούστου.

Στο μοναστήρι, λοιπόν, της Ζωοδόχου Πηγής υπήρχαν 10 μοναστηριακές κατοικίες, όπου έμεναν καλόγεροι. Τα κτήματα αυτού του μοναστηριού απαλλοτριώθηκαν επί Ελευθέριου Βενιζέλου, για να κατασκευαστούν και άλλες κατοικίες και πλέον, το 1925, οι 20 οικογένειες εγκαταστάθηκαν σε σπίτια 2 δωματίων. Επίσης, η πολιτεία παραχώρησε σε κάθε οικογένεια (κλήρο) χωράφια και ζώα με άροτρα, για να μπορούν να καλλιεργούν.

Θεωρείται ότι το Ν. Λιβίσι είναι κτισμένο σε παρόμοια θέση με εκείνη του Λιβισίου της Μικράς Ασίας. Το Ν. Λιβίσι είναι χτισμένο πάνω σε πλαγιά και απέχει 7 χλμ. από την παραθαλάσσια Σκάλα Ωρωπού. Το Λιβίσι ήταν κτισμένο πάνω σε λόφο, που ανήκει στο όρος Κράγος, και βρισκόταν σε απόσταση περίπου 7 χλμ. νότια της Μάκρης.

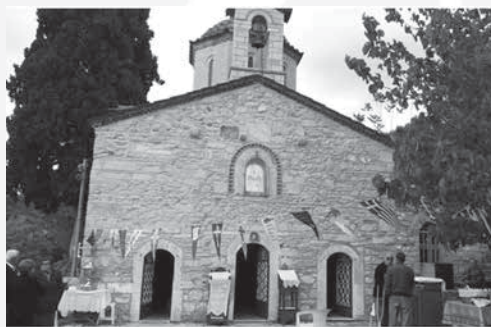
Τα χρόνια περνάνε, οι γενιές ανανεώνονται, κάποιοι παλεύουν να μην ξεχαστεί η ιστορία. Δυστυχώς, το θέμα της προσφυγιάς παραμένει πάντα επίκαιρο.

Εμείς, οι νέοι της τρίτης γενιάς θαυμάζουμε τους προγόνους μας για την δύναμη ψυχής, και τους ευγνωμονούμε για τον πολιτισμό και την πρόοδο που έφεραν στην Ελλάδα. Χρέος μας να κρατήσουμε τις μνήμες ισχυρές στη δική μας συνείδηση.

Σας ευχαριστώ.

Συμπατριώτες Λιγνιτωρύχοι
Δεξιά: Τσουφαντάρης Αλεξ. Αντώνιος / Αριστερά: Τσουφαντάρης Αλεξ. Κωνσταντίν.

Ζωοδόχος Πηγή Ν. Λιβισίου

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Φιλολόγος - Πλατανάκι Θήβας

Επιτρέψτε μου ένα διαφορετικό καλωσόρισμα.

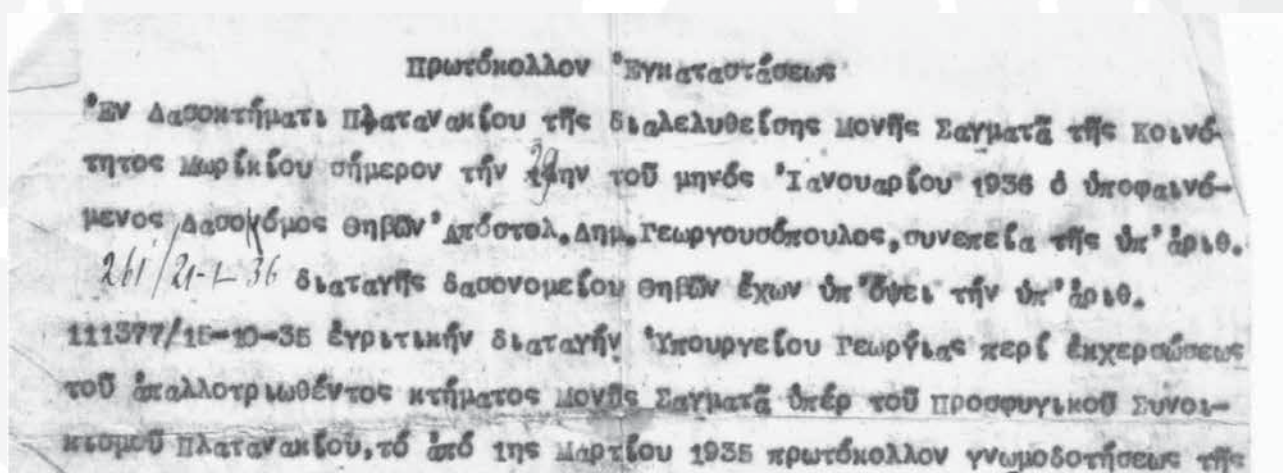
*Απανταχού Λιβισιανοί,
Αδέρφια από τη Μάκρη
Τόποι σας φέραν μακρινοί
Της γης απ' άκρου εις άκρη
Για αντάμωμα
Στο Ελληνικό Μολύβι
Με την λαχτάρα στην καρδιά
Κι ό,τι ο καθένας κρύβει.
Θα ιστορήσω από καρδιάς
Μακρολιβισιανάκι
Τα βήματα της προσφυγιάς
Στ' όμορφο Πλατανάκι.*

Ο προσφυγικός συνοικισμός του Πλατανακίου, είναι χτισμένος στο υψηλότερο σημείο ενός λεκανοπεδίου, περικλειστο από ένα εκτεταμένο ορεινό ανάγλυφο, με σχετικά χαμηλά βουνά και αντίστοιχη βλάστηση. Μέχρι την εγκατάσταση των προσφύγων, αποτελεί ιδιοκτησία της Ιερής Μονής Σαγματά, βυζαντινού μοναστηριού της εποχής των Κομνηνών, που στο χώρο του σημερινού Ναού της Αγίας Παρασκευής είχαν χτίσει το ομώνυμο εκκλησάκι και διαχειρίζονταν την περιουσία της μονής. Αυτά τα κτήματα απαλλοτριώθηκαν και διανεμήθηκαν, ως μικρός γεωργικός κλήρος, στους πρόγονούς μας πρόσφυγες. Δυτικά και Ανατολικά κοντά στην παραλία Λουκίσια συνδέεται με τη Μυθολογία και συγκεκριμένα με τον Γλαύκο και τον Σαρπηδόνα, τους Λύκιους ήρωες, για τους οποίους ο Όμηρος αφιερώνει πάνω από 400 στίχους. **Οι δύο αυτοί Λύκιοι ήρωες πολεμούσαν στο πλευρό των Τρώων, αλλά ο Όμηρος, ένας ποιητής, πολύ προχωρημένος για την εποχή του.** Υπάρχει λοιπόν ο Αφιδόνιος Γλαύκος και ίσως τελικά να μην ήταν τυχαία η εγκατάσταση Λυκίων εκεί, γιατί στην έξοδο του χωριού προς την Αμφιδόνα, δεσπάζει ο γερο-πλάτανος. Πλατανάκι τότε στην εποχή που φυτεύτηκε, με τη βρύση με το τρεχούμενο νερό, όπου οι μανάδες μας μετέφεραν τις στάμνες και τα ρούχα για να τα πλύνουν. Ο πλάτανος με το αλώνι δίπλα, ήταν για μας το στέκι μας, ας πούμε το Κολωνάκι μας, χώρος ψυχαγωγίας, αθλοπαιδιών και ερωτικών επιθυμιών. Για ένα χρόνο, οι 40 προσφυγικές οικογένειες κατοικούσαν σε σπίτια χτισμένα πλάτη με πλάτη, για να εξοικονομήσουν ένα τοίχο που ήταν μεσοτοιχία. Στο βιβλίο αυτό, που καταγράφονται οι προσφυγικές οικογένειες της Θήβας, βρίσκουμε 35 οικογένειες πατριωτών μας, που στη συνέχεια μεγάλωσαν καθώς έγιναν γάμοι και γεννήθηκαν παιδιά. Έτσι, παρουσιάστηκε στα επόμενα 15-20 χρόνια πληθυσμιακή έκρηξη. Το Πλατανάκι είναι από τις λίγες περιοχές που εγκαθίστανται πρόσφυγες, όχι μέσα, ούτε καν κοντά στον αστικό ιστό. Αυτό έκανε δύσκολη την επιβίωση, καθώς οι μεταφορές των ίδιων και των προϊόντων τους γίνονταν είτε με τα πόδια είτε με μικρά κάρα. Γνωρίζω από τον πατέρα μου ότι μία δραστηριότητά τους ήταν να φτιάχνουν κάρβουνο, που ήταν απαγορευμένο επί της ουσίας, αλλά εκείνοι έκαναν καμίνια, σε σημεία του βουνού που δεν μπορούσαν να τα ανακαλύψουν οι αρχές της εποχής. Το ξεκίνημα των προσφύγων εκεί στηρίζονταν στην οικιακή οικονομία και είχε να κάνει με την επιβίωσή τους. Τα καπνά είναι κυρίως η δραστηριότητα των κατοίκων και ήταν μια τραυματική εμπειρία

η συναλλαγή με τον καπνέμπορο που φρόντιζε με κάθε τρόπο να τους «ρίξει». Η πληθυσμιακή έκρηξη στην πορεία αντιστρέφεται, καθώς δεν υπάρχουν πλέον δυνατότητες επιβίωσης για τις πολυμελείς οικογένειες, έτσι, από την δεκαετία του 50, παρατηρείται ένα κύμα μαζικής μετανάστευσης κυρίως στη Θήβα και την Αθήνα και σε άλλες περιοχές, αλλά και στο εξωτερικό (Καναδά, Αμερική και Αυστραλία). Θα ήθελα να επισημάνω ότι είμαστε ίσως από τις μοναδικές περιπτώσεις προσφυγικού οικισμού που συνυπάρχουμε με μια άλλη ομάδα πληθυσμού, τους Σαρακατσάνους, οι οποίοι ξεχειμωνιάζουν στο Πλατανάκι και όταν καλοκαιριάζει μεταφέρουν τα κοπάδια τους προς τα Άγραφα. Οι άνθρωποι αυτοί χτίζουν σπίτια, με γάμους ενσωματώνονται στην κοινότητα, χωρίς να πάψουν να υφίστανται τα συννεφάκια και οι ανταγωνισμοί μεταξύ μας.

Έχοντας τη χαρά και το προνόμιο να κάνω τη φιλολογική επιμέλεια του βιβλίου του Σάββα Πασχαλίδη, στο οποίο γίνεται λόγος για τις αρετές και τα ελαττώματα των δικών μας, έχω να πω ότι τα βίωσα από κοντά. Απλά θα μιλήσω για την ανοιχτότητα και την ανεκτικότητα αυτών των ανθρώπων, τη φωτεινότητα και τη διαύγεια που έχει να κάνει με τη Λυκία και τον Λύκιο Απόλλωνα, που συνδυάζεται με την ορθολογικότητα, τη δημοκρατικότητα, το κάλλος, το μέτρο της αρμονίας, το πνεύμα ελευθερίας, δικαιοσύνης και υπερηφάνειας και αξιοπρέπειας. Δεν δέχτηκαν ποτέ να ζητιανέψουν, να γίνουν επαίτες. Δούλεψαν με συνέπεια και εντιμότητα. Δεν στερήθηκαν το αίσθημα ισότητας και δικαιοσύνης, την ανθρωπιά, την καλοσύνη, την ισότητα και την αλληλεγγύη και το αίσθημα φιλοξενίας, που το έχω βιώσει με ένα τρόπο πολύ ιδιαίτερο. Όταν, το 1962, εμφανίστηκε ο Λιβισιανός Γαρύφαλλος Γαρυφάλλου, που τον είχε ο πατέρας μου δάσκαλο, μεσούσης της σχολικής χρονιάς ως νέος δάσκαλος και στεκόταν αμήχανος με μία βαλίτσα στο καφενείο του χωριού, ο πατέρας μου έστειλε το μεγαλύτερο αδελφό μου, αφού τον μάλωσε γιατί έστω για λίγο τον άφησαν να στέκει εκεί, να τον φέρει στο σπίτι. Αντιλαμβάνεστε ότι μιλάμε για ένα σπίτι προσφυγικό, όπου κοιμόμασταν στρωματσάδα τα 5 παιδιά. Έμεινε δύο μήνες, τον φρόντιζε η μητέρα μου, του πήγαινε το γάλα, του έπλενε τα ρούχα και όταν έφυγε του ετοίμασε και τη βαλίτσα. Τον συνάντησα τον άνθρωπο αυτόν πριν 7-8 χρόνια, ζούσε, ήταν 92 χρονών, συγκλονίστηκε όταν του είπα ποιος είμαι. Για να επιβεβαιωθεί αυτή η φιλοξενία και η ανεκτικότητα των ανθρώπων έρχεται μια άλλη ιστορία. Όταν στην δεκαετία του 90, εμφανίστηκαν κάποιοι άλλοι πρόσφυγες, είτε οικονομικοί είτε μετανάστες, η γιαγιά η Παναγιώτα εντελώς μόνη σ' αυτό το σπίτι στο χωριό, τους φιλοξενούσε, τους κοίμιζε και τους τάιζε αυτούς τους μετανάστες από την Αλβανία και την φώναζαν γιαγιά και μάνα. Κι όταν της έλεγαν «μα τι κάνεις γιαγιά; Θα σε ληστέψουν! Θα σε σκοτώσουν!» Μα τι λέτε, έλεγε, πλάσματα είναι κι αυτά που έχουν ανάγκη από φροντίδα και ενδιαφέρον. Ακριβώς με αυτά τελειώνω. Ας κρατήσουμε μέσα απ' αυτούς τους σχηματισμούς, που είναι η μεταφορά της αύρας, της μνήμης, της γνώσης και του αισθήματος της μιας γενιάς προς την άλλη, να μη μείνουμε σε μια μουσειακή σχέση με το παρελθόν μας, αλλά ας μεταφέρουμε αυτές τις αξίες, αυτή την ομορφιά που έκρυβαν οι πρόγονοι μας.

Να είστε καλά

ΓΙΩΤΑ ΛΑΙΝΗ-ΚΟΛΛΙΑΔΗ

Φαρμακοποιός - Ιτέα - Άμφισσα - Χρισσό

Αγαπητές Συμπατριώτισσες και Αγαπητοί Συμπατριώτες,

Πριν από τρία χρόνια, ήλθε στο Φαρμακείο μου ένας νεαρός, θα έλεγα λίγο αγχωμένος, και μου λέει: *Πατριώτισσα, μου είπαν να έλθω σε σένα, μήπως έχεις ακουστά το όνομα Αγαπητός στα αρχεία του Συλλόγου σας, διότι ψάχνω τις ρίζες μου και συνέχισε να λέει, να ρωτάει...χωρίς αναπνοή!*

Όπως αντιλαμβάνεσθε αυτός δεν ήταν άλλος από τον Τάσο τον Κακλαμάνη! Από εκεί και έπειτα ...ανακαλύψαμε πόσους κοινούς γνωστούς Μικρασιάτες είχαμε και το ψάξιμο, η έρευνα για τους προγόνους μας και τον τόπο από όπου ήλθαν, που κάθε ένας μας χωριστά είχε ξεκινήσει, πήρε άλλη μορφή και με αυτόν τον τρόπο σήμερα βρίσκομαι εδώ, «στη ΛΥΚΙΑ», να σας παρουσιάσω το Σύλλογο Μικρασιατών Ιτέας Φωκίδας, μιας και το μεγαλύτερο ποσοστό των μελών του προέρχεται από τη Μάκρη και το Λεβίσι.

Οφείλω να δώσω συγχαρητήρια στην κα Εύα Αχλάδη, τον Τάσο Κακλαμάνη και όλους όσοι δούλεψαν για την **επαναλειτουργία** της Εταιρείας Ιστορικών Ερευνών «ΛΥΚΙΑ».

Πιστεύω ακράδαντα ότι μόνο με τέτοιου είδους ενέργειες και πρακτικές μπορούμε τεκμηριωμένα να διασώσουμε και να καταγράψουμε τις ρίζες μας.

Ο παππούς μου, Ιωάννης Σουβλίδης, δεν μας έλεγε πολλά, σε εμάς τα εγγόνια του, για εκείνη την πατρίδα. Ευτυχώς που η μάνα μου τον ρωτούσε, την ενδιέφερε και αυτή ήταν και είναι που μου μετέφερε όσα τις είχε εξιστορήσει και μου εμφύσησε τη νοσταλγία, την αγάπη, αλλά και την περιέργεια για τις δύο αυτές μικρές πόλεις, Μάκρη και Λεβίσι.

Μας αξίωσε ο Θεός να κάνουμε δύο ταξίδια εκεί, το 2003 και το 2005. Και η χαλαρή νοσταλγία έγινε έμμονη ιδέα για τη χαμένη πατρίδα μου.

Έχοντας αυτή τη φλόγα να σιγοκαίει, μαζί με άλλους Μικρασιάτες της Ιτέας, μετά από τρία χρόνια, επανδραστηριοποιήσαμε τον πρωτοϊδρυθέντα Σύλλογο Μικρασιατών, ο οποίος είχε παύσει τη λειτουργία του -για τους συνήθεις λόγους των Συλλόγων. Ένα από τα τελευταία μέλη του Δ.Σ., ο Δικηγόρος Εμμανουήλ Νίκος, μου παρέδωσε, αρχές του 2008, το λιγοστό αλλά σημαντικό αρχείο που υπήρχε, ώστε να το χρησιμοποιήσω στην προσπάθεια επαναλειτουργίας του Συλλόγου, όπως και έγινε.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ ΙΤΕΑΣ ΦΩΚΙΔΑΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ 1 / 1978

Έν Ιτέα σήμερον την 12^{ην} Οκτωβρίου 1978 και εις την αίθουσαν των γραφείων του Συλλόγου Μικρασιατών Ιτέας (εστεγασμένων προσωρινώς εις την αίθουσαν εστιατορίου Μιχαήλ Σακκαλή) συνελθούσα η εκλεγείσα την 29^{ην} Οκτωβρίου 1978 προσωρινή Διοικούσα Επιτροπή του Συλλόγου Μικρασιατών Ιτέας Η ΑΓΑΠΗ με θέμα: «Συγκρότησις εις σώμα και ανάθεσις εντολής εκπροσωπήσεως ενώπιον Δικαστηρίου»...

Η Προσωρινή Διοικούσα Επιτροπή

Νικόλαος Τρόπουλος - Πρόεδρος

Παρασκευάς Πάντζος - Μέλος

Σπυρίδων Ανδρέα Σιτές
Μανώλης Μπεχλιβανίδης
Νικόλαος Βολάρης

Και ανατίθεται η εκπροσώπηση του Συλλόγου, ενώπιον του δικαστηρίου, στον Ιωάννην Π. Σακκαλή, Δικηγόρον Αμφίσσης.

ΠΡΑΚΤΙΚΟ 1 / 1979

(Κανονικής Διοίκησης)

Μετά τις αρχαιρεσίες της Γενικής Συνελεύσεως των μελών του Συλλόγου, την 24-6-1979, το νεοεκλεγέν Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου συγκεντρώθηκε με πλήρη απαρτία στο σπίτι του κ. Γιάννη Π. Σακκαλή και αποφάσισε για τη σύνθεσή του:

Πρόεδρος - ο Ιωάννης Π. Σακκαλής
Αντιπρόεδρος - ο Νίκος Γ. Εμμανουήλ
Γεν. Γραμματέας - ο Νίκος Βολάρης
Ταμίας - ο Μανώλης Μπεχλιβανίδης
Μέλος - ο Γιώργος Μανιάτης

Ο νεοσυσταθείς Σύλλογος, με το όνομα « Η ΑΓΑΠΗ », δραστηριοποιήθηκε σε διάφορους τομείς όπως σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των μελών του κυρίως (προφανής ο τίτλος) και ενίσχυση των οικονομικώς αδυνάτων, συμμετοχή στις συζητήσεις με τοπικούς φορείς για επίλυση προβλημάτων της πόλης της Ιτέας, σε θέματα περιβαλλοντικά και όχι μόνο, διοργάνωση διαλέξεων και κατάθεση αιτημάτων για βελτίωση του οικιστικού χώρου των δυο προσφυγικών συνοικισμών (και οι δύο συνοικισμοί ευρίσκονταν στις χειρότερες περιοχές της Ιτέας...).

Σταδιακά όμως είτε για λόγους οικονομικούς, είτε για διάφορους άλλους, οι δραστηριότητες ατόνησαν και η «λήθη σκίασε» το Σύλλογο.

Η «φλόγα» όμως των απογόνων σιγόκαιε και ήταν επιτακτική ανάγκη να ξαναθυμηθούμε τις ρίζες μας, αλλά και να ενημερώσουμε τους νέους της περιοχής μας, για τον πολιτισμό που έφεραν οι πρόγονοι μας και άλλαξαν τα πολιτισμικά και πολιτιστικά δρώμενα της ευρύτερης περιοχής του νομού Φωκίδας.

Με αυτό το σκεπτικό, ένδεκα χρόνια μετά, αποφασίσαμε να επαναδραστηριοποιήσουμε το Σύλλογο, με προσωρινή Διοίκηση τους: Καζαντζόπουλο Νίκο, Λαΐνη-Κολλιαλή Παναγιώτα, Μαδούρα Γιώτα, Σακαλή Λουκά και Χαβιαρά Δημήτρη, και στις 18 Μαΐου 2008, συγκαλέσαμε Γενική Συνέλευση με θέμα «Αρχαιρεσίες και Προγραμματισμός δράσεων». Με, την αριθμ.26/ΕΜ 13/2009, απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αμφίσσης, έγιναν τροποποιήσεις του πρώτου καταστατικού, οι οποίες περιλαμβάνονται στο, από 2/11/2008, καταστατικό, που κωδικοποιήθηκε, με την επωνυμία «ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ ΙΤΕΑΣ ΦΩΚΙΔΑΣ» και έδρα την Ιτέα, Φωκίδας. Μεταφέρθηκε στο νέο βιβλίο πολιτιστικών σωματείων και καταχωρήθηκε την 8/9/2009 με Αριθμό Μητρώου 250.

Το πρώτο εκλεγμένο Διοικητικό Συμβούλιο ήταν:

Πρόεδρος - Καζαντζόπουλος Νίκος
Αντιπρόεδρος - Λαΐνη-Κολλιαλή Παναγιώτα
Γραμματέας - Μαδούρα Γιώτα
Ταμίας - Σακαλής Λουκάς
Μέλος - Χαβιαράς Παναγιώτης

Γραφείο δεν υπήρχε και αναγκαζόμασταν να συγκεντρωνόμαστε στα σπίτια των μελών ή σε ξενοδοχεία και, από το 2011, σε αίθουσες του Δημαρχείου Ιτέας, ευτυχώς. Το ταμείο φυσικά ήταν μηδενικό, αλλά σιγά-σιγά με προσπάθειες, χορηγίες, συνδρομές και τη χρηματοδότηση της Νομαρχίας Φωκίδας και μετά της Δημοτικής Ενότητας Ιτέας του Δήμου Δελφών, σταθήκαμε στα «πόδια μας» και ξεκινήσαμε να δραστηριοποιούμεθα προς τα μέλη μας και προς την ευρύτερη κοινωνία της περιοχής, και όχι μόνο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

A) Διοργάνωση εκδηλώσεων κάθε χρόνο:

1. Το μήνα Οκτώβριο σε ανάμνηση του ερχομού των προγόνων μας στην πόλη της Ιτέας, (από όπου ένα μέρος αυτών μετοίκησαν στο Γαλαξίδι, Άμφισσα, Χρισσό και Δελφούς), όπου εγκαταστάθηκαν σε δύο προσφυγικούς συνοικισμούς, τον ανατολικό και το δυτικό.
2. Το μήνα Μάιο σε ανάμνηση της Άλωσης της Βασιλεύουσας, της Κωνσταντινούπολης, εναλλάξ στις πλατείες των δύο συνοικισμών.
3. Το μήνα Ιανουάριο στην κοπή της Πρωτοχρονιάτικης Πίτας.

Μέσα από αυτές τις εκδηλώσεις στοχεύουμε να υπενθυμίζουμε στους απογόνους της τρίτης γενιάς, τον τόπο καταγωγής τους, τα ήθη και έθιμα των προγόνων μας, να γνωρίζουμε τις περιοχές εκείνης της Ελλάδας και να διδάσκουμε στους νέους τον πολιτισμό που έφεραν μαζί τους οι Παππούδες και οι Γιαγιάδες μας.

Ουσιαστικά διδάσκουμε την Ιστορία μας.

B) Συμμετοχή στις αποκριάτικες εκδηλώσεις του Δήμου Δελφών και της Δημοτικής Ενότητας Ιτέας.

Γ) Συμμετοχή στη διοργάνωση εκδήλωσης Γευσιγνωσίας του Δήμου Δελφών, στο Γαλαξίδι, σε συνεργασία με τη Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών, στην οποία μέλη του Συλλόγου παρασκεύασαν και προσέφεραν Μικρασιάτικα εδέσματα.

Δ) Συνδιοργάνωση πολιτιστικών-ιστορικών εκδηλώσεων με άλλους τοπικούς πολιτιστικούς συλλόγους, όπως ο «ΔΕΣΜΟΣ», ο Λαογραφικός Όμιλος το «ΧΟΡΟΣΤΑΣΙ», το «ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ», ο Χορευτικός Όμιλος Άμφισσας του Πολιτιστικού Κέντρου Φωκίδας, κ.α., όπως και με Συλλόγους άλλων περιοχών της Ελλάδας.

Ε) Συμμετοχή-προσφορές στο ΚΟΙΝΟΝΙΚΟ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟ της Δημοτικής Ενότητας Ιτέας.

ΣΤ) Συμμετοχή σε δράσεις Περιβαλλοντικές και Εθελοντισμού του Δήμου.

Δημιουργήσαμε το λογότυπο του Συλλόγου μας επιλέγοντας ένα έργο του γλύπτη Πιέρ Καράν από το Διεθνές Συμπόσιο Γλυπτικής «Πρόσφυγες». (επισυνάπτεται πρόταση του μέλους μας, καλλιτέχνη, Παναγιώτη Χαβιαρά).

Ζ) Διοργανώνουμε επισκέψεις-προσκυνήματα στους τόπους της Μικράς Ασίας, Καππαδοκίας...

Η) Στηρίζουμε το Σύλλογο Αιμοδοτών Ιτέας «ο Πελεκάνος».

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

(επισυνάπτονται στοιχεία)

Εκδηλώσεις Εθνικής Μνήμης για τη γενοκτονία των Ελλήνων της Μικράς Ασίας», στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Άμφισσας, 23-24-25 Οκτωβρίου 2009, σε συνδιοργάνωση με τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Φωκίδας (η υπογράφουσα τότε με την ιδιότητα της Αντινομάρχου, 2009-2011) και το Δήμο Ιτέας. Στην εκδήλωση προσκλήθηκαν και παρουσίασαν δρώμενα, χορευτικά και χορωδιακά, ο Σύλλογος Μικρασιατών Λαμίας και ο Σύλλογος Ποντίων Λαμίας. Συμμετείχαν η Ένωση Μικρασιατών και η Σχολή «Εν Ωδαίς» Λαμίας.

Αναδρομή στο Μικρασιάτικο τραγούδι, από την Άλωση της Πόλης έως τη Μικρασιατική Καταστροφή, σε συνεργασία με το Δημοτικό Ωδείο Ιτέας. Προσκεκλημένοι μας η «Βοιωτική Χορωδία», με κείμενα της Φιλιάς Χαϊδεμένου.

Κοπή Πρωτοχρονιάτικης Πίτας, 10 Φεβρουαρίου 2010, στην αίθουσα εκδηλώσεων του Κυριακοπούλειου –Ηλιοπούλιου Πολιτιστικού Κέντρου του Δήμου Ιτέας.

«Ημέρες Μνήμης της Μικρασιατικής Καταστροφής», στις 15-16 Οκτωβρίου 2010, σε συνδιοργάνωση με τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Φωκίδας (με την ιδιότητα της Α' Αντινομάρχου τότε η υπογράφουσα). Ομιλητές-προσκεκλημένοι ήταν: ο φιλόλογος-ερευνητής κύριος Θεόδωρος Κοντάρης, ο φιλόλογος καθηγητής κύριος Γιώργος Αγαπητός και ο Προσδευτικός και Πολιτιστικός Σύλλογος «Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος» του νέου Μελιού Μεγάρων.

Συγχρόνως, έγινε προβολή ντοκιμαντέρ από προσκύνημα στο Μελί Μικράς Ασίας.

Στις 13 Φεβρουαρίου 2011, παρουσίαση τραγουδιών και χορών της Ανατολής, με τη συμμετοχή των Συλλόγων «Χοροστάσι» και «Καλλιτεχνικό Εργαστήρι».

Στις 22 Οκτωβρίου 2011, συνδιοργανώσαμε, με τη Δημοτική Ενότητα Ιτέας του Δήμου Δελφών, (η υπογράφουσα τότε με την θέση της Αντιδημάρχου Δ. Δελφών και Δημ. Ενστ. Ιτέας, 2011-2014) εκδήλωση με προσκεκλημένους Α) *ομιλητές τους 1) κυρία Αχλάδη Ευαγγελία-Ιστορικός Ερευνήτρια, Καθηγήτρια Τουρκικής Γλώσσας 2) κύριο Κοντάρτα Θεόδωρο-Ιστορικό Ερευνητή, Β) ορχήστρα από την Σχολή Παραδοσιακών Οργάνων του Δημοτικού Ωδείου Πατρών.*

Στις 2 Ιουνίου 2012, βιντεοπροβολή για την Άλωση της Πόλης, παρουσίαση Μικρασιατικών χορών και προσφορά παραδοσιακών εδεσμάτων.

Διήμερες εκδηλώσεις, 20-21 Οκτωβρίου 2012, με την υποστήριξη της Δημοτικής Ενότητας Ιτέας, και με προσκεκλημένο τον κύριο Λουκά Χριστοδούλου, συλλέκτη σπάνιων καρτ ποσταλ, Αντιπρόεδρο του Κέντρου Μικρασιατικού Πολιτισμού Νέας Ιωνίας.

Έγινε προβολή της κινηματογραφικής ταινίας «Δύο φορές ξένος», προλόγησε ο κύριος Αγαπητός Γιώργος, καθηγητής Φιλολογος.

Οι εκδηλώσεις έκλεισαν με τα ακούσματα Παραδοσιακής Σμυρναϊκής Ορχήστρας.

Στις 19 Ιανουαρίου 2013, κοπή Πρωτοχρονιάτικης Πίττας με προσκεκλημένους συγκρότημα της Νέας Ερυθραίας.

Διήμερες εκδηλώσεις, 19-20 Οκτωβρίου 2013, με την υποστήριξη της Δημοτικής Ενότητας Ιτέας, αφιερωμένες **«Στα Σεπτεμβριανά στην Πόλη το 1955»**. Προβολή της κινηματογραφικής ταινίας «Πληγές του Φθινοπώρου», σε σκηνοθεσία Τομρίς Γκιριτλίογλου. Προβολή ντοκιμαντέρ «Τα Σεπτεμβριανά».

Ιδιαίτερο πρόγραμμα παρουσίασε το Μουσικό Σχολείο Άμφισσας του Δήμου Δελφών.

Στις 8 Ιουνίου 2013, αφιέρωμα στην Άλωση της Πόλης και τη Γενοκτονία των Ποντίων, με την υποστήριξη της Δημοτικής Ενότητας Ιτέας, του Δήμου Δελφών. Προσκεκλημένοι 1) ο Μουσικοχορευτικός και Λαογραφικός Όμιλος Ιτέας, 2) ο Χορευτικός Όμιλος Άμφισσας του «Πολιτιστικού Κέντρου Φωκίδας», και 3) ο Σύλλογος «Ευκλείδης» Ποντίων Βοιωτίας.

Στις 7 Δεκεμβρίου 2014, διοργάνωση ιδιαίτερης εκδήλωσης για το Λιβίσι της Λυκίας στη Μικρά Ασία, -λόγω της επικείμενης πώλησης του Ελληνικού Οικισμού προς εκμετάλλευση. Παρουσιάστηκε φωτογραφικό υλικό από παλαιότερο προσκύνημα στην περιοχή (από την υπογράφουσα), και έγινε ενημέρωση σχετικά με τις ενέργειες των Αρχιτεκτόνων της Μάκρης (Φετιγιέ) και της Δωδεκανήσου, ώστε να μην καταστραφεί αυτό το Ιστορικό Μνημείο. Παρόμοιες εκδηλώσεις διοργανώθηκαν από το Μικρασιατικό Σύλλογο της Νέας Μάκρης Άττικής.

Προσκεκλημένη η κυρία Μαρία Βαμβακοπούλου, συγγραφέας και μέλος του Συλλόγου Μικρασιατών Αιγάλεω.

Στις 18 Ιανουαρίου 2015, κοπή της Πρωτοχρονιάτικης Πίττας στο Κυριακοπούλειο Πολιτιστικό Κέντρο Ιτέας, με παρουσίαση φωτογραφικού υλικού από τους Μικρασιάτες της πόλης μας. Συγχρόνως, δόθηκαν τιμητικές διακρίσεις σε Μικρασιάτες, που διαχρονικά στελέχωσαν την ποδοσφαιρική μας ομάδα «Αστέρας Ιτέας».

Με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου, έχει αρχίσει η συλλογή αρχειακού υλικού και φωτογραφιών, ώστε να περισυλλεγούν και να αξιοποιηθούν σε Μουσειακή Συλλογή.

Επίσης έχουμε βιντεοσκοπήσει όλες τις εκδηλώσεις, κυρίως αυτές με ιστορικό περιεχόμενο, με σκοπό να χρησιμοποιηθούν σε μελλοντική αξιοποίηση σε Μουσείο.

Παραχωρήσαμε αρχειακό υλικό στο Δήμο Δελφών, το οποίο χρησιμοποιήθηκε σε «Πρόγραμμα Κοινωνικής Εργασίας» πέντε μηνών, στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Πρ. «Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού» με το Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ. Στον τομέα Πολιτισμός (του οποίου η υπογράφουσα είχε την αρμοδιότητα ως Αντιδήμαρχος Δήμου Δελφών) υλοποιήθηκε το έργο **«Ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»**. Η ενέργεια είχε σκοπό την τεκμηρίωση, ψηφιοποίηση και ανάδειξη του πολιτιστικού αποθέματος του Δήμου, στη μελέτη καταγραφής και τεκμηρίωση της προέλευσης των μεγάλων ομάδων πληθυσμού, που κατοίκησαν σε περιοχές, όπως στις Δημοτικές Ενότητες Ιτέας, Άμφισσας, Δελφών και Γαλαξιδίου. Ένα σημαντικότατο μέρος του πληθυσμού ήταν οι Μικρασιάτες πρόσφυγες.

ΕΚΛΟΣΕΙΣ

- 1) Ημερολόγια με συναφή θέματα
- 2) **Βιβλίο με τίτλο «Οι Μικρασιάτες της Ιτέας-Ο Ερχομός», Α' έκδοση (επιμέλεια της Γιώτας Μαδούρα)**

ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Στόχοι μας είναι:

1. Να δημιουργήσουμε αρχειακό υλικό, σε έντυπη και ψηφιακή μορφή, ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε στα Σχολεία του νομού Φωκίδας, και όχι μόνο, είτε γενικότερα από τις επόμενες γενιές, για να γνωρίζουν την Ιστορία του τόπου τους.
2. Να εμπλουτίσουμε και επανεκδόσουμε το βιβλίο μας με όλους τους πρώτους Μικρασιάτες.
3. Να ανατυπώσουμε το Δημοτολόγιο των προσφύγων, που έφθασαν με τα καράβια στο λιμάνι της Ιτέας, ώστε να μην καταστραφεί το πρωτότυπο-κειμήλιο.
4. Να δημιουργήσουμε δανειστική βιβλιοθήκη με συναφή ιστορικά θέματα, με μαρτυρίες των προγόνων μας.
5. Να δημιουργήσουμε ιματιοθήκη με παραδοσιακές Μικρασιάτικες στολές, τις οποίες θα αξιοποιούμε στις συνεργασίες μας με τα χορευτικά τμήματα των ανάλογων συλλόγων, ώστε να γίνεται εκμάθηση των Μικρασιάτικων χορών, κυρίως στις νεότερες γενιές.
6. Να προμηθευτούμε μουσικά όργανα, παραδοσιακά, που χρησιμοποιούσαν οι πρόγονοί μας στις περιοχές από όπου ήλθαν, με σκοπό να αρχίσει η εκμάθησή τους και η διδασκαλία στους νέους, από τους καθηγητές του Μουσικού Σχολείου Άμφισσας και από άλλους.
7. Να εκδώσουμε βιβλία των περιοχών από όπου ήλθαν οι Μικρασιάτες, Πόντιοι και γενικότερα από όλες τις περιοχές της Ανατολής. Όπως να αξιοποιήσουμε τα αποτελέσματα της έρευνας του ανωτέρω προγράμματος της «Κοινωφελούς Εργασίας»
8. Να δημιουργήσουμε ντοκιμαντέρ των περιοχών αυτών, μετά από προσκυνηματικά ταξίδια.
9. Να καθιερώσουμε Βραβεία στους καλλίτερους μαθητές των Σχολείων, που έλκουν τη καταγωγή τους από τη Μικρά Ασία.
10. Να συμβάλουμε στην ανάπλαση-ανάδειξη των προσφυγικών συνοικισμών, με σκοπό να οργανώνουμε ανοιχτές θεματικές εκθέσεις. Ήδη, επί θητείας της υπογράφουσας στη Δημοτική Ενότητα Ιτέας, του Δήμου Δελφών, έχει εκπονηθεί ώριμη μελέτη για το δυτικό συνοικισμό και έχει ξεκινήσει για τον ανατολικό.
11. Να οργανώσουμε, όσο το δυνατόν καλλίτερα, τα γραφεία του Συλλόγου, με την προμήθεια του κατάλληλου εξοπλισμού, ώστε να είμαστε σε θέση να συμμετέχουμε επάξια στα πολιτιστικά και πολιτισμικά δρώμενα, όχι μόνο του νομού Φωκίδας, αλλά και των περιφερειακών.
12. Να εκδώσουμε αναμνηστικά του Συλλόγου, ώστε να προσφέρουμε στους προσκεκλημένους μας, τιμής ένεκεν.

Ευελπιστούμε να ενταχθούμε σε Πρόγραμμα, ώστε να κατορθώσουμε να υλοποιήσουμε τους ανωτέρω στόχους, προς όφελος των επόμενων γενεών, για να μην ξεχάσουν την Ιστορία και τον Πολιτισμό των προγόνων τους.

Λαΐνη-Κολλιαλή Παναγιώτα
το γένος Σουβλίδη
Φαρμακοποιός
Μέλος του Δ.Σ. Συλλόγου Μικρασιατών
Υπεύθυνη έρευνας, αρχείου, ιστορικών στοιχείων.
(2015)

*ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Το ιστορικό της ίδρυσης του Συλλόγου κατέγραψα με αφορμή την προσπάθεια μου να εντάξουμε το Σύλλογό μας σε χρηματοδοτικό πρόγραμμα και συγκεκριμένα στο LEADER, που είχε ξεκινήσει (στα μέσα του 2015), ώστε να κατορθώσουμε να υλοποιήσουμε τα ανωτέρω.(παρόλες τις αντιδράσεις και τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν...).

Με εξουσιοδότηση των μελών του Δ.Σ. του Συλλόγου ανέλαβα και υπέβαλα Φάκελο Ένταξης.

Αξιολογηθήκαμε από τις αρμόδιες αρχές και το Υπ. Αγροτ. Ανάπτυξης (φορέας του προγράμματος) και ενταχθήκαμε !!!

Ένα μεγάλο μέρος των ανωτέρω προσπαθειών υλοποιήθηκε μέσω του προγράμματος όπως:

- 1) Ανατύπωση του πρωτότυπου Δημοτολογίου καταγραφής των Προσφύγων 1923,
- 2) 2^η έκδοση εμπλουτισμένη του βιβλίου μας «Ερχομός»
- 3) Αρχαικό Άλμπουμ με τις περιοχές από όπου ήλθαν οι πρόγονοί μας
- 4) Προμήθεια αντιπροσωπευτικών παραδοσιακών Μικρασιατικών στολών
- 5) Προμήθεια παραδοσιακών Μικρασιάτικων μουσικών οργάνων
- 6) Οργάνωση του νεοσύστατου Γραφείου μας με υλικοτεχνικό εξοπλισμό.

Επίσης, καθιερώσαμε (μετά από εισήγηση της υπογράφουσας και αποδοχής από το Δ.Σ.) την απονομή Επαίνων Προόδου, κάθε Πρωτοχρονιά, στους μαθητές της τρίτης Λυκείου που έλκουν την καταγωγή από την Μικρά Ασία.

Συνεχίζουμε, προσπαθούμε παρόλες τις δυσκολίες που συναντάμε στο διάβα μας !

Συμπατριώτισσες, Συμπατριώτες Μακρολιβισιανοί και φίλες, φίλοι των Μικρασιατών, το έργο και οι δράσεις του κάθε Συλλόγου είναι το χρέος μας προς τους προγόνους μας, που άφησαν πίσω τους τις Αλησμόνητες Πατρίδες μας.

Το έργο της «ΛΥΚΙΑΣ» είναι πολύ μεγαλύτερο, είναι τα πάντα για τον Μικρασιατικό κόσμο, αλλά και για όλο τον Ελληνισμό.!

Ας κρατήσουμε στο μυαλό μας και κυρίως στη ψυχή μας. Ένα στόχο Ένα σκοπό

Ο Σκοπός μας είναι και θα είναι πάντοτε ένας

Όχι στη λήθη, όχι στο σβήσιμο από το μυαλό μας εκείνων των δικών μας Πατρίδων, των Αλησμόνητων !

Είναι το χρέος μας στους παππούδες και στις γιαγιάδες μας, στους γονείς μας, αλλά και στα παιδιά μας και στα εγγόνια μας !

Πάντοτε λοιπόν θα «ταξιδεύουμε», είτε με το καράβι του «παραμυθιού», είτε με το καράβι των αναμνήσεων, είτε με το καράβι της ιστορίας και οπωσδήποτε με το καράβι της μουσικής που φέρνει χαρά, αγαλλίαση, ξαλάφρωμα από τον πόνο και τη λύπη!

Άλλωστε είναι τα δικά μας «καράβια», είναι τα ίδια, αυτά που έφεραν τους πρόσφυγες, τους δικούς μας ανθρώπους, τις δικές μας καρδιές, τις δικές μας ψυχές.....

Είμαστε δυνατοί καπεταναίοι και αντέχουμε !!

(από την Β' έκδοση του βιβλίου μας Ο Ερχομός)

Σας ευχαριστώ θερμά.

ΛΟΥΚΑΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Εκπαιδευτικός – Εύβοια

Γειά σας κι από μένα, γειά σας κι από μας τους απογόνους των Μικρασιατών, Μακρολιβισιανών από τα χωριά της Βόρειας Εύβοιας Κήρινθο, Φαράκλα, Κεχριές. Δεν έχω να πω πολλά. Θα τα πούμε όλα μέσα από το βίντεο που ετοιμάσαμε.

Η πορεία του ταξιδιού τους:

Απ' τη Μάκρη και το Λιβίσι πέρασαν με ιταλικά καράβια στη Ρόδο και απ' εκεί στον Πειραιά.

Εκεί δεν τους επέτρεψαν να αποβιβαστούν και έτσι συνέχισαν το ταξίδι τους μέχρι την Ιτέα.

Από εκεί διασκορπίστηκαν σε πολλά μέρη της Φωκίδας (Άμφισσα), της Βοιωτίας (Θήβα) και της Φθιώτιδας (Λιβανάτες, Αμφίκλεια ή Δαδί, Παναγίτσα κ.ά.).

Κάποιοι πέρασαν απέναντι, στην Εύβοια, στα χωριά Κήρινθο (αρχικά στον οικισμό Κρύα Βρύση), Φαράκλα και Κεχριές.

Πολλοί προτίμησαν να εγκατασταθούν στην Αθήνα και τον Πειραιά, κοντά σε άλλους πατριώτες τους που ήταν, ήδη εκεί.

Κρύα Βρύση ή Κρυόβρυση.

Το 1922, θα φτάσουν 80 οικογένειες. Θα φύγουν οι περισσότεροι λόγω των αντίξων συνθηκών, της ελονοσίας και άλλων ασθενειών για τον Πειραιά και την Αθήνα.

Θα μείνουν 40 οικογένειες Μακρολιβισιανών και 13 οικογένειες από τις περιοχές Μούγλων και Αϊδινίου.

Θα τους δοθούν κτήματα στον Κάμπο της Κρύας Βρύσης.

Θα εγκατασταθούν στην Κήρινθο, σε σπίτια που θα κατασκευάσει η Πολιτεία.

Στον οικισμό της Κρύας Βρύσης θα μείνουν ελάχιστοι.

Στη Φαράκλα έφτασαν αρχικά 60 οικογένειες, αλλά έμειναν τελικά 40. Οι υπόλοιποι επέστρεψαν στην Αθήνα και στον Πειραιά.

Η πολιτεία τους μοίρασε τα απαλλοτριωμένα κτήματα του τσιφλικά Μπέκερ.

Στις Κεχριές έμειναν 10 οικογένειες.

Η πολιτεία τους μοίρασε τα απαλλοτριωμένα κτήματα του τσιφλικά Τομπάζη.

ΟΙ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΟΥΣ

Οι περισσότεροι Μακρολιβισιανοί της Βόρειας Εύβοιας, επειδή πήραν χωράφια στους τόπους εγκατάστασής τους, ασχολήθηκαν με τη γεωργία.

Παράλληλα όμως, όσοι ήταν τεχνίτες (μαραγκοί, οικοδόμοι, υποδηματοποιοί κ.λπ.) συνέχισαν να εξασκούν και τη δουλειά αυτή.

Κάποιοι άνοιξαν καφενεΐα και παντοπωλεία, ενώ άλλοι δούλεψαν και στα ορυχεία εξόρυξης λευκόλιθου, που υπήρχαν στην περιοχή.

Η ενασχόλησή τους με την γεωργία ήταν δύσκολη, γιατί δεν είχαν ούτε την τεχνογνωσία ούτε τα εργαλεία και τα χρήματα για να δουλέψουν.

Έτσι αναγκάστηκαν να χρεωθούν στην Εθνική Τράπεζα και τους ντόπιους τοκογλύφους.

ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΝΤΟΠΙΟΥΣ

Η συμβίωσή τους με τους ντόπιους δεν ήταν εύκολη, μιας και αυτοί δεν τους αποδέχθηκαν ως Έλληνες, αλλά ως ξένους, τουρκόσπορους και παρακατιανούς.

Με το πείσμα της επιβίωσης, τη διαφορετική κουλτούρα που κουβαλούσαν και τη νοσταλγία της πατρίδας, σιγά-σιγά ρίζωσαν στο νέο τόπο, προόδευσαν και έβαλαν τη δική τους σφραγίδα στην τοπική και ευρύτερη ελληνική κοινωνία.

Χρέος μας είναι να διασώσουμε ό,τι μας άφησαν και να το παραδώσουμε στις επόμενες γενιές.

Τελειώνοντας αφιερώνουμε ως φόρο τιμής σ' αυτούς το ποίημα του Τ.Κ «Το χώμα».

Κλαίγανε για τα σπίτια τους,
Τα γρόσια, τα περβόλια
Μα προπαντός τ' αντράκια τους
Που γάζωσαν τα βόλια.

Πώς η ζωή χαλάστηκε
Δεν το νογούν ακόμα.
Φέρανε τούμπα οι πλάστιγγες
Τους λάσπωνε το στόμα.

Κλαίγανε όμως πότερο
Το χώμα, αυτό το χώμα
Που 'ταν απ' όλα ανώτερο
Κι απ' την ζωή ακόμα.

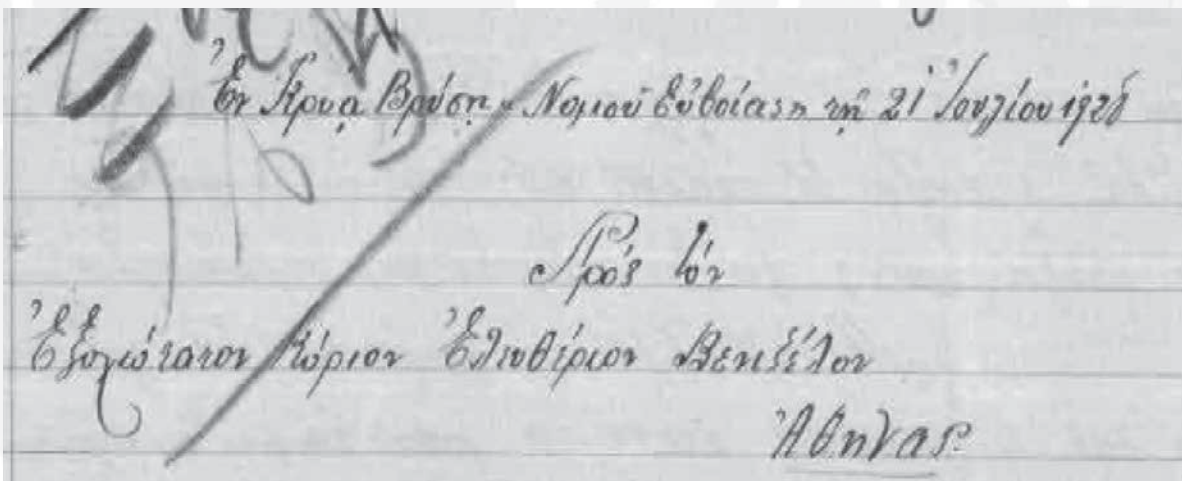
Γιατί απάνω του γενιές
Γενοβόλησαν γόνους
Ερωτοκύλησαν οι νιές
Και θάγαν τους προγόνους.

Πήραν μια χούφτα αγκαλιά
Πριν δουν στερνά ξοπίσω.
Χτες με ζυγώσαν στα σκαλιά
Μου' παν να τ' ακουμπήσω.

Κι είχε το χώμα αυτό λαλιά.
Μη φοβηθείτε κράζει
Όταν μ' ακούτε στα σκαλιά
Να κλαίω σαν χαράζει.

Κλαίω γιατί ο ουρανός
Ένας για πάντα μένει
Μα ο πρόσφυγας κι ο ορφανός
Είναι στα δυό κομμένοι.

ΠΟΤΕ ΞΑΝΑ ΠΡΟΣΦΥΓΙΑ
ΠΟΤΕ ΞΑΝΑ ΠΟΛΕΜΟΣ

ANNA & ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ-ΓΙΑΝΝΙΚΗ

Ρόδος

ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΜΑΣ

Κάθε οικογένεια έχει τη δική της ενδιαφέρουσα ιστορία. Όταν μας την εξιστορεί, συλλέγουμε στοιχεία, προκειμένου να ενωθούν τα κομμάτια και να τελειοποιηθεί το «παζλ» των αναμνήσεων και έτσι ξαναζωντανεύει το παρελθόν, για να το μάθουν οι νέες γενιές και να το διαιωνίζουν.

Όταν ψάχνεις τους προγόνους σου, για να βρεις πού ανάγεται η καταγωγή σου, ποιοι είναι οι προπάτορες του μακρινού παρελθόντος σου, τότε αγωνίζεσαι να πιαστείς από παντού, σαν το ναυαγό.

Όπως και στο γνωστό έργο του τραγικού ποιητή Σοφοκλή, «Οιδίπους τύραννος», ο κεντρικός ήρωας, ο Οιδίποδας ψάχνει εναγωνίως να βρει τους γονείς του, ποιοι είναι και από πού κατάγεται. Γι' αυτό λέει: «**Εγώ θα θελήσω να βρω την καταγωγή μου και ας είναι και ασήμαντη**» (στίχος 1976). Όταν η ιστορία και οι παραδόσεις απουσιάζουν, τα όνειρα στη ζωή τελειώνουν νωρίτερα, σβήνουν. Αν ψάξουμε βαθιά στην ψυχοσύνθεσή μας, θα κατανοήσουμε ότι χωρίς παρελθόν το όνειρο που λέγεται ζωή καταντά μετέωρο.

Η αναζήτηση του γενέθλιου τόπου των προγόνων μας, της πατρικής γης, που **ακούσια** την εγκατέλειψαν, αποτελεί μία απόπειρα αναζήτησης των ριζών μας, μία βαθύτερη διαδικασία αναζήτησης της ταυτότητάς μας, μία ενδοσκόπηση, ποιοι είμαστε, «από που κρατά η σκούφια μας» με τη λαϊκότερη έκφραση.

Χωρίς τον κατάλογο με τα ονοματεπώνυμα των 1^{ης} γενιάς Μακρηνολιβισιανών, που μας παραχώρησε η Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών «ΛΥΚΙΑ», και συγκεκριμένα ευχαριστούμε θερμά τον κ. Τάσο Κακλαμάνη, το έργο μας στη Ρόδο θα ήταν ανέφικτο.

Ο κατάλογος αυτός δημιουργήθηκε από τους 100 περίπου φακέλους Μακρηνολιβισιανών που βρίσκονται στα Γενικά Αρχεία του Κράτους, στη Ρόδο.

Είναι πάρα πολύ δύσκολο να εντοπιστούν όλες αυτές οι οικογένειες, διότι κάποιες από αυτές, αν δεν είχαν παιδιά ή είχαν μόνο κορίτσια ή εξαιτίας της αλλαγής των επιθέτων τους, το επώνυμο της 1^{ης} γενιάς δεν είχε συνέχεια και ήταν δυσεύρετο.

Εντούτοις, μέσω των οικογενειών που συνομιλήσαμε, υλοποιήθηκε και ο εντοπισμός κάποιων δυσεύρετων οικογενειών.

Ενδεικτικά, ορισμένες οικογένειες απογόνων Μακρηνολιβισιανών της Ρόδου είναι οι ακόλουθες:

Πανηγύρης Νικόλαος, 2^η γενιά, του Μιχαήλ Πανηγύρη και της Λουκίας Φούντα

Καραγιάννης Δημήτριος, 2^η γενιά, του Βασιλείου Καραγιάννη και της Ειρήνης Κωνσταντίνου

Πανάγος Ηλίας, 2^η γενιά, του Μιχαήλ Πανάγου

Πανάγου Χριστίνα και Κασάπης Βασίλειος, 2^η γενιά, του Κυριάκου Κασάπη

Χατζηβασιλείου Μαρία, 3^η γενιά, Βασίλης Κασάπης-Μαριόλα Κώτη

Γρηγοριάδου Άννα, 3^η γενιά, Μιχαήλ Μάρτης-Χρυσή Χατζητάλλα

Κυριακούλη Ελένη, 2^η γενιά, του Εμμανουήλ Ζούντα

Παπαδημητρίου Ειρήνη, 3^η γενιά, παπά Δημήτρης Παπαχαστάς-Αναστασία Πασβάγκα

Πανάγος Κωνσταντίνος, 4^η γενιά, Μιχαήλ Πανάγος-Αιμιλία Χατζηκυριάκου

Χαστάς Γαβριήλ, 2^η γενιά, του Αθανασίου Χαστά και της Ελένης Χατζηαλέκου
Λιβησιανός Βασίλειος, 2^η γενιά, του Γεωργίου Λιβησιανού
Φωτεινού Αργυρώ και Παπανικολάου Σοφία, 2^η γενιά, του Κωνσταντίνου Μελίδη
Πίτσα Ελπινίκη, 3^η γενιά, Αγαπητός Πίτσας
Ταράλη Φλώρα, 3^η γενιά, Φλωρού Καϊλή
Αγιακάτσικα Αικατερίνη, 3^η γενιά, Άννα Αντωνιάδου
Γουμαρά Φανή, 3^η γενιά, Μιχάλης Σεραφείμ/Φερτεκλής-Δέσποινα Γιαμαλή
Σαρρής Κωνσταντίνος, 3^η γενιά, Μιχάλης-Δέσποινα Κοντούζογλου
Χατζηγαβριήλ Νικόλαος, 2^η γενιά, του Διονυσίου Χατζηγαβριήλ και της Πανδώρας Σπανού
Μέντου Ροζαλία, 3^η γενιά, Παναγιώτης Μέντος-Ευτυχία Καλαμπάκα
Στεφάνου Εμμανουήλ, 4^η γενιά, Γεώργιος-Μαρία Στεφάνου και Στέφανος Χατζηνικολάου-Θεοδώρα Κούρτη

Όπως προαναφέραμε, η λίστα αυτή είναι αμιγώς ενδεικτική. Αναλυτικά, όλες οι οικογένειες που εντοπίσαμε θα υπάρξουν στο λεύκωμα που θα εκδοθεί από τη «Λυκία».

Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι δεν μιλήσαμε αποκλειστικά με οικογένειες Μακρηνολιβησιανών, στη Ρόδο, αλλά και με συγγενείς αυτών από άλλα μέρη της Ελλάδος, όπως στην Ξάνθη με την κ. **Κωστούλα Παρασκευοπούλου**, στα Ιωάννινα με την κ. **Χρυσούλα Γουβέδενου-Κώτη**, στη Χαλκίδα με την κ. **Ειρήνη Βλαχοπαναγιώτη** και τον κ. **Πέτρο Κασάπη**, καθώς και στην Αθήνα με τον κ. **Μιχάλη Παπαχαστά**, την κ. **Δέσποινα Πασβάγκα**, την κ. **Ανθούλα Χατζηπέτρου**, την κ. **Φιλία Καλλιμοπούλου-Καραγιάννη** και την κ. **Άννα Σταματίου-Χαστά**. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί και η δική μας περίπτωση, καθώς μέσω της έρευνας αυτής, εντοπίσαμε τα «χαμένα» ξαδέρφια μας, στην Ιεράπετρα της Κρήτης, την οικογένεια του κ. **Σταύρου Αρχαγγελίδη**.

Στο σημείο αυτό, δεν μπορούμε να παραλείψουμε να ευχαριστήσουμε θερμά την καθεμία οικογένεια, για τον χρόνο που διέθεσε, προκειμένου να αντλήσουμε τα απαραίτητα στοιχεία για τις ανάγκες της έρευνας, για την προθυμία που υπέδειξε, καθώς και για το πλούσιο φωτογραφικό υλικό που μας παρείχε.

Επίσης, ευχαριστούμε την εφημερίδα *Ροδιακή*, για τη δημοσίευση άρθρου σχετικά με τη «ΛΥΚΙΑ» και τη γνωστοποίηση του Α' Ανταμώματός μας, καθώς και το τηλεοπτικό κανάλι «Θάρρι» για τον ίδιο λόγο!

Εκτός από τα παραπάνω, ασχοληθήκαμε και με την εύρεση **εκκλησιαστικών εικόνων, από το Λιβίσι**.

Στη Ρόδο συγκεκριμένα υπάρχει Ιερός Ναός του **Ταξιάρχη του Λιβησιανού**. Όσον αφορά στην προέλευση της αυθεντικής εικόνας του Ταξιάρχη, ο **Μανώλης Φούντας**, θείος του κ. **Νικολάου Πανηγύρη**, μια μέρα που είχε πάει κυνήγι στο Λιβίσι, επειδή έβρεχε καταρακτωδώς, βρήκε καταφύγιο σε μια σπηλιά όπου ανακάλυψε την εικόνα (1912).

Ο κ. Τάσος Κακλαμάνης είχε πληροφορία ότι στη νήσο Χάλκη, στα Δωδεκάνησα, υπάρχει μία εικόνα από το Λιβίσι, την οποία πληροφορία μεταβίβασε στη μητέρα μου. Με τη σειρά της εκείνη και μετά από πολλές τηλεφωνικές συνομιλίες— με **Τον Μητροπολίτη Νουβίας κ. Σάββα Χειμωνέττο και τον Αρχιμανδρίτη Αντώνιο Πατρό, ηγούμενο της Ιεράς Μονής Πανορμίτου Σύμης**, ανακάλυψε ότι **δεν είναι μόνο μία** εικόνα από το Λιβίσι, αλλά **δύο**. Το φωτογραφικό υλικό αυτών αντλήθηκε μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας. Ευρίσκονται στον Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου της Χάλκης. Οι δύο εικόνες είναι οι ακόλουθες:

Ο ΤΑΞΙΑΡΧΗΣ Ο ΛΙΒΗΣΙΑΝΟΣ ΚΑΙ Η ΠΑΝΑΓΙΑ

Στις εικόνες αναγράφονται οι δωρητές τους. Συγκεκριμένα, η οικογένεια **Σταύρου Χουρδά** και η οικογένεια **Ευριπίδη Φουντουκλή** αντιστοίχως. Έχουν συντηρηθεί πριν από 20 χρόνια.

Το αξιοσημείωτο είναι ότι και στις δύο εικόνες του Ταξιάρχη του Λιβησιανού, η διαφοροποίηση από όλες τις άλλες εικόνες του Ταξιάρχη που υπάρχουν στις εκκλησίες της Ελλάδος είναι ότι **το ξίφος του Λιβησιανού είναι προς τα κάτω!**

Ψάχνοντας τους απογόνους των Μακρηνολιβησιανών στη Ρόδο, φθάσαμε και στο όμορφο **χωριό Λάρδος**, το οποίο βρίσκεται στην ανατολική πλευρά του νησιού μας. Εκεί, διαπιστώσαμε, με μεγάλη χαρά, ότι οι κάτοικοι του χωριού της Λάρδου είχαν από παλιά ιδιαίτερως **καλές σχέσεις με τους κατοίκους από το Λιβίσι**, λόγω εμπορικών συναλλαγών, αφού αρκετοί άντρες πήγαιναν στη Λυκία και δούλευαν.

Με την ανταλλαγή των πληθυσμών, αρκετοί από τους κατοίκους του Λιβισίου ήλθαν και κατοίκησαν στη Λάρδο. Λόγω της καλής σχέσης που υπήρχε ήδη, όλοι οι κάτοικοι του χωριού **αποδέχθηκαν τους νέους πρόσφυγες**. Με αυτόν τον τρόπο έκαναν τη Λάρδο νέα τους πατρίδα, κάνοντας την αρχή για το **πάντρεμα των ηθών και των εθίμων**.

Στην τοπική φορεσιά της Λάρδου προστέθηκε η **«ποδιά»**, ένα στοιχείο που δεν συναντάται πουθενά αλλού στο νησί. Από μαρτυρίες φαίνεται ξεκάθαρα πως οι κάτοικοι από το Λιβίσι φορούσαν «ποδιά» στη δική τους φορεσιά και με αυτό σαν γνώμονα προστέθηκε η ποδιά και στη φορεσιά της Λάρδου.

Ένα έθιμο που υπάρχει μέχρι σήμερα στο χωριό της Λάρδου είναι ο **χορός «Κάτω»**, που χορεύεται τη Δευτέρα του Γάμου. Την επομένη του γάμου, το γλέντι ξεκινά από το σπίτι των νεονύμφων με τραγούδια και καταλήγει στην πλατεία του χωριού. Ο πρώτος χορός που χορεύουν είναι ο «Κάτω».

Οι κάτοικοι από το Λιβίσι χόρευαν αυτόν το χορό, ο οποίος έχει πολλές ομοιότητες με τον **Αϊβασιλιάτικο ή Βασιλικό της Καππαδοκίας**, γιατί λόγω καλών εμπορικών σχέσεων της Λυκίας με την Καππαδοκία, είχαν πολλές επιρροές από εκεί. Και οι δύο χοροί είναι **τελετουργικοί**. Και στους δύο δίνονται ευχές προς το ζευγάρι. Χορεύεται σε **δυάδες** με το γαμπρό και τη νύφη μπροστά να **κρατάνε τις λαμπάδες του γάμου τους**, πίσω οι γονείς, οι συγγενείς και οι φίλοι.

Αποσπασματικό βίντεο από τον «Κάτω» χορό από το Λιβίσι, το οποίο προβλήθηκε στο πλαίσιο της εκπομπής του Αρχιμανδρίτη Νεκτάριου Πόκκια, ηγουμένου Ιεράς Μονής Θάρρι, στο τηλεοπτικό κανάλι «Θάρρι».

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΑΣ.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΠΑΡΑΣΟΓΛΟΥ - ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ ΚΡΗΤΗΣ

Βίντεο Μαρτυρία

Πρώτα είχαμε Τούρκους, τους είχαμε στα περίχωρα, περνούσαμε καλά, δεν έχω παράπονο. Μετά έγινε η εξορία. Μια μέρα καθόμαστε και μας ειδοποίησαν να ρθείτε στο Καρακόλι, το δικαστήριο το Τουρκικό και θα μιλήσει ο Μιτιούρης, ο διοικητής, και βγήκε στο μπαλκόνι αυτός ο Μιτιούρης και ήτανε, καθώς φαίνεται, Κρητικός διότι έξερεν τα ελληνικά. Και λέει ότι: κυρίες μου σας καλεί η πατρίδα σας, η Ελλάδα. Θα φύγετε. Σε τρεις-τέσσερις μέρες να ετοιμαστείτε και θα φύγετε. Οι γυναίκες άρχισαν να κλαίνε. Μην κλαίτε. Θα γυρίσετε πάλι γρήγορα. Τα πράγματά σας, όταν θέλετε να τα πάρετε μαζί σας, μας είπαν. Εν τω μεταξύ άρχισαν οι γυναίκες να κλαίνε.

-Αυτό που λέτε κ. Χρυσούλα, συγγνώμη που σας διακόπτω, ποια χρονολογία περίπου;

-Ήτανε Σεπτέμβριος μήνας τώρα, το 1922 φύγαμε. Εν τω μεταξύ, πήγαμε στα σπίτια μας και άρχισαν οι γυναίκες να ετοιμάζονται. Μας είπανε αν θέλομε να φύγουμε δια ξηράς, ήτανε αυτό ψέματα, γιατί κανείς δεν ήξερε να πάει δια ξηράς. Μετά πήγαμε στη Μάκρη. Άρχισαν οι γυναίκες και κουβαλούσαν τα πράγματα τα καλά της Εκκλησίας. Τα χρυσά τα θάβανε.

-Εσείς τα δικά σας τα χρυσά που τα θάψατε;

-Η μαμά μου τα έθαψε στο τζάκι από κάτω, τα έβαλε εκεί. Άρχισαν οι γυναίκες και κουβαλούσαν μπαούλα, προίκες ολόκληρες, της Εκκλησίας. Τα άλλα τα πράγματα τα πήγαμε στη Μάκρη. Στη Μάκρη, πήγαμε στο λιμάνι και τοποθετήσαμε τα πράγματα όλα εκεί. Και βάλανε σκοινιά γύρω-γύρω και άρχισαν και κάνανε έρευνα, να μην είχαμε χρυσά παρμένα μαζί μας. Ιδέ εμάς, μας πηγαίνανε σ' ένα δωμάτιο και μας έκαναν έρευνα να μην έχομε χρυσά. Και μετά άρχισαν οι γυναίκες και φεύγανε στη Ρόδο, γιατί περιμέναμε ναρθεί το βαπόρι και άργησε ναρθεί και πολλές γυναίκες πληρώνανε και παίρνανε καϊκια και πηγαίνανε στη Ρόδο, διότι λέγανε θα σφάξουν θα σκοτώσουν και φοβούμαστε και θέλαμε να φύγουμε μian ώρα πρωτύτερα.

-Μέχρι εκείνη την ώρα δεν έχετε δει βία.

-Όχι! Όχι! Δεν είδαμε βία. Λοιπόν η μαμά μου άρχισε κι αυτή και ανησυχούσε. Τη λέω, μαμά όλες φεύγουνε, εμείς τι θα κάμουμε; Ήτονε κι άλλες γυναίκες και πήγε η μαμά και πλήρωσε.

Οι ντόπιοι νόμιζαν πως είμαστε κακοί άνθρωποι.

-Ήτανε φτωχοί και νομίζανε πως ήρθατε να τους πάρετε το βιός τους.

-Εμείς πήραμε τα τουρκικά δεν πήραμε δικά τους.

-Νομίζανε ότι θα πάρετε από τα δικά τους. Δεν έχω λόγια να σας ευχαριστήσω. Σας ευχαριστώ θερμότατα, ειλικρινά μέσα απ' την καρδιά μου, σας ευχαριστώ γι' αυτά που είπατε για τα μικρά παιδιά της Κρήτης.

-Λέγαμε άσπρο σταφύλι ραζακί και κόκκινο κεράσι, ξορία μας εκάμανε κι αυτό θε να περάσει. Είχαμε ελπίδες, αλλά...δυστυχώς.

-Δεν έχω λόγια, γιαγιά, να σ' ευχαριστήσω. Σ' ευχαριστώ μέσα απ' την καρδιά μου και να μου επιτρέψεις να σου πω μια μαντινάδα και να κλείσουμε ετούτο το μικρό αφιέρωμα σε σας:

Όσες αγάπες έκαμα, τόσο λογιά τση βρήκα, απ' τη δική σου μοναχά, δεν έχω νοιώσει πίκρα.

IRENE CAVOORIS

Australia

Καλημέρα σας. Εγώ γεννήθηκα στην Αυστραλία. Σας ζητώ συγγνώμη για τη γλώσσα μου. Όσο μπορώ θα προσπαθήσω να εξηγηθώ. Η γιαγιά και ο παππούς μου ήταν από το Λιβίσι. Επίθετο η γιαγιά μου Ιασωνίου και ο παππούς μου Κάβουρα. Έφυγαν από Λιβίσι, παντρεύτηκαν στο Καστελλόριζο. Αυτή είναι η φωτογραφία που παντρεύτηκαν στο Καστελλόριζο. Δεν προσπάθησε να το στείλει στην Ελλάδα, αλλά το γράφει στη μάνα της. Πίσω απ' τη φωτογραφία λέει, αυτό είναι αναμνηστικό για να θυμάσαι και πάντα σκέφτεται γι' αυτούς, με την ευχή πάντα να έχουνε υγεία και να δώσει αγάπη στη μικρή την αδερφή της, που είναι η Μάρθα. Η ιστορία είναι, ήταν τέσσερις αδερφές, μια πήγε στην Ιεράπετρα, στην Κρήτη, που έχω ακούσει σε άλλες ομιλίες, μόνο μια αδερφή έμεινε στην Ελλάδα, στην Τήνο και οι άλλες μετανάστευσαν στην Αυστραλία. Η ζωή τους ήτανε δύσκολη εκεί από την αρχή. Δεν είχε εκκλησίες, είχε πολύ μικρή κοινωνία στην Αυστραλία, στην Αδελαΐδα και οι άνθρωποι ήταν πολύ μαζεμένοι. Λίγες οικογένειες, κάνανε πράγματα μαζί,. Όλοι μαζεύτηκαν, μάζεψαν λεφτά και έχτισαν την εκκλησία που τη λένε Ταξιάρχη. Η έμπνευση ήταν από τον Ταξιάρχη στο Λιβίσι. Κι εδώ, η οικογένεια έκανε έξι μωρά, ο πατέρας ο πιο μικρός, ο Γιάννης. Οι γονείς του ήτανε ο Κώστας και η Ειρήνη και προσπάθησαν, δούλεψαν σκληρά, αλλά πάντα κράταγαν μαθήματα και την αγάπη για την πατρίδα τους και ποτέ δεν είχαν ξεχάσει αυτά τα πράγματα. Και νομίζω πάντα υπήρχε λύπη, που έπρεπε να φύγουνε αναγκαστικά και πάντα λέγανε ιστορίες σαν συγγενείς τους στα παιδιά, στα εγγόνια τους, για να μάθουμε αυτά που είχαν περάσει και αν έχουν την ευκαιρία να έρθουν μια μέρα τα παιδιά και τα εγγόνια, να πάνε να δούνε το Λιβίσι. Τώρα μπορώ να σας δείξω άλλες φωτογραφίες. Εδώ, είναι οι άλλοι συγγενείς, είναι ο θείος μου Μιχάλης, δυστυχώς δεν μπόρεσε ναρθεί, είναι στην Αυστραλία και μια ξαδέρφη που τη λένε Νικολέτα. Η πρώτη φορά που ήρθε στη Μικρασία είχε λίγο φόβο να πάει, γιατί αναγκάστηκε να περιμένει, ήρθε εκεί, είχε θέματα ήρθε εκεί, να δει όλα αυτά τα ερειπωμένα σπίτια, να δει από που οι συγγενείς είχαν έρθει. Εδώ είναι τα **Αάφκουλα**, είναι το μοναστήρι που το έβγαλαν Άγιο Ελευθέριο. Δεν ξέρω αν κανένας έχει ερώτηση, ξέρω δεν έχω πολύ χρόνο, αν θέλετε μπορείτε να με ρωτήσετε, αλλιώς τελειώνω.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΜΕΤΖΙΣΑΜΗ

Μασσαλία - Γαλλία

Καλημέρα σας.

Κατ' αρχήν να ευχαριστήσω τον κ. Καλαφατά Μιχάλη, του Συλλόγου Μικρασιατών Κερατσινίου-Δραπετσώνας, που με παρέπεμψε στον κ. Κακλαμάνη, για να ενημερωθώ σχετικά με τη δημοσίευση αυτής της διοργάνωσης, έτσι λοιπόν είμαι εδώ τώρα.

Κατάγομαι από τη Μάκρη και το Λιβίσι και από τους 2 παππούδες μου και από τις 2 γιαγιάδες μου των οικογενειών, ΜΕΤΖΗΣΑΜΗ-ΠΑΥΛΙΔΗ, ΚΑΠΟΥΡΑΝΗ-ΠΕΡΛΕΜΠΗ.

Κάποιοι γόννοι αυτών των οικογενειών πήγαν στην Μασσαλία.

Το Γαλλικό κράτος τότε, μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, αναδιοργάνωνε τη βιομηχανία του, ειδικά αυτήν που αφορούσε την ενέργεια και την παραγωγή χημικών προϊόντων, εκσυγχρόνιζε το μεγάλο λιμάνι της Μασσαλίας, επίσης. Είχε ανάγκη από πολλά εργατικά χέρια, με την πρώτη ανταλλαγή των πληθυσμών, του 1918, λέγεται ότι γαλλικά πλοία από το Καστελόριζο, που ήταν τότε γαλλικό προτεκτοράτο, μετέφεραν τους πρόσφυγες στη Μασσαλία. Ελάχιστοι από αυτούς που έφυγαν για τη Γαλλία, γύρισαν στην Ελλάδα. Οι περισσότεροι έμειναν εκεί, δούλεψαν σκληρά, όπως ήξεραν να δουλεύουν, έφεραν κοντά τους τις οικογένειες τους, στήσανε τις ζωές τους. Οι συνθήκες ήταν πολύ δύσκολες, η πρώτη γενιά ταλαιπωρήθηκε, αλλά οι επόμενες τρεις, τώρα πια, ζουν και διαπρέπουν κοινωνικά και επαγγελματικά, σε μια πανέμορφη παραθαλάσσια περιοχή τριών πόλεων, δυτικά της Μασσαλίας, εκεί που, ουσιαστικά, ήταν και είναι ο κύριος όγκος των βιομηχανιών.

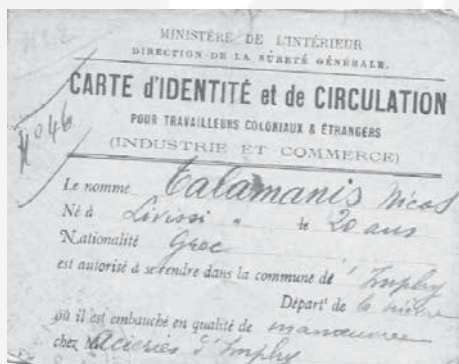
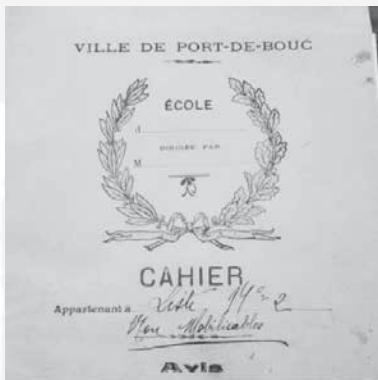
Για μένα λοιπόν, οι πόλεις της Μασσαλίας, το Μαρτίγκ, το Πόρτ ντε Μπουκ, το Φος ντε Μερ, είχαν μια σχεδόν μυθική εικόνα στο μυαλό μου. Το ταξίδι μου εκεί, το Μάιο που πέρασε, ήταν μια ευτυχής συγκυρία για την επικοινωνία μας με τους απογόνους των μακρολιβισιανών της Γαλλίας. Οι φίλοι μου στη Γαλλία, τους οποίους ευχαριστώ πολύ, είχαν κάνει ήδη κάποιες επαφές εκεί, έτσι, οι επισκέψεις μας στα αρχεία του Μαρτίγκ και του Πόρτ ντε Μπουκ έγιναν εύκολα, χάρη στην προθυμία των γαλλικών αρχών και την ευγένεια των δημοτικών υπαλλήλων. Στους καταλόγους των απογραφών που κατάφερα να ξεφυλλίσω και στις 2 δημαρχίες, βρήκα αρκετά ονόματα μακρολιβισιανών, με σαφή την αναφορά της περιοχής προέλευσης τους, δεν λέω χώρα γιατί όλοι τους δήλωναν Έλληνες από τη Μάκρη ή από το Λιβίσι, τα οποία και κατέγραψα, μάλιστα η προϊσταμένη του αρχείου του δήμου του Μαρτίγκ, ανέφερε ότι πάνω από 120 οικογένειες μακρολιβισιανών εγκαταστάθηκαν στις τρεις πόλεις, από το 1918 μέχρι και το 1930. Κι όταν λέμε ελληνικές οικογένειες, εννοούμε παππούδες, γιαγιάδες, θείες, θείους κλπ. Στο Μαρτίγκ, στο Πορτ ντε Μπουκ και στο Φος ντε Μερ, (η ονομασία του είναι ελληνική, είναι το φως της θάλασσας, είναι πράγματι ένας φωτεινός τόπος δίπλα στη θάλασσα)

Εκεί λοιπόν συνάντησα, όχι μόνο απογόνους μακρολιβισιανών, αλλά και απογόνους προσφύγων από την υπόλοιπη Μικρά Ασία και τα Δωδεκάνησα, με μικρασιατική καταγωγή, ελάχιστα ελληνόφωνες πια. Όταν μια γλώσσα δεν διδάσκεται, ξεχνιέται. Η Γαλλία τους αφομοίωσε, τους έκανε πολίτες της, μέσα στα δύο πρώτα χρόνια της εγκατάστασής τους πήραν τη γαλλική υπηκοότητα, τους πρόσφερε δουλειά, μόρφωση, σ' αυτούς και στα παιδιά τους, Ανοχή και πολλές φορές υποστήριξη, στη θρησκευτική τους επιλογή. Έναν τόπο για κατοικία, ευλογημένο, που θύμιζε την πατρίδα τους. Τους πρόσφερε ασφάλεια και μέλλον, της είναι ευγνώμονες. Παρόλα αυτά, έχουν καταφέρει να διατηρούν τη γνώση της καταγωγής τους, την ελληνικότητάς τους

ζωντανή, τη μνήμη ενός πολιτισμού 3000 χρόνων, που έζησε και άνθισε στα παράλια της Μικράς Ασίας και που διωκόμενος, μετοίκησε σε κάποια άλλα παράλια της Μεσογείου, σε μια αρχαία ελληνική αποικία, με την ίδια δύναμη για δημιουργία.

Αρωγός σ' αυτήν την προσπάθεια τους, να μείνουν συνδεδεμένοι με τις ρίζες τους, ήταν και είναι η χριστιανική ορθόδοξη πίστη τους, καμαρώνουν και είναι υπερήφανοι για την εκκλησία τους, την Αγία Αικατερίνη, που ιδρύθηκε το 1929. Αγία Αικατερίνη λέγεται και ο σύλλογος τους, που συσπειρωμένοι γύρω του, οργανώνουν τα ελληνόπρεπα γλέντια τους, τους χορούς, τους γάμους των παιδιών τους και των εγγονών τους. Όλα τελούνται στην εκκλησία τους και είναι πολύ περήφανοι, το αναφέρουν συνέχεια, σαν έναν ελάχιστο φόρο τιμής στους προγόνους τους. Η οικογενειακή τους συνοχή με εξέπληξε, αρκετά διαφορετική από τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Παιδιά, νύφες, γαμπροί, εγγόνια, περνάνε για να φάνε ή να πουν μια κουβέντα, μετά την δουλειά, από το σπίτι των παππούδων, που δείχνουν να έχουν τον έλεγχο της δικής τους ζωής. Μάλιστα, η γαλλίδα σύζυγος, του Μακρινού 2ης γενιάς, κ, Γερώνυμου Φιλιππή, από τους πρωτεργάτες του συλλόγου τους, όταν με αποχαιρετούσε, μου ευχήθηκε να συνεχίσω να ασχολούμαι με τη σπουδαία καταγωγή μας. Θα ήθελα να σας μιλήσω για τη θερμή υποδοχή που είχα από τον κ. Ζουμή, τον πρόεδρο του συλλόγου και από τη σύζυγό του στο Φος ντε Μερ, ο οποίος είχε ετοιμάσει και μου έδωσε ό,τι διέθετε από τη δράση του συλλόγου, ένα μικρό ντοκιμαντέρ για την ζωή των πρώτων προσφύγων στο Πορτ ντε Μπουκ. Υποσχέθηκε δε να μου στείλει το αρχείο των γάμων της εκκλησίας. Τους ευχαριστώ.

Σε όσους μίλησα, για την προοπτική μιας εκδήλωσης στα μέρη τους από την ΛΥΚΙΑ, ενθουσιάστηκαν. Μου έδωσαν τα ονόματα και τα τηλέφωνα τους, να τους ειδοποιήσουμε για να βοηθήσουν. ΜΑΣ ΠΕΡΙΜΕΝΟΥΝ.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΠΙΡΜΠΑΣ

Δήμαρχος Αιγάλεω

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Καλώς βρεθήκατε και να ξαναβρεθείτε. Είναι πάρα πολύ σημαντικό αυτό που γίνεται σήμερα και είναι η απόδειξη, το 'χω ξαναπεί, όταν ήμουνα 40 χρονών, είπα ότι υπάρχουν δυο απόλυτες αρχές. Η μία αρχή είναι ότι ο πιο πολύτιμος χώρος είναι ο ανθρώπινος και αυτό φαίνεται, γιατί πως τόσο λίγοι άνθρωποι μπόρεσαν να ενώσουν και να δημιουργήσουν μια τέτοια εκδήλωση, που έχει και διεθνή διάσταση και η δεύτερη αρχή ότι, όταν δεν καταλαβαίνεις τους άλλους υπάρχει μία αρχή, που τα εξηγεί όλα «εξ ιδίων κρίνουν τα αλλότρια». Θέλω να συγχαρώ το φίλο μου, τον Τάσο, για την εξαιρετική δουλειά, και όχι μόνο αυτόν, αλλά και όλη την ομάδα εδώ, και όλους τους Μακρολιβισιανούς που στις διάφορες συναντήσεις βρέθηκαν, γιατί είναι πολύ σημαντικό το να βρούμε τις ρίζες μας. Αυτό που είπε η Λίτσα Αγαπητού, ότι πρέπει να έχεις ρίζες και μετά φτερά, είναι προϋπόθεση για τις ρίζες. Κι εμείς είμαστε ένας λαός με ανθρώπους ρίζες και με ρίζες πολλές, και είναι πολύ ωραίο που μπλέκονται και δεν πατάνε μονάχα κάπου σταθερές.. Η εξέλιξη της ανθρωπότητας είναι το μπλέξιμο αυτών των ριζών. Αυτή είναι η εξέλιξη του πολιτισμού μας. Όμως, είναι πολύ καλό να ξέρεις από πού κατάγεσαι, για να μπορείς να διατηρείς από κάθε σου ρίζα τα καλύτερα στοιχεία της.

Να είσαστε καλά και καλή συνέχεια στην προσπάθεια που κάνετε.

Β' ΜΕΡΟΣ
Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΜΑΣ
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

ΤΑΣΟΣ ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΡΓΟΥ Ε.Ι.Ε «ΛΥΚΙΑ»

Να σας καλωσορίσω κι εγώ. Με τους περισσότερους τα είπαμε, με όσους δεν προλάβαμε να τα πούμε περιμένω μετά. Για να συστηθούμε. Ανήκω στην οικογένεια Αγαπητού, από την προγιαγιά μου. Ήρθαν από το Λιβίσι, η προγιαγιά με τέσσερα παιδιά. Ο παππούς Αντώνης ήταν δέκα χρονών, τότε, και μείνανε δέκα χρόνια στις παράγκες στο Γκάζι και το 1932, με τα παραχωρητήρια, εγκαταστάθηκαν στο Αιγάλεω. Θέλω να σας πω ότι δεν είναι μόνο ότι είμαστε από τη Μάκρη και το Λιβίσι που μας κάνει να ασχολούμαστε και να είμαστε περήφανοι, αλλά και πράγματα που βγαίνουν στην πορεία και ένα από αυτά είναι ότι αυτός ο τόπος κράτησε ζωντανή την παρουσία του από τα αρχαία χρόνια ως το 1922, που πολύ λίγες περιοχές κρατήσανε. Εικάζεται ότι, ο Πόντος, η Τραπεζούντα και δύο μικρές κοινότητες, η Σήλη και το Λιβίσι, κράτησαν αδιάλειπτη την παρουσία του Ελληνισμού. Δηλαδή, κουβαλιέται ένα κύτταρο για το οποίο περηφανευόμαστε.

Τι ξεκινήσαμε να κάνουμε, αυτή η μικρή παρέα που γίνεται διαρκώς μεγαλύτερη. Ξεκινήσαμε να μαζέψουμε τα πάντα, ό,τι οικογενειακό και ιστορικό υλικό υπάρχει για τη Λυκία και ιδιαίτερα για τη Μάκρη και το Λιβίσι. Ό,τι υπάρχει τυπωμένο σε εφημερίδες και βιβλίο καταχωρισμένο σε Ιδρύματα, σε οικογενειακά αρχεία, σε βιβλιοθήκες. Ό,τι αρχεία υπάρχουν στο εξωτερικό, αρχεία σαν των Άγγλων και Γάλλων υποπρόξενων, που πέρασαν από τη Μάκρη. Στο αρχείο του Βρετανικού Μουσείου, έφτασε η χάρη μας, μέχρι εκεί, για να μαζέψουμε ό,τι υπάρχει, γιατί οι φιλέλληνες Βρετανοί σήκωσαν από τη μισή Λυκία τα αρχαία, για να τα βάλουν στο μουσείο τους. Στο Φόρεϊν Όφισ, επίσης, που υπάρχουν 500 σελίδες, οι οποίες καλύπτουν τις σκοτεινές περιόδους, πριν ακόμα οι δικοί μας αρχίσουν να καταγράφουν. Στη Γαλλική Βιβλιοθήκη υπάρχουν χάρτες και έγγραφα. Το αρχείο του γάλλου υποπροξένου της Μάκρης, στη Νάντ, είναι πέντε κούτες χειρόγραφα, μεταξύ των οποίων και κάποιες φωτογραφίες. Όλο αυτό μαζεύεται σιγά σιγά, και ίσως γίνει μια μικρή έκδοση στο μέλλον. Επίσης, σημαντικά αρχεία είναι και τα Ιταλικά αρχεία, που βρίσκονται στη Ρόδο. Συζητάμε, με τη φίλη την Άννα, πώς θα μπορούσαμε να τα μαζέψουμε. Αυτή τη στιγμή, υπάρχει ερευνητής στην Ιταλία, που ξεκινάει την αναζήτηση στα Αρχεία του Ναυτικού, στα Στρατιωτικά Αρχεία, στο Υπουργείο Εξωτερικών και μας στέλνει και τα Ιταλικά αρχεία, για να κλείσει ένας μεγάλος κύκλος, δηλαδή, τα Υπουργεία εξωτερικών ξένων χωρών για τη Μάκρη.

Τα Οθωμανικά αρχεία είναι πολύ σημαντικά. Η μισή μας ιστορία βρίσκεται στην απέναντι πλευρά του Αιγαίου. Προσπαθούμε να μαζέψουμε, με τη βοήθεια της Εύας της Αχλάδη, που είναι Τουρκολόγος και η εργασία της είναι στην Κωνσταντινούπολη, τις οθωμανικές απογραφές πληθυσμού Μάκρης και Λιβισίου, τις οποίες η Εύα με την όποια συνεργασία καταφέρνει και εξασφαλίζει, και στη συνέχεια, μεταφράζει ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της γενεαλογίας μας, που λείπει. Ήδη, τέσσερις από τις πέντε απογραφές έχουν μεταφραστεί. Είναι μια πολύ δύσκολη δουλειά και ευτυχώς που έχουμε την Εύα με την ειδικότητα και την όρεξη να το κάνει. Τι μπορεί κανείς να βρει στα Οθωμανικά αρχεία; Απίστευτα πράγματα. Μέχρι για την εκκλησία του Ταξιάρχη, που πιστεύαμε ότι χτίστηκε το 1810, βρήκαμε ότι η πρώτη της κατασκευή χρονολογείται από την Άλωση.

Τα οικογενειακά αρχεία είναι, επίσης πολύ σημαντικά και ευτυχώς, υπάρχουν για μας καλοί φίλοι που τα μαζεύουν απ' όλη την Ελλάδα. Κάναμε μια περιοδεία ανά τις πόλεις, όπου εγκαταστάθηκαν συμπατριώτες μας στην Ελλάδα και ευτυχώς, βρέθηκε ένας, τουλάχιστον ένας, φιλότιμος πατριώτης, που ανέλαβε σαν ντόπιος να βρει τους πατριώτες και να συγκεντρώσει τα οικογενειακά αρχεία, ανά περιοχή.

Αφού κάναμε όλη αυτή την περιοδεία, και μακάρι να την ξανακάνουμε, όλα αυτά τα οικογενειακά και ιστορικά αρχεία, που σας είπα, πρέπει να μαζευτούν και να ψηφιοποιηθούν. Από σήμερα, ο Μιχάλης ο Βαρλάς, πάτησε το κουμπί και από αύριο το πρωί μπορείτε να μπειτε στο σάιτ www.lycia.gr και να μελετήσετε, ο καθένας,

όλο το υλικό. Ο Μιχάλης, που μας έστησε το σάιτ, έχει μεγάλη εμπειρία, έχει στήσει το Ψηφιακό Μουσείο της Νέας Σμύρνης, ήταν υπεύθυνος στο Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού και τον ευχαριστούμε. Όλα τα έξοδα, διατήρησης και δημιουργίας του σάιτ, είναι του Βασίλη του Μουσαίου. Υπάρχει ένας σημαντικός όγκος υλικού που πρέπει να ανέβει. Ενδεικτικά υπάρχουν 20.000 τεκμήρια, από όλα τα είδη υλικού. Στο σάιτ συμπεριλάβαμε ως περιεχόμενο, τις εφημερίδες Μακρηνών Λιβισιανών, της 10ετίας του '50, «Η Μάκρη» το «Λιβισι», η «Φωνή του Λιβισιού και της Μάκρης», που μαζέψαμε με τη βοήθεια του Μιχάλη Δελησάββα και του Βασίλη Μουσαίου, για να μπορεί ο κόσμος να ανατρέχει στα 80 περίπου αυτά τετρασέλιδα τεύχη και να βρει την ιστορία των προγόνων του. Το τί κρύβει κάθε τεύχος είναι απίστευτο και η αποδελτίωση δεν τελειώνει ποτέ. Θα ξεκινήσουμε το σάιτ με τις παλιές εφημερίδες και τα λίγα βιβλία, που δεν έχουν πνευματικά δικαιώματα και, με ορίζοντα το 2^ο Αντάμωμα, ελπίζουμε να έχει ανέβει όλο το υλικό, για να μπορεί να μπει ο κόσμος να το μελετήσει.

Λοιπόν, τα βιβλία, για να πάμε στις τρεις επίσημες παρουσιάσεις και να κλείσει το συνέδριό μας. Έχουμε τρεις εκδόσεις, σήμερα, να παρουσιάσουμε. Καταφέραμε να εκδόσουμε την «Αρχαία και Σύγχρονο Λυκία», του Σάββα Πασχαλίδη, που το θεωρώ τόσο σημαντικό έργο, που μόνο αυτό το βιβλίο να είχε εκδοθεί και να μην είχαμε κάνει τίποτα τα τελευταία τρία χρόνια και να μην είχαμε κάνει ούτε το Αντάμωμα, αρκεί. Εάν το βιβλίο του Λαμέρα ήταν το Ευαγγέλιο, ευτυχώς που σώσαμε τη Βίβλο, και να' ναι καλά η οικογένεια του Κυριάκου Σαράφη, που κράτησε το χειρόγραφο και φτάσαμε στην ώρα της έκδοσης.

Τα «Παραμύθια» της Καλλιόπης Μουσαίου, επανέκδοση, αλλά!! Η Λιβισιανή διάλεκτος έχει χαθεί. Ο τελευταίος που τη μιλάει είναι ο Δάσκαλος, ο Μιχάλης ο Δελησάββας. Το βιβλίο περιλαμβάνει CD με τον Μιχάλη να διαβάζει τα Παραμύθια στη Λιβισιανή. Τουλάχιστον σώσαμε τη Λιβισιανή Διάλεκτο. Τέλος ο Πλάτωνας Μουσαίος, μια πολύ σημαντική μορφή, με τα «Χρονογραφήματά» του.

Τώρα, τι έχει μείνει; Υπάρχει, μπροστά μας, η μετάφραση των Οθωμανικών απογραφών, έχουμε τέσσερις από τις πέντε έτοιμες, αλλά δυστυχώς η πέμπτη τελευταία και πιο σημαντική, η μόνη που περιλαμβάνει και τις γυναίκες, είναι κλειδωμένη με απόφαση του Πρωθυπουργού της Τουρκίας. Αισιοδοξούμε, μετά τις εκλογές να ηρεμήσει, να ανοίξει η απογραφή να τη μεταφράσουμε κι αυτή και να εκδώσουμε και τις πέντε, στο επόμενο Αντάμωμα, για να μπορέσει κάποιος να τις μελετήσει και να φτάσει τη γενεαλογία του πίσω, όχι στο 1860, αλλά στο 1760, για την οικογένειά του.

Μακάρι επίσης, να μπορέσουμε με το Δημήτρη το Μαντζούρη, από το αρχείο του Σίμωνα Καρά, να κλείσουμε αυτό το μεγάλο έργο της έκδοσης των πρώτων ηχογραφήσεων Μακρηνολιβισιανών τραγουδιών, που έγινε από τον Σίμωνα Καρά, στη Νέα Μάκρη, τη 10ετία του '50.

Μακάρι, η Εύα να ετοιμάσει σιγά σιγά μια σύγχρονη μονογραφία για το Λιβισι και τη Μάκρη, με ό,τι στοιχεία έχει το αρχείο και μια φρέσκια ματιά. Έχει πολλή δουλειά να γίνει.

Το 1^ο Αντάμωμα έγινε. Μακάρι, να μπορέσουμε να κάνουμε το 2^ο Αντάμωμα στην Ιτέα, το 3^ο στην Εύβοια, στη Νέα Μάκρη, στη Ρόδο. Πάντως ΤΟ 6^ο ΑΝΤΑΜΩΜΑ ΘΑ ΓΙΝΕΙ ΣΤΟ ΛΙΒΙΣΙ! Αυτή είναι η πρώτη σκέψη για τα 100 χρόνια από το φευγιό των δικών μας. Να κλείσουμε όλα τα ενοικιαζόμενα γύρω από το Λιβισι και το χωριό για ένα Σαββατοκύριακο να γίνει Ελληνικό.

Η κληρονομιά μας έχει μαζευτεί και είμαστε τυχεροί με τους συγγραφείς και τη Νέα Μάκρη, που έχει κάνει σημαντική δουλειά, αλλά πολλά πράγματα βρίσκονται σκόρπια. Θα σας πω επιγραμματικά δύο. Το 1924, αφού είχαν φύγει οι δικοί μας, έγινε δημοπρασία στη Μάκρη και πουλήθηκαν πάρα πολλά πράγματα ελληνικά, μεταξύ των οποίων όλες οι εικόνες της εκκλησίας του Αγίου Νικολάου, μια εκκλησία που δεν υπάρχει πλέον. Αυτά τα αγόρασε μια Ελληνίδα που έμεινε στη Μάκρη γιατί παντρεύτηκε Τούρκο και τα έστειλε στη Μητρόπολη Ρόδου. Αγνοούνται. Η Άννα Γρηγοριάδου έκανε κινήσεις και μας απάντησε επίσημα ο Άγιος Ολύμπου, από τη Ρόδο, ότι ψάχνει, αλλά δεν μπορούν να τα βρουν. Μακάρι να ξαναπροσπαθήσουν και να βρούμε αυτά τα κειμήλια. Οι μεγάλες εικόνες έφευγαν δύσκολα, δεν μπορούσαν να τις μεταφέρουν, οπότε υποθέτουμε ότι έμειναν εκεί και βγήκαν σε δημοπρασία.

Επίσης, όλα τα ιερά σκεύη των εκκλησιών παραδόθηκαν σε Ιταλίδες Καθολικές καλόγριες, μιας πρόχειρης ιεραποστολής που έμεινε στη Μάκρη ως το 1923. Να ναι καλά η Κλεοπάτρα με το καταπληκτικό βιβλίο «Όσα Σάρωσε η Θύελλα», πάρτε το, σαν να ζείτε 30 χρόνια, μέρα τη μέρα, στη Μάκρη και το Λιβισι κι από κεί προέκυψε η μαρτυρία που την ακολουθήσαμε και βρήκαμε ότι αυτό το τάγμα καλογριών υπάρχει ακόμα, στην Ιταλία. Υπάρχει κάποιος πολύ ιδιαίτερος άνθρωπος, δεν θέλω να πω παραπάνω πληροφορίες, που αυτή τη στιγμή έχει κινήσει γη και ουρανό και πιστεύω ότι αυτά τα κειμήλια θα έρθουν στην Ελλάδα. Υπάρχει και πρωτόκολλο συνεργασίας των δυο χωρών και το νομικό πλαίσιο που επιτρέπει τα κειμήλια να γυρίσουν.

Προσπαθούμε, επίσης, να διασυνδέσουμε, μια δύσκολη κίνηση, κάποια πανεπιστήμια και κάποιες κοινότητες, στην Ελλάδα και στην Τουρκία. Υπάρχει μια δυστοκία σε πολλούς φίλους και Μικρασιάτες που συζητάω, «γιατί και τι δουλειά έχετε με τους Τούρκους και επικοινωνείτε και τους καλείτε». Η μισή μας κληρονομιά βρίσκεται απέναντι. Αν δεν υπάρξει, τουλάχιστον, μια ανταλλαγή ιστορικών πληροφοριών -δεν είπαμε να τους παντρευτούμε κιόλας-, δεν πρόκειται να αποκαλυφθεί η άλλη μισή ιστορία μας. Οπότε, έχουμε απλώσει ένα χέρι και δίνουμε στοιχεία και μας δίνουν και προχωράει κάτι πολύ ενδιαφέρον και μέσω των πανεπιστημίων και μέσω του Δήμου Αιγάλεω με το Δήμο της Φετιγιέ.

Το Λιβίσι είναι ερειπωμένο και δεν πρόκειται να γίνει τίποτα. Έχουν κολλήσει οι διαδικασίες στην Τουρκία, τρώγεται ο ένας φορέας με τον άλλον. Προσπαθούμε να βρούμε κάποιους ανθρώπους κομβικούς, να κάνουμε κι εμείς κάτι παραπάνω, για να το σώσουμε, γιατί με τα καιρικά φαινόμενα και όπως είναι εκτεθειμένα τα σπίτια χωρίς σκεπές, είναι ζήτημα κάποιων χρόνων-δεκαετιών να μη μείνει τίποτα. Θα σας πω μόνο δυο πολύ ενδιαφέροντα στοιχεία, για αυτούς που πιστεύουνε ότι κάνουμε μόνο αρχαιολογία. Γνωρίσαμε μια πολύ σημαντική αρχιτεκτόνισα, που μας επισκέφτηκε στα εγκαίνια των γραφείων της ΛΥΚΙΑΣ στο Αιγάλεω, τη Meral Oguz. Μας παρακάλεσε να της δώσουμε φωτογραφίες. Ο Βασίλης ο Μουσαίος είχε το αρχείο με τις φωτογραφίες της πρώτης επίσκεψης πατριωτών στα πάτρια, το 1952. Ήταν η Καλλιόπη Μουσαίου και άλλοι πατριώτες. Τον ρωτάω, βρε Βασίλη να τα στείλω στην Τουρκάλα; Μου λέει, τι να σου πω, ό,τι λέει το ένστικτό σου. Και τα στέλνω και μου στέλνει το εξής απίστευτο. Μου λέει, με τις φωτογραφίες που μου έστειλες, επειδή πρέπει να έχω αποδεικτικά στοιχεία για να ξεκολλήσω κάποιες άδειες επισκευής, ήδη, πήρα άδεια και αναστηλώνω ένα σπίτι στη Μάκρη, θα το δείτε όταν έρθετε την επόμενη φορά. Δηλαδή, το άνοιγμα, έδωσε αποτελέσματα. Το επόμενο. Υπάρχει η πόρτα της Κάτω Παναγιάς που βρίσκεται στο Μουσείο της Φετιγιέ και η απόδειξη είναι η φωτογραφία, από το '52, που η πόρτα ήταν εκεί. Προσπαθούν κι αυτοί να κάνουν έργα αποκατάστασης και αν όχι ολόκληρων των εκκλησιών, μια πόρτα που είναι σημαδιακή και υπέροχη να γυρίσει στην αρχική της θέση. Μικρά πράγματα θα μου πείτε. Μα τα μικρά φέρνουν τα μεγάλα κι αν ανοίξει ο δρόμος κι ο τρόπος θα γίνουμε κι άλλα.

Για να σας αφήσω, σκεφτόμαστε να κάνουμε ένα ταξίδι, θα στείλω μαιήλ σε όλους, πιστεύω τα πράγματα να είναι ειρηνικά με τους γείτονες και το χουμε προγραμματίσει για την πρώτη βδομάδα του Οκτώβρη. Θα σας στείλουμε πληροφορίες μετά το Αντάμωμα. Πιστεύω ότι θα έχει πολύ μεγάλη συμμετοχή, γιατί αυτόν το χρόνο μιλήσαμε με πάρα πολλούς πατριώτες, που δεν έχουν πάει ποτέ. Αξιωθήκαμε, ήδη, και πήγαμε δυο φορές. Θα έχει πολύ ενδιαφέρον, γιατί μας έχει υποσχεθεί και ο Δήμαρχος του Αιγάλεω να έρθει παρέα, μήπως κάνουμε και ένα μνημόνιο πολιτιστικής συνεργασίας και μπορέσουν οι Δήμαρχοι, έχοντας και μια επίσημη οδό, να μας διευκολύνουν στην ανταλλαγή των πληροφοριών.

Για να κλείσουμε, θα μπορούσαμε να κάνουμε ή Σύλλογο ή Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών. Επειδή, στην αρχική παρέα προτιμήσαμε να έχουμε ένα ευέλικτο σχήμα, ξεκινήσαμε, με την Εύα την Αχλάδη, να κάνουμε αυτά που σας περιέγραψα πριν. Στην πορεία, μπήκαν στην ομάδα κάποιοι άνθρωποι πολύ κομβικοί, που μας εμπιστευτήκαν και τους εμπιστευτήκαμε, τους έχουμε αναφέρει ήδη και τους έχουμε τιμήσει, ο Μιχάλης ο Δελησάββας, ο Βασίλης ο Μουσαίος, ο Κώστας ο Κατσιγιάννης, οι Κυρίες Θεοδοσιάδη και ο Παναγιώτης ο Κολιομιχάλης, ο γιατρός (που λόγω ασθένειας δεν ήρθαν σήμερα), η Μαρία η Βαμβακοπούλου, ο Γιώργος ο Μιχελάκος, ο Γιώργος ο Πετρίδης. Αυτή η ομάδα άνοιξε πάρα πολύ και θέλω να τιμήσω, κάνοντας επίτιμα μέλη, πάρα πολλούς ανθρώπους, που έχουν βοηθήσει από όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό. Επειδή, θα χάσουμε πάρα πολύ χρόνο, θα παραβώ τη διαδικασία και θα δώσω τους επαίνους στο διάλειμμα, προσωπικά, αλλά θα δείξουμε τη λίστα και θα πω ένα καλό λόγο για τον καθένα, για να ξέρετε για ποιο λόγο πρέπει να τιμηθούν αυτοί οι άνθρωποι.

Λοιπόν, η ΛΥΚΙΑ που βλέπετε σήμερα, είναι φυσική συνέχεια της ΛΥΚΙΑΣ, που ιδρύθηκε, στη Νέα Μάκρη, πριν 10 χρόνια, από την Εύα την Αχλάδη, τη Βέρα τη Τζουμελέα, τον Αλέκο τον Κομπότη και τη Σοφία τη Σιδερή. Οι άνθρωποι αυτοί, επί 10 χρόνια μάζεψαν ένα απίστευτο υλικό. 40 DVD συνεντεύξεις/βίντεο μου παραδόθηκαν μια μέρα και μου είπαν «καλή τύχη». Λέω, βρε παιδιά δεν γίνεται αυτό το πράγμα, αν είναι να συνεχίσουμε και να πάρουμε και το όνομα, θα πάμε όλοι μαζί και η Εύα είναι συνδιαχειρίστρια και είμαστε δυο άνθρωποι που κινούμε, τυπικά, όλη τη διαδικασία. Αυτοί οι τρεις άνθρωποι και έπρεπε να γίνει από την αρχή, προστίθενται στη λίστα των επίτιμων μελών της ΛΥΚΙΑΣ και τους ευχαριστούμε πάρα πολύ για όλα.

Οι μεγάλοι μας φίλοι πατριώτες και Χορηγοί:

Πρώτος ο Γιάννης ο Παπαπολίτης, που χωρίς τη βοήθειά του σήμερα δεν θα είχαμε κάνει τίποτα.

Ο Βασίλης ο Μουσαίος, από τα πρώτα επίτιμα μέλη μας.

Ο Στέλιος ο Βασιλειάδης, Αντιδήμαρχος Αιγάλεω, πήρε το βαρύ έργο, να εκδώσουμε το βιβλίο του Σάββα Πασχαλίδη για το σημερινό Αντάμωμα και τον ευχαριστούμε πάρα πολύ για την υποστήριξη.

**Η Δέσποινα η Νικάνδρου, η θεία μου, από τη νέα Μάκρη, την ευχαριστούμε πολύ.
Η Λίλυ η Χαριτωνίδου, είναι μαζί μας από την πρώτη στιγμή, μας έχει δώσει σημαντικά αρχεία και βοήθεια και είναι από σήμερα επίτιμο μέλος. Σε ευχαριστούμε πολύ.**

Οι παρέες από όλες τις περιοχές της Ελλάδας.

Από τη Ρόδο, η Άννα Γρηγοριάδη. Ξεκινήσαμε με μια εκδήλωση και φτάσαμε σε ένα απίστευτο έργο, στη Ρόδο, με δεκάδες συνεντεύξεις και μαζεύεται ένα υλικό πολύ σημαντικό.

Από το Πλατανάκι, ο φίλος ο Δημήτρης Αλεξάνδρου, σ' αγαπάμε πολύ, μας βοήθησε σε όλα, μέχρι και στο στήσιμο της εκδήλωσης.

Από την Εύβοια η Γιωργία η Μακρή η Χρυσούλα η Λάγγαρη, που είναι από την παρέα που πρωτοπήγαμε στη Μάκρη κι ο Λουκάς ο Πολίτης, μαζεύουν υλικό από τις οικογένειες, τους ευχαριστούμε πολύ.

Η Γιώτα η Λαίνη, έχει ξεκινήσει πολύ πριν ξεκινήσουμε εμείς αυτή την έρευνα και προσπαθούμε παρέα, μακάρι του χρόνου το 2° Αντάμωμα να γίνει τέτοια εποχή στην Ιτέα.

Από την Αυστραλία, ο Μιχάλης ο Ταλιαντζής δεν μπόρεσε να έρθει, έχει ανακαλύψει ότι στην Αδελαΐδα πήγαν 140 οικογένειες Μακρολιβισιανών και ανέλαβε από όλους να μαζέψει στοιχεία και να μας τα στείλει.

Η Χριστίνα η Τσουφατάρη, η φίλη από Νέο Λιβίσι. Σε ευχαριστούμε πολύ.

Η Δέσποινα η Μετζισάμη, από την Ελλάδα, αλλά που μας έκανε όλη τη δουλειά, στη Μασσαλία. Ένα μήνα. Πως έγινε και γνωριστήκαμε και μιλήσαμε στο τηλέφωνο μια μέρα πριν πάει και ένα μήνα μάζευε στοιχεία εκεί.

Ο Μιχάλης ο Καλαφατάς. Η Δραπετσώνα είναι στα χέρια του Μιχάλη. Μας οργάνωσε ολόκληρη εκδήλωση εκεί, μαζεύοντας τους πατριώτες.

Ο Βασίλης ο Κυριάκου. Σε ευχαριστούμε πολύ. Πάντα να μας βρίσκει πατριώτες. Πριν τρεις μέρες μου έδωσε το τηλέφωνο της Δέσποινας Παπαδουλή, που μιλήσαμε και γνωριστήκαμε εδώ σήμερα, που έχει σημαντικά αρχεία του μεγάλου δασκάλου Χριστόδουλου Παπαδουλή, μακάρι να αξιωθούμε και να μαζευτεί το υλικό του.

Η Μαριάννα η Χάιτα, από την Κρήτη, δεν μπόρεσε να έρθει, αλλά την ευχαριστούμε.

Ο Νικηφόρος ο Μπατζές, από τη Νέα Μάκρη, φιλότιμος, με σημαντικό έργο, μαζεύει στο face book παλιές φωτογραφίες, πάντα σε πνεύμα ενωτικό.

Λοιπόν, επειδή πολλές φορές λέμε, να μην αναφερθούμε στη δουλειά κάποιων ανθρώπων, γιατί είναι σόι και θα πουν ότι ευλογούμε τα γένια μας, αλλά δεν μπορώ να μην πω ότι είναι επίτιμα μέλη, τέσσερα ξαδέλφια, που έχουν δώσει σε όλες τις εκδηλώσεις τα πάντα. Επίτιμα μέλη λοιπόν, η Λίτσα η Αγαπητού, η Ειρήνη η Εκίζανα, η Ζωή η Ευσταθιάδου, ο Κώστας ο Αγαπητός, που είναι και ο επίσημος φωτογράφος μας.

Ο Λουκάς ο Γκούλτας, που πάντα είναι μαζί μας και φέρνει τα ιερά κειμήλια του Αγίου Ιακώβου.

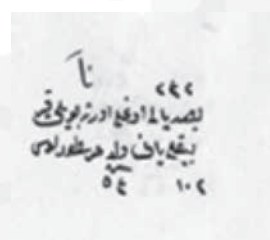
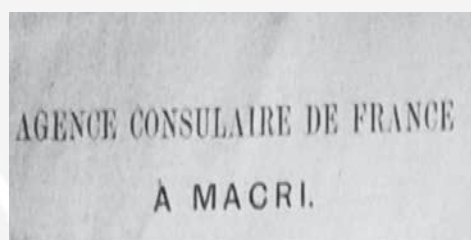
Η Μαρία η Λαγού, μπορεί να μην είναι Λιβισιανή, αλλά μας έχει στηρίξει τόσο πολύ μαζί με τη Μαρία τη Βαμβακοπούλου, που από σήμερα είναι επίτιμο μέλος.

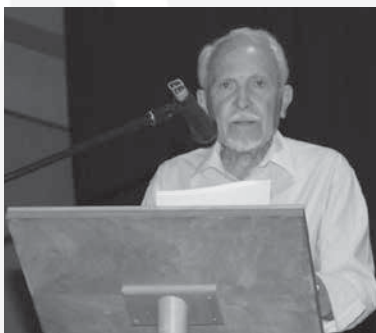
Η Κυρία Παρασκευοπούλου, για το σημαντικό έργο που έχει κάνει. Και μόνο που ήρθε από την Ξάνθη, που έφερε όλα αυτά τα έργα, έκατσε χτες όλη μέρα να τα στήσουμε, συγκινήθηκε. Πιστεύω ότι είναι ένας ιδιαίτερα άξιος άνθρωπος, με καταπληκτικό πνεύμα και θέλουμε να την έχουμε μόνιμα στην παρέα μας. Από σήμερα είναι επίτιμο μέλος της ΛΥΚΙΑΣ.

Τιμής ένεκεν, τη Μαρία τη Σταυράκογλου, που δεν μπόρεσε να είναι σήμερα εδώ, αλλά μας βοήθησε πάρα πολύ.

Ο Κυριάκος ο Μπατσάρας. Η Πανελλήνια Ένωση Ασυριών μας έδωσε τον καλύτερο όροφο, από το ιδιόκτητο κτίριό της, τον όροφο της βιβλιοθήκης, για να στεγάσουμε τα γραφεία μας. Να τον ευχαριστήσουμε και από σήμερα, τον θεωρούμε επίτιμο μέλος μας.

Να μην ξεχάσω, η Βέρα η Τζουμελέα, πέρα από επίτιμο μέλος, ως γραφίστρια είναι ο άνθρωπος που έχει δημιουργήσει όλα τα logo και τις αφίσες της ΛΥΚΙΑΣ και θέλω να την ευχαριστήσουμε και να την χειροκροτήσουμε.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΔΕΛΗΣΑΒΒΑΣ

Γιατρός & Συγγραφέας

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ ΜΟΥΣΑΙΟΥ, «ΜΑΚΡΟΛΙΒΙΣΙΑΝΑ ΣΑΤΥΡΙΚΑ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ»

Ο Πλάτων Μουσαίος, γιος του πατριώτη και αγωνιστή γιατρού Βασίλειου Μουσαίου, και όχι μόνο αλλά και πρωτοπόρου γιατρού στον ανθελονοσιακό αγώνα στην Ελλάδα, και εγγονός του Μεγάλου Δασκάλου της πατρίδας των προγόνων μας, Μιχαήλ Μουσαίου, γεννήθηκε στη Σμύρνη, το 1912 και πέθανε στην Αθήνα, το 1986. Το όνομά του, Πλάτων, το πήρε από έναν αδελφό του πατέρα του, που στην πατριωτική κίνηση του 1915, σχετική με την απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό, όπου κατασχέθηκε έγγραφο προς την ελληνική κυβέρνηση από τις τουρκικές αρχές, συνελήφθη μαζί με 35 προκρίτους του Λιβισιού και της Μάκρης, σύρθηκε σιδηροδέσμιος στις φυλακές του Δενισλή και υπέστη απάνθρωπα μαρτύρια, εξαιτίας των οποίων πέθανε λίγο μετά την απελευθέρωσή του. Την ευθύνη της κίνησης προσπάθησε να πάρει πάνω του, εξολοκλήρου, ο πρόκριτος Γιάννης Αγιορείτης, ο οποίος πέθανε στη φυλακή, μετά από φρικτά βασανιστήρια, δι' απαγχονισμού. Οι λοιποί 28 καταδικάστηκαν σε θάνατο και μόνο 7 αφέθηκαν ελεύθεροι, αλλά με την ποινή να εξοριστούν μακριά από την πατρίδα. Το περιστατικό αναφέρει ο Εμ. Εμμανουηλίδης «Μικρ. Χρονικά», Κ. Λαμέρα, και Ν. Καραγεωργίου.

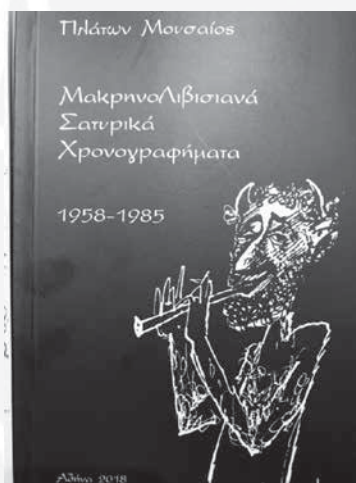
Ο Πλάτων Μουσαίος, μετά τις εγκύκλιες σπουδές στη Σμύρνη, ήρθε με την οικογένειά του στην Αθήνα και φοίτησε στην Εμπορική Σχολή του Κολλεγίου Αθηνών. Μετά την Εμπορική Σχολή του Κολλεγίου Αθηνών, που την τέλειωσε με διάκριση, έφυγε στο Παρίσι, όπου έκανε εμπορικές σπουδές και μάλιστα στην Εκόλ Νορμάλ. Επιστρέφοντας στην Ελλάδα, σταδιοδρόμησε ως παράγων εξαγωγών, και πάλι στο εμπόριο δηλαδή, από το 1932 ως το 1962. Μετά το 1962, επέτρεψε στον εαυτό του να αφοσιωθεί σ' αυτά που αγαπούσε και του γέμιζαν τη ζωή. Κι αυτά ήταν: Το Κολλέγιο Αθηνών, του οποίου υπήρξε στήριγμα, μέλος του ΔΣ, σύμβουλος δημοσίων σχέσεων και ισόβιος οργανωτής του ταμείου υποτροφιών. Επίσης, υπήρξε στυλοβάτης, από της συστάσεώς του, του Θεάτρου Τέχνης του Κ. Κουν. Εισηγητής του δραματολογίου του Ελευθέρου Θεάτρου. Επίσης, ισόβιος αντιπρόεδρος των Λαϊκών Χορών της Δώρας Στράτου. Δυο λόγια, ακόμα, για τον πολίτη και αγωνιστή Πλάτωνα Μουσαίο, τελείως σχετικά και καθόλου ανεξάρτητα από την προσωπικότητα και το ήθος του. Ο Πλάτων Μουσαίος πήρε μέρος, από τους πρώτους, στον Αγώνα κατά των κατακτητών και την Εθνική Αντίσταση. Στον πόλεμο του '40-'41 τραυματίστηκε στο αριστερό του χέρι, το οποίο, τελικά, αχρηστεύτηκε. Πήρε μέρος στην Εθνική Αντίσταση, επικεφαλής ομάδας που οργάνωσε τις δυο περίφημες καθόδους των αναπήρων πολέμου στην Αθήνα, για την αποτροπή της αποστολής Ελλήνων εργατών στα εργοστάσια πολέμου της Γερμανίας. Επίσης, υπήρξε γ. γραμματέας της Ελληνικής Σοσιαλιστικής Ένωσης του Αθ. Ρουσόπουλου. Και μετά την απελευθέρωση, γ. γραμματέας της Εταιρίας Πνευματικών Εργατών.

Ο Πλάτων Μουσαίος είναι γνωστός στα γράμματά μας σαν ποιητής, και συγγραφέας, κυρίως όμως σαν άνθρωπος του θεάτρου, μεταφραστής θεατρικών έργων, όπως το «Ρομανσέρο», το «Αγάπη μου Ουάουα» κ.ά., και ως εισηγητής δραματολογίου του Ελευθέρου Θεάτρου.

Ως χρονογράφος, όμως, ο Πλάτων Μουσαίος, ως συγγραφέας δηλαδή χρονογραφημάτων, κειμένων που να σχολιάζουν επίκαιρα πολιτιστικά ή κοινωνικά ζητήματα, του περιγυρου και της εποχής, με έναν αντίστοιχο τρόπο ανάμεσα στο σοβαρό και τον εύθυμο τόνο, δεν είναι γνωστός. Και αυτό ήτανε μια κατάφωρη αδικία, μια αδικία που διήρκεσε μέχρι σήμερα. Γι' αυτό με δική μου προτροπή, και βέβαια εκτιμώντας αυτή την

πλευρά του Πλάτωνα Μουσαίου, ο Βασίλης Μουσαίος, γιος του Πλάτωνα, ανέλαβε αυτή τη διαδικασία. Να παρουσιάσει και αυτή την πλευρά του ταλέντου και της προσωπικότητάς του πατέρα του, ως συγγραφέα. Την πλευρά της φωτεινής, της γελαστής, της έξυπνης, της πατριωτικής προσωπικότητας και του ταλέντου του. Να φανεί, μέσα από το σαρκασμό, την ειρωνεία του και τις ευφυείς παρατηρήσεις του, η αγάπη και η έγνοια για τους συμπατριώτες. Από τις παρατηρήσεις του για την παράξενη φορά των πραγμάτων και των ρευμάτων της νέας, της μετά τον πόλεμο και τον εμφύλιο, εποχής, να ακουστεί ο σοφός, εύθυμος και σαρκαστικός λόγος του, που πολλές φορές είναι ένας κλαυσίγελος, απόρροια της έγνοιας και της αγάπης του, της ειρωνείας, αλλά και της στοργής του για μας, που τον φέρνουν ακόμα πιο πολύ κοντά μας σαν πατριώτη, αλλά και σαν προσωπικότητα, και κάνουν να τον αγαπήσουμε ακόμα πιο πολύ. Ήταν κάτι που του το οφείλαμε. Γι' αυτό το λόγο είμαι πολύ χαρούμενος, που ο αγαπητός μου Βασίλης, με «άκουσε» και προχώρησε σ' αυτή την έκδοση των χρονογραφημάτων του πατέρα του. Για να διαπιστώσουμε, ακόμα μια φορά, πως υπάρχουμε, πως έχουμε δυνατά θεμέλια και πρότυπα που μπορούμε να στηριχτούμε πάνω τους, για να βγάλουμε πέρα αυτούς τους δύσκολους καιρούς. Δυο λόγια ακόμα για αυτά καθαυτά τα χρονογραφήματα. Διακρίνουμε δυο περιόδους. Η πρώτη, είναι τα χρονογραφήματα που έγραψε στις εφημερίδες των ΜακρηνοΛιβισιανών που εκδόθηκαν από τους συλλόγους της Αθήνας, «Μάκρη», «Φωνή του Λιβισιού και της Μάκρης» και «Λιβίσι», από το 1958 ως το 1967, τις οποίες έκλεισε η χούντα. Και η δεύτερη περίοδος, είναι τα χρονογραφήματα που έγραψε για την εφημερίδα «Φωνή της Νέας Μάκρης», όργανο του Επιμορφωτικού Συλλόγου Νέας Μάκρης, 1983- 1985. Και στις δυο αυτές περιόδους, ο Πλάτων Μουσαίος γράφει για τους ΜακρηνοΛιβισιανούς συμπατριώτες του, παλαιότερους και νεώτερους. Αυτό είναι το κοινό του και σ' αυτό απευθύνεται. Αντίστοιχα είναι και τα θέματά του, η ομόνοια, η ενότητα, ο σύλλογος, οι σύλλογοι, οι εφημερίδες, οι μνήμες, η μνήμη, το ΜακρηνοΛιβισιανό Σπίτι. Να περισωθεί ό,τι υπάρχει, ό,τι δεν χάθηκε από την «Έξοδο», την επιβίωση και την Κατοχή, το Λιμανάκι, οι υπερβολές της νεολαίας και ο νεοπλουτισμός της εποχής, όπως και άλλα πολλά. Τα χρονογραφήματα αυτά απευθύνονται στους πατριώτες, αλλά η εμβέλειά τους είναι πολύ μεγαλύτερη, η ποιότητα, οι αρετές και η αξία τους είναι τέτοια, ώστε θα ήταν μεγάλη παράληψη να μην εκδοθούν και δουν το φως, ώστε να εκτιμηθούν και από τους ειδικούς, αλλά και από το κοινό, που είναι ο φυσικός κριτής όλων αυτών. Στα χρονογραφήματα αυτά διαγράφεται με θαυμαστή πιστότητα το μέγεθος και η αξία του Πλάτωνα Μουσαίου, ως λογοτέχνη και διανοούμενου με μεγάλες αρετές και δυνατότητες. Και πρώτα απ' όλα, τα πατριωτικά αισθήματα ενός πατριώτη που πονάει τον τόπο, τους προγόνους και τους συμπατριώτες του.

Τα χρονογραφήματα που θα πάρετε σήμερα στα χέρια σας, έχουν πολλά στοιχεία και αρετές, που τα κάνουν αξιοπρόσεκτα και ιδιαίτερα ελκυστικά, άξια, δηλαδή, να διαβαστούν και να συζητηθούν. Έχουν όλα τα χαρακτηριστικά του κλασικού χρονογραφήματος, όπως το διαμόρφωσαν και το ανήγαγαν σε λαμπρό λογοτεχνικό είδος, σπουδαίοι νεοέλληνες λογοτέχνες στην ιστορία της νεοελληνικής μας λογοτεχνίας. Και αυτά είναι: η οξεία παρατήρηση, η ευθυβολία και η καίρια έκφραση, ο ευφυής και επίκαιρος στοχασμός, το λαμπύρισμα του λόγου. Επίσης, ο αιφνιδιασμός της σκέψης, η ειρωνεία και ο σαρκασμός για τα παράδοξα και τα παράξενα, το αδιάπτωτο κέφι, αλλά και ο αυτοσαρκασμός και ο κλαυσίγελος, το γέλιο και το κλάμα, ταυτόχρονα, για τα τόσα παράδοξα που ο συγγραφέας παρατηρεί και αναδεικνύει. Στην περίπτωση, μάλιστα, του Πλάτωνα έχουμε κι ένα άλλο μεγάλο ατού γλωσσικό και εκφραστικό, και όχι μόνο, αλλά και νοοτροπίας. Και αυτό είναι το ΜακρηνοΛιβισιανό Γλωσσικό μας Ιδίωμα και το αδιάπτωτο ΜακρηνοΛιβισιανό κέφι, που γίνονται στα χέρια και στην πένα του φάρου και πολύχρωμοι ιριδισμοί, «ηδυσμένοι» λόγου και έκφρασης. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η κοφτερή όσο και παιγνιώδης γλωσσική ιδιωματική διατύπωση στα χρονογραφήματα αυτά, ευνοημένη ασφαλώς από το τοπικό μας ΜακρηνοΛιβισιανό γλωσσικό Ιδίωμα, το αδιάπτωτο κέφι και το χιούμορ, στο οποίο οι πατριώτες μας διακρίνονταν, όπως και η επισήμανση της υπερβολής και του γελοίου, ένα άλλο, επίσης, χαρακτηριστικό της γενιάς μας, βρίσκουν την έκφραση ενός κόσμου, που δεν έφυγε, αντίθετα συνεχίζει να ζει και να δημιουργεί. Υπάρχουμε, ζούμε και δημιουργούμε και δίνουμε τη δική μας απάντηση σε όσα φοβερά και απαξιωτικά, αλλά και στην κρίση των αξιών που συμβαίνει γύρω μας. Ζούμε, υπάρχουμε, και ξαναφέρνουμε κοντά μας τους πιο άξιους από τους προγόνους μας. Ξαναβρίσκουμε το σπουδαίο δάσκαλο, τον Σάββα Πασχαλίδη, από ό,τι ξέρω. Κι εμείς από τη δική μας μεριά σήμερα, σε τούτο εδώ το ωραίο Αντάμωμα, έχουμε τη χαρά να παρουσιάσουμε τα «Χρονογραφήματα» του μεγάλου μας «θείου» Πλάτωνα. Κι ακόμα καλύτερα, έχουμε την ευκαιρία να τον ανακαλύψουμε, οι πιο πολλοί, να του μιλήσουμε και να μας μιλήσει, τόσο ζωντανός και δικός μας σαν να μην έφυγε ποτέ.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΟΥΣΑΙΟΣ

Επιχειρηματίας

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ/CD ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ ΜΟΥΣΑΙΟΥ, «ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΚΡΗ ΚΑΙ ΤΟ ΛΙΒΙΣΙ»

Λοιπόν, γεια σας και από μένα, είχα σκοπό να σας ευχηθώ καλημέρα, αλλά αυτή την ώρα θα σας πω καλησπέρα. Καθυστερήσαμε, αλλά ακούσαμε τόσα συγκινητικά και ενδιαφέροντα, που πραγματικά θα μας μείνει αξέχαστο αυτό το αντάμωμα. Πιστεύω και ελπίζω αυτή η εργασία να συνεχίσει και πλέον στο 2^ο αντάμωμα να έχουμε ακόμα μεγαλύτερη παρουσία. Θερμά συγχαρητήρια σε σένα Τάσο, σε σένα Εύα και στη Μαρία Βαμβακοπούλου και σε όλους όσους κατάφεραν να μολύνουν με το Μακρολιβισιανό «μικρόβιο» ολοένα και περισσότερους, για να συμβάλλουν στην κοινή προσπάθεια διάσωσης της ιστορικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Η δικιά μου συμβολή έρχεται μέσα από την έκδοση δύο βιβλίων. Το πρώτο είναι «Παραμύθια της Μάκρης και του Λιβισιού», της Καλλιόπης Μουσαίου-Μπουγιούκου, για το οποίο θα σας πω εγώ δυο λόγια, ενώ το δεύτερο είναι τα «Σατυρικά Χρονογραφήματα» που δημοσίευσε ο πατέρας μου Πλάτωνας, την περίοδο 1958-1985, στις Μακρολιβισιανές εφημερίδες της εποχής εκείνης, για το οποίο θα σας μιλήσει ο αγαπητός Μιχάλης Δελησάββας.

Αγαπητέ Μιχάλη, χρόνια τώρα, με προτρέπεις να προχωρήσω σ' αυτήν την έκδοση των «Σατυρικών Χρονογραφήματων». Μέχρι τώρα το ανέβαλα, αλλά τώρα ήρθε η ώρα. Λίγα λόγια για την Καλλιόπη Μουσαίου, τη θειά μου. Γεννήθηκε στη Μάκρη, το 1904, και πέθανε στην Αθήνα, το 1982. Πατέρας της ο Βασίλειος Μουσαίος, γιατρός, εφευρέτης φαρμάκου κατά της ελονοσίας, που μάστιζε την περιοχή της Μάκρης, εκείνη την εποχή, λόγω των ελών που υπήρχαν και στη συνέχεια, η ίδια ασθένεια μεταφέρθηκε και στη Νέα Μάκρη, λόγω των συνθηκών που υπήρχαν. Παππούς της ήταν ο Μιχαήλ Μουσαίος, ο εμβληματικός δάσκαλος της Λυκίας, από τον οποίο απέκτησε το ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη Λαογραφία και τη Λυκία. Η γνωριμία της με τη Μέλπω Μερλιέ, εμπνευσμένη ιδρύτρια του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, αναθέρμανε το ενδιαφέρον της γι' αυτό. Όταν έχασε τον άντρα της, το 1948, προσελήφθη στο Γαλλικό Ινστιτούτο, που τότε διηύθυνε ο πολύ γνωστός και μεγάλος φιλέλληνας, Οκτάβιος Μερλιέ. Τότε, η Καλλιόπη αποφάσισε να συνεχίσει το ημιτελές έργο του παππού της, όσον αφορά στην καταγραφή των παροιμιών και των παραμυθιών της Μάκρης και του Λιβισιού. Ακούραστη και επίμονη διέτρεχε τους συνοικισμούς, όπου είχαν εγκατασταθεί πρόσφυγες Μακρολιβισιανοί, εντοπίζοντας αυτούς που διατηρούσαν ζωντανό το Λιβισιανό ιδίωμα, και κατέγραφε παροιμίες, έθιμα και παραδόσεις. Το 1961, παρουσίασε το πρώτο της έργο «Παροιμίες του Λιβισιού και της Μάκρης», που παρουσιάζει 1410, για την ακρίβεια, παροιμίες καταγεγραμμένες στο ιδίωμα του Λιβισιού, με παράλληλη σύγκριση με τις καταγεγραμμένες σε λεξικά. Συνέχισε με μελέτες που αφορούν τα έθιμα της Μάκρης, δηλαδή, εγκυμοσύνη, γέννηση, γάμος, βρεφική ηλικία και η θανή και ο θρήνος στο Λιβίσι και τη Μάκρη. Το 1976, κυκλοφορούν τα «Παραμύθια του Λιβισιού και της Μάκρης», που περιέχουν 43 παραμύθια με παράλληλη μετάφραση στην καθομιλουμένη. Στο ίδιο βιβλίο, ο καθηγητής Μιχάλης Μερρακλής, ανέλυε τα παραμύθια, τα συνέκρινε με άλλα παραμύθια από άλλες περιοχές της Ελλάδας. Ας ακούσουμε πως περιγράφει την εμπειρία της καταγραφής, μέσα από τον πρόλογο του βιβλίου της, η ίδια: «Τα δελτία των παραμυθιών μου, φέρουν ημερομηνίες καταγραφής 1949 έως 1952. Οι θαυμάσιοι και πονεμένοι

πληροφορητές είχαν ακόμα έντονη τη νοσταλγία της μακρινής και για πάντα χαμένης γι' αυτούς, πατρίδας. Ήταν κοινό το αίσθημα του εκπατρισμού και η απόλυτη ψυχική επαφή τους μαζί μου.

Τα 30 παραμύθια είναι των πληροφορητών μου. Από το χειρόγραφο του παππού μου, του αιμνήστου Μιχαήλ Μουσαίου, αντέγραψα 13 παραμύθια, που κατέγραψε από γέρους Λιβισιανούς, γύρω στο 1850. Το χειρόγραφο αυτό το είχα πάντα κοντά μου. Στον Πρώτο Πανευρωπαϊκό Πόλεμο, μικρό κοριτσάκι τότε, από φόβο μη χαθεί ή μη μου το πάρουν οι Τούρκοι, το έκρυψα στη στέγη του σπιτιού μας στη Σμύρνη. Στο Λιβίσι γεννήθηκα, αλλά στη Σμύρνη μεγάλωσα και σπούδασα. Στο τέλος του Πρώτου Πανευρωπαϊκού Πολέμου, ο πατέρας μου, αρχίατρος του τουρκικού στρατού, διωκόμενος και απειλούμενος από τους Τούρκους, με αλλοίμονο και από τον Έλληνα αρμοστή Στεργιάδη, αναγκάστηκε να πραγματοποιήσει παλιά του επιθυμία, να εγκατασταθούμε στην Αθήνα. Πριν φύγουμε πήρα το χειρόγραφο και το έφερα εδώ. Μ' αυτό το χειρόγραφο και την παρότρυνση και ενθάρρυνση της αξιοθαύμαστης και ανεπανάληπτης κ. ΜΕΛΠΩΣ ΜΕΡΛΙΕ, που σε χρόνο ανεπανόρθωτης ατομικής συμφοράς μου εφώτισε το δρόμο μου, άρχισα την έρευνα ολόψυχα, σαν μοναδικό σκοπό του βίου μου».

Σήμερα παρουσιάζω την τρίτη έκδοση των παραμυθιών, με μία πρωτοτυπία. Το βιβλίο συνοδεύεται από ένα CD. Θα μου πείτε τι δουλειά έχει το CD μέσα στο βιβλίο; Όντως έχει. Η 3^η έκδοση περιλαμβάνει 31 παραμύθια στην καθομιλουμένη. Στο CD έχουμε καταγράψει 13 παραμύθια στο Λιβισιανό ιδίωμα, σε αφήγηση του αγαπητού Μιχαήλ Δελησάββα, που έχει αφιερώσει τη ζωή του στην καταγραφή και μελέτη των εθίμων του τόπου μας. Έτσι, οι αναγνώστες μπορούν να διαβάζουν τα παραμύθια στη νεοελληνική, ενώ παράλληλα να τα ακούνε στο γλωσσικό ιδίωμα του Λιβισιού ή αντίστροφα, αν δεν καταλαβαίνουν ό,τι ακούνε να ανατρέχουν στο βιβλίο. Έτσι, με την αμέριστη βοήθεια του Μιχαήλ, καταφέραμε να διασώσουμε τη γλώσσα των προγόνων μας και να σας δώσουμε τη δυνατότητα να το κρατήσετε στη δισκοθήκη σας και να γαλουχήσετε τα παιδιά σας οι νεώτεροι, τα εγγόνια σας οι μεγαλύτεροι με γνήσια Μακρολιβισιανά παραμύθια. Ποιος ξέρει; Ίσως κι αυτά με τη σειρά τους να κρατήσουν και να μεταδώσουν στις επόμενες γενιές την παράδοση του τόπου μας. Στο βιβλίο θα βρείτε και τα βιογραφικά όλων όσοι μίλησαν στην θειά μου και συνέβαλαν στην καταγραφή της παράδοσης αυτής. Όσοι, λοιπόν, ενδιαφέρεστε, μπορείτε να περάσετε από το ταμείο και να προμηθευτείτε ένα ή περισσότερα αντίτυπα. Όλα τα έσοδα από την πώληση θα διατεθούν στη ΛΥΚΙΑ, για τη στήριξη του έργου της. Αυτά τα λίγα.

Ευχαριστώ πολύ

ΘΟΔΩΡΗΣ ΚΟΝΤΑΡΑΣ

Φιλολόγος

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΟΥ ΣΑΒΒΑ ΠΑΣΧΑΛΙΔΗ, «ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΛΥΚΙΑ»

Το βιβλίο του Σάββα Πασχαλίδη *«Αρχαία και σύγχρονος Λυκία»*, το οποίο γράφτηκε τμηματικά πριν από πάρα πολλά χρόνια και εκδόθηκε σήμερα, για πρώτη φορά, από την Εταιρία Ιστορικών Ερευνών ΛΥΚΙΑ, είναι, ίσως, από τα σημαντικότερα συγγράμματα που γράφτηκαν ποτέ, για κείνη τη σπουδαία κοιτίδα Ελληνισμού, στη Δυτική Μικρασία.

Ο δάσκαλος Σάββας Πασχαλίδης, γεννημένος το 1888 στο Λιβίσι, έγραψε 750 πυκνογραμμένες σελίδες που αφορούν στην ιστορία, στη γεωγραφία, στην οικονομία και στη λαογραφία της πατρίδας του, αλλά και της ευρύτερης περιοχής της. Αφιερώνει το βιβλίο στους γονείς του, στους δασκάλους της Μάκρης, του Λιβισίου και της Μεγίστης, καθώς και στους εθνομάρτυρες όλης της Λυκίας, που υπέστησαν τόσα πολλά δεινά για την πίστη και την ελευθερία.

Η οικογένεια Πασχαλίδη έχει τις ρίζες της στην Κύπρο, αλλά στο Λιβίσι μας έδωσε μαστόρους και κοινοτικούς παράγοντες σπουδαιούς, όπως ο πατέρας του Σάββα Πασχάλης Πασχαλίδης, που χρημάτισε δήμαρχος και πέθανε εξόριστος, μαζί με άλλους συμπατριώτες του, στις φυλακές του Ντενιζλί, το 1919.

Ο Σάββας Πασχαλίδης έκανε λαμπρές σπουδές και δίδαξε σε σχολεία της Μάκρης και του Λιβισίου, της Σάμου, της Χίου και της Αθήνας, επιδεικνύοντας ιδιαίτερο ζήλο και μεθοδικότητα, συνδυασμένα με έντονο πατριωτισμό και θρησκευτικότητα, στοιχεία απαραίτητα, τότε, στην εκπαίδευση. Γι' αυτό και ως δάσκαλος είχε εξαιρετική θητεία, που άφησε εποχή.

Το σύγγραμμά του *«Αρχαία και σύγχρονος Λυκία»* είναι έργο ζωής. Από πολύ νέος, ήδη από το 1909, συγκέντρωνε υλικό λαογραφικό ή ιστορικό και το δημοσίευε σε διάφορες εφημερίδες της Σμύρνης και της Σάμου, παίρνοντας μάλιστα επαίνους και βραβεία για την αρτιότητα και τη σπουδαία σημασία των άρθρων του, με την οποία απεδείκνυε τη συνεχή ελληνική παρουσία, από την αρχαιότητα ως την εποχή του, στη Λυκία.

Το έργο του ολοκλήρωσε θεωρητικά το 1938, όμως, μέχρι το 1958 δεν έπαψε να το συμπληρώνει με νέες προσθήκες, βελτιώσεις και συμπληρώματα. Αποσπάσματα δημοσιεύτηκαν, τότε, στις τρεις εφημερίδες των Μακρηνολιβισιανών, που κυκλοφορούσαν κατά τις δεκαετίες του '50 και του '60. Ουσιαστικά όμως, το σημαντικό έργο του παρέμεινε ανέκδοτο μέχρι σήμερα, φυλαγμένο ευλαβικά από τον εγγονό του Σάββα, τον Κυριάκο Σαράφη, ο οποίος βοήθησε καίρια και καθοριστικά, με πολλούς τρόπους, στην παρούσα έκδοση.

Στο πρώτο μέρος του συγγράμματος, ο Σάββας Πασχαλίδης προτάσσει τα γεωγραφικά στοιχεία της Λυκίας, όπως η θέση και τα όρια της χώρας, τα βουνά, τα ποτάμια, οι λίμνες, το κλίμα, και δίνει στοιχεία πληθυσμού, οικονομίας, διοίκησης κλπ. Αναφέρει, δηλαδή, ό,τι περιέχει μία σύγχρονη ανθρωπογεωγραφική περιγραφή ενός τόπου.

Ακολουθεί η περιγραφή των αρχαίων πόλεων, που είναι πάνω από πενήντα, και του αρχαίου λυκιακού πολιτισμού με τα ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά του, τα ιδιότυπα μνημεία του, τη μυστηριώδη γλώσσα, καθώς και άλλα εντυπωσιακά πολιτισμικά στοιχεία των Λυκίων, εκπαιδευτικά, αθλητικά ή θρησκευτικά.

Ξεχωριστά κεφάλαια αφιερώνει ο συγγραφέας στην ιδιωτική ζωή των Λυκίων κατά την αρχαιότητα και τα βυζαντινά χρόνια, στη δημόσια ζωή και τα πολιτικά του τόπου, αλλά και στους διάσημους Λυκίους κάθε εποχής, από τους μυθικούς ήρωες της απώτατης αρχαιότητας μέχρι τους πολιτικούς και τους δημόσιους άνδρες, ανά τους αιώνες, επιστήμονες, ιερωμένους, μάρτυρες, αθλητές, διανοούμενους.

Το κεφάλαιο περί Αρχαίας και Βυζαντινής Λυκίας κλείνει με μία σύντομη ανασκόπηση της περιοχής, που αφορά στους κατοίκους της, στις σχέσεις με άλλους λαούς, στη μυθολογία και σε διάφορα ιστορικά περιστατικά ως την Τουρκοκρατία.

Για όλη αυτή τη διεξοδική ιστορία από αρχαιότατων χρόνων, ο Πασχαλίδης, σε εποχές και τόπους προβληματικούς για την έρευνα, αναζήτησε δυσεύρετες πηγές κι ερεύνησε αδιάκοπα, δαπανώντας πάρα πολύ κόπο και χρόνο. Πηγές του δεν ήταν μόνο οι αρχαίοι και οι Βυζαντινοί συγγραφείς, ποιητές, ιστορικοί κ.ά., αλλά και τα μνημεία που υπήρχαν ως τότε, οι ανακαλυφθείσες επιγραφές, οι ξένοι περιηγητές με τις περιγραφές τους και τα συγγράμματα διαφόρων Ευρωπαίων αρχαιολόγων και ιστορικών.

Το δεύτερο θέμα του συγγράμματος με τίτλο «**Η σύγχρονος Λυκία**» αποτελείται από επτά κεφάλαια, τα με αριθμούς 8 έως 14 στο βιβλίο. Στο 8ο κεφάλαιο αναλύονται οι απαρχές της Τουρκοκρατίας, οι ελληνικές πόλεις και τα χωριά που επέζησαν μέχρι τη νεότερη εποχή ή δημιουργήθηκαν μετά το 18^ο αιώνα, όπως το Καλαμάκι, ο Αντίφελλος, το Μυρί, ο Φοίνικας, η Κακάβα κλπ., καθώς και οι εγκαταστάσεις των Τούρκων στη Λυκία. Το 9ο κεφάλαιο είναι εξ ολοκλήρου αφιερωμένο στο Καστελόριζο, με το οποίο το Λιβίσι και η Μάκρη είχαν ανέκαθεν πολύ στενές σχέσεις.

Τα κεφάλαια 10 και 11 είναι αφιερωμένα αποκλειστικά στο Λιβίσι και τη Μάκρη. Περιλαμβάνονται εδώ τα πάντα: θέση, χωριά κι εξοχές, τοπωνύμια κι ονομασίες, ναοί, σχολεία, ιστορία, τέχνη και λαογραφικά στοιχεία κάθε λογής, κάτοικοι, οικονομία, διοίκηση πολιτική και θρησκευτική, με σημαντικότερες κι εξαιρετικές πληροφορίες που διαφωτίζουν, σε πολλά ζητήματα, τον εν γένει βίο των δυο κωμοπόλεων.

Τα κεφάλαια 12 και 13 αφορούν στην παιδεία, τους δασκάλους, τους κάθε λογής επιστήμονες, διανοούμενους, δωρητές κι ευεργέτες του Λιβισιού και της Μάκρης, με την παράθεση πλουσιότατων κι αναλυτικών στοιχείων γι' αυτούς.

Το δεύτερο μέρος, περί «*Συγχρόνου Λυκίας*», κλείνει με τα δεινά, τα βάσανα και τις διώξεις που υπέστη ο Ελληνισμός της περιοχής από το 1909 και μετά, από τότε, δηλαδή, που ο εθνικισμός και ο φανατισμός δηλητηρίασαν τις σχέσεις Ελλήνων και Τούρκων και άρχισαν οι βιαιοπραγίες, οι απαγορεύσεις, οι λεηλασίες, οι εκτοπισμοί και τελικά ο εκπατρισμός από την προγονική γη.

Τέσσερα παραρτήματα συμπληρώνουν όλο αυτό το τεράστιο και πλούσιο υλικό, στα οποία απαριθμούνται διάσημοι Μακρηνολιβισιανοί κάθε κατηγορίας, πρόσωπα εκλεκτά που διέπρεψαν με τη δράση τους σε διάφορους τομείς και δόξασαν την πατρίδα τους. Επίσης, υπάρχουν ορισμένοι λόγοι του Σάββα Πασχαλίδη, κυρίως εκπαιδευτικού περιεχομένου, αλλά και προσφωνήσεις του σε σπουδαία πρόσωπα, όπως ο Βενιζέλος ή ο Μεταξάς, Στο τελευταίο παράρτημα, ο αναγνώστης θα βρει μερικά ενδιαφέροντα έγγραφα, επιστολές κλπ., οικογενειακού κυρίως χαρακτήρα.

Γ' ΜΕΡΟΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΧΟΡΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΝΤΖΟΥΡΗΣ, Υπεύθυνος Αρχείου Σίμωνα Καρά, Συνοδεία Χορωδίας Αρχείου Σίμωνα Καρά
ΧΟΡΕΥΤΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ –ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΥ.

ΤΟΥΣ ΧΟΡΕΥΤΕΣ ΣΥΝΟΔΕΥΟΥΝ: ΒΙΟΛΙ Ο ΣΩΤΗΡΗΣ ΜΑΡΓΩΝΗΣ ΚΑΙ ΛΑΟΥΤΟ Ο ΑΔΕΛΦΟΣ ΤΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΤΖΟΥΡΗΣ

Αρχείο Σίμωνα Καρά

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΗ ΜΑΚΡΗ Κ ΤΟ ΛΙΒΙΣΙ

Καλησπέρα σας, εκ μέρους του αρχείου του Σίμωνα Καρά. Θα ήθελα να ευχαριστήσω προσωπικά τον Τάσο Κακλαμάνη, ο οποίος μας κάλεσε, ουσιαστικά, να ξεκινήσουμε μαζί μια έρευνα. Κι εδώ, σ' αυτό το πρόγραμμά μας, να σας παρουσιάσουμε τα πρώτα στοιχεία. Θα ξεκινήσω λέγοντας ότι η έρευνα αυτή είναι εν τη γενέσει της, δηλαδή τώρα ξεκινάει. Υπάρχουν πολύ σημαντικά συγγράμματα για τη Μάκρη, τόσο από παλαιότερους όσο και από τον κ. Δελησάββα, ο οποίος είναι πηγή πολύ σημαντική. Ωστόσο, η δική μας εμπειρία ως Κέντρο, έχει δείξει ότι πάντοτε μια έρευνα μπορεί να φέρει στο φως πολλά νέα στοιχεία, αν γίνει συστηματικά και από οικογένεια σε οικογένεια.

Εμείς αποφασίσαμε να σας παρουσιάσουμε εδώ τα πρώτα στοιχεία από τις πηγές, αλλά και το αρχείο του Σίμωνα Καρά, το οποίο περιλαμβάνει την πρώτη, ίσως, ηχογραφημένη μαρτυρία περί Λιβισιανών τραγουδιών. Θα ήθελα να προσέξετε στο χάρτη τη θέση της Μάκρης, που είναι απέναντι από τη Ρόδο και ουσιαστικά συμπεριλαμβάνεται στα Δωδεκάνησα και είναι φυσικό να έχει δεχτεί επιρροές, όπως συμβαίνει με το Αϊβαλή και τη Μυτιλήνη. Θα σας βάλω να ακούσετε το σκοπό με τον οποίο στολίζανε την νύφη, ο οποίος έχει άμεση σχέση με τους αντίστοιχους σκοπούς του γάμου των απέναντι νησιών και ιδίως της Ρόδου, παρά το ότι χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια να καταλάβεις το γλωσσικό ιδίωμα. Αυτό είναι ηχογραφημένο το 1957.

Τώρα θα ξεκινήσουμε με κάποια κομμάτια που θα χορέψει το Λύκειο των Ελληνίδων, παράρτημα Ραφήνας. Τα κομμάτια αυτά τα έχουμε αντλήσει από το αρχείο του Σίμωνα Καρά ή από τη συνέντευξη που πήραμε από τον κ. Δελησάββα.

Η Μάκρη, εκείνη την εποχή, είναι μια περιοχή, θα λέγαμε σταυροδρόμι, γιατί κατ' αρχάς είναι απέναντι από τα Δωδεκάνησα, κατά δεύτερον είναι Μικρά Ασία και κατά τρίτον έχει σχέση με την Κύπρο. Θα ξεκινήσουμε με τις Λιβισιανές μαντινάδες και πρώτα με το «Έρχομαι κι εσύ κοιμάσαι» [τραγούδι].

Θα μπω τώρα σ' ένα κομμάτι «Έριξα το μήλο» [τραγούδι-χορός].

Φεύγουμε τώρα και πάμε να δούμε μιαν άλλη συνιστώσα μεταξύ των περιοχών. Ένα τραγούδι που τραγουδιόταν στη Μάκρη, αλλά το έχουμε ακουστά πολύ από την Ερυθραία. Είναι σκοπός εφτάσιμος (καλαματιανός), μοιάζει πολύ με το «ανέβηκα στην πιπεριά» [τραγούδι-χορός].

Και θα τελειώσουμε με τον χαρακτηριστικό χορό της Μάκρης και του Λιβισιού, τη σούστα. Να πω, όμως, ότι τα χορευτικά μοτίβα, έτσι όπως είναι καταγεγραμμένα στο αρχείο του Σίμωνα Καρά, είναι κοινά με των Δωδεκανήσων και δείχνουν τη στενή σχέση της Μάκρης με αυτά. [τραγούδι-χορός]. Εδώ πάλι υπάρχει ένα πολύ ενδιαφέρον στοιχείο που θυμίζει την Κύπρο. Στα πλαίσια της σούστας γινόταν διαγωνισμός μαντινάδας. Ελπίζουμε, με τη βοήθεια όλων σας, να καταγράψουμε την εξέλιξη της μουσικής της Μάκρης τόσο εκεί όσο και εδώ.

Ευχαριστούμε πολύ.

ΓΕΥΜΑ ΚΑΙ ΓΛΕΝΤΙ ΜΕ ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΑΠΟΦΩΝΗΣΗ 1^{ου} ΑΝΤΑΜΩΜΑΤΟΣ ΜΕ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΥΧΗ ΤΗΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΛΙΒΙΣΙΑΝΗΣ 1^{ης} ΓΕΝΙΑΣ ΜΑΡΙΑΝΘΗΣ ΣΑΚΚΑΛΗ

Η, 104 ετών, κ. Μαρριάνθη Σακκαλή ήρθε από το Λιβίσι της Μικράς Ασίας στην Ιτέα Φωκίδας, το 1922, σε ηλικία 8 χρόνων. Είναι κόρη του Λιβισιανού Ιατρού Νίκανδρου Παυλίδη, ανηψιά του Παπα-Αιμηλιανού Κόκκινου, συγγενής του Οσίου Πατρός Ιακώβου Τσαλίκη και σύζυγος του Λιβισιανού Βασίλη Σακκαλή. Λίγο πριν το θάνατό της, στις 16 Οκτωβρίου 2017, την επισκεφτήκαμε στο σπίτι της, στον Άγιο Στέφανο Αττικής, όπου μας ξεδίπλωσε τις αναμνήσεις της. Είναι χαρακτηριστικοί οι στίχοι που μας είπε:

«Ως και τα λούλουδα της γης, κι αυτά είναι μαραμένα, Θα πούνε ένα παράπονο για μένα. Θα πουν πως είμαι Ελληνίς, μέσα απ' την Ασία Και έχασα τα πλούτη μου για την ελευθερία.»

Η σεβάσμια γερόντισσα απεύθυνε σε όλους μας μια εγκάρδια ευχή.

«Τι ευχές να δώσω στα νέα παιδιά; Να ζήσουνε σαν τα ψηλά βουνά, να ζήσουνε ευτυχισμένα και χαρούμενα. Να σας δίνει ο Θεός και η Παναγία υγεία και να είναι πάντα κοντά σας.»

Αιωνία της η μνήμη.

ΜΙΧΑΗΛ ΔΕΛΗΣΑΒΒΑ ΑΡΘΡΟ ΣΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΗΧΩ ΓΙΑ ΤΟ ΑΝΤΑΜΩΜΑ Το 1^ο «Αντάμωμα» των ΜακρηνοΛιβισιανών Απογόνων στο Αιγάλεω

Με πρωτοβουλία της Εταιρείας Ιστορικών Ερευνών «ΛΥΚΙΑ», πραγματοποιήθηκε, στις 24 Ιουνίου 2018, στο Αιγάλεω, συνάντηση των ΜακρηνοΛιβισιανών Απογόνων όπου γης. Η συνάντηση έλαβε την επωνυμία «Αντάμωμα», για να τονιστεί και συνειρμικά η σημασία, το περιεχόμενο, αλλά και το κλίμα μέσα στο οποίο θέλησε να κινηθεί η όλη εκδήλωση, το ΔΣ της «ΛΥΚΙΑΣ» και ο μέντορας, εμπνευστής και οργανωτής του, Τάσος Κακλαμάνης, χάρη στον οποίο η έρευνα και η καταγραφή της Ιστορίας και της Παράδοσης της Λυκίας, παίρνει άλλες διαστάσεις και αποκτά άλλες δυνατότητες, με την ηλεκτρονική επικοινωνία, αποδεικνύοντας επίσης ότι η 3^η γενιά των απογόνων και όρεξη έχει για έρευνα, και δυνατότητες, αλλά προπαντός ένα ενδιαφέρον που ούτε να το φανταστούν μπορούσαν οι προηγούμενες γενιές!

Το «Αντάμωμα» έγινε στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου το «Ελληνικό Μολύβι», που παραχωρήθηκε από το Δήμο του Αιγάλεω και έλαβε πανηγυρικό χαρακτήρα, γιατί ήταν η πρώτη συνάντηση αυτού του είδους, που έγινε 96 περίπου χρόνια μετά την «Έξοδο» των προγόνων μας από τις μικρασιατικές τους πατρίδες και την εγκατάστασή τους στην ελεύθερη Ελλάδα. Γι' αυτό και το μέρος της εκδήλωσης με τις μαρτυρίες των απογόνων από τις διάφορες χώρες, όπου εγκαταστάθηκαν οι πρόγονοί τους ανά τον κόσμο, (Αυστραλία, ΗΠΑ, Γαλλία) και από τις περιοχές της Ελλάδας (Ρόδος, Ιεράπετρα, Ιτέα, Άμφισσα, Γαλαξίδι, Πλατανάκι Θηβών, Νέον Λιβίσιον Ωρωπού, Φαράκλα Ευβοίας, Θεσσαλονίκη, Ξάνθη, Σέρρες κ.ά), όπως και από τις γειτονιές της Αθήνας και του Πειραιά (Δραπετσώνα, Αιγάλεω κ.ά) και Νέα Μάκρη Αττικής, ήταν από τις πιο ενδιαφέρουσες ανακοινώσεις. Το Πρόγραμμα των εκδηλώσεων περιελάμβανε 3 Μέρη.

Α Μέρος: Η Ιστορία μας, μια ανακοίνωση της Εύας Αχλάδη, με τον τίτλο «Η Λυκία από την Αρχαιότητα ως το 1922». Επίσης, οι ανακοινώσεις εκπροσώπων από τις προσφυγικές ΜακρηνοΛιβισιανές Κοινότητες ανά τον κόσμο, και με τον τίτλο «Πρόσφυγες στις Νέες Πατρίδες», όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

Β' Μέρος: « Η Ιστορική και Πολιτιστική μας Κληρονομιά» με παρουσιάσεις 3 βιβλίων. Η 1^η μια ειδική επανέκδοση, 31 από τα 43 «Παραμύθια» της Καλλιόπης Μουσαίου-Μπουγιούκου, προσαρμοσμένη με τρόπο που να διαβάζεται από όλους, και που συνοδεύεται από το αντίστοιχο ΣΙΝΤΙ. Όλα αυτά με πρωτοβουλία, προσαρμογή, και δαπάναις του ανιψιού της, Βασίλη Μουσαίου, γιου του Πλάτωνα Μουσαίου. Το 2^ο βιβλίο που παρουσιάστηκε σ' αυτήν την εκδήλωση ήταν τα «Χρονογραφήματα» του Πλάτωνα Μουσαίου, 1958-1985, μια θαυμάσια συλλογή από τα χρονογραφήματα που έγραψε ο Πλάτων Μουσαίος, ως χρονογράφος στις εφημερίδες, «Μάκρη», «Φωνή του Λιβισιού και της Μάκρης» και «Λιβίσι», και κατόπιν στην εφημερίδα του Πολιτιστικού Συλλόγου Νέας Μάκρης, «Η Φωνή της Νέας Μάκρης», μεταξύ των ετών 1983-1985. Τα χρονογραφήματα αυτά, γραμμένα με γνήσιο ΜακρηνοΛιβισιανό κέφι, σατιρικά, γεμάτα χιούμορ, αλλά και γεμάτα έγνοια για τους πατριώτες και την παλιά και νέα πατρίδα, είναι μεγάλης αξίας και δείχνουν την πιο χαρακτηριστική πλευρά και το ταλέντο ενός μεγάλου ανθρώπου και πατριώτη, που ευτυχίσαμε να τον έχουμε ανάμεσά μας, τον Πλάτωνα Μουσαίο. Όμως, η μεγάλη έκπληξη του «Ανταμώματος» ήταν η έκδοση από τη «Λυκία» του μεγάλου σε όγκο (412 σελίδες μεγάλου μεγέθους!) και αξία έργου του Δάσκαλου, Σάββα Πασχαλίδη, με τον τίτλο «Αρχαία και Σύγχρονος Λυκία», που συμπληρώνει και σε πολλά φωτίζει σκοτεινές και άγνωστες πτυχές της Ιστορίας και της Παράδοσης της πατρίδας των προγόνων μας και στέκεται δίπλα-δίπλα σε αξία, αξιοπιστία και χρησιμότητα με εκείνο του Κωνσταντίνου Λαμέρα, που το είχαμε σαν μοναδική και αυθεντική πηγή, μέχρι σήμερα. Το σύγγραμμα του Σάββα Πασχαλίδη το φύλαγε ο εγγονός του γιατρός, Κυριάκος Ανδρέα Σαράφης και είναι ευτύχημα για όλους μας που το εμπιστευτήκε στη «ΛΥΚΙΑ». Στο **Γ' Μέρος** του Προγράμματος κυριάρχησαν τα Λιβισιανά τραγούδια και οι μελωδίες από παράρτημα της ορχήστρας και χορωδίας του Σίμωνος Καρά, υπό τη διεύθυνση του φίλου κ. Δημήτρη Μαντζούρη και ακολούθησαν τοπικοί παραδοσιακοί χοροί, σούστα, καρσιλαμάς, συρτός, υπό την διεύθυνση της κ. Αγγελικής Καραγεώργου, υπεύθυνης του Λυκείου των Ελληνίδων της Ραφήνας Αττικής. Ακολούθησε μπουφές, χορός και γλέντι, που συμπλήρωσε, έτσι, μια μέρα κυριολεκτικά μοναδική για τους απογόνους που ευτύχησαν να παρευρεθούν και να συμμετάσχουν στην εκδήλωση. Πολλά συγχαρητήρια στη ΛΥΚΙΑ και στους φιλότιμους χορηγούς του Ανταμώματος, τον Γιάννη Παπαπολίτη, τον Βασίλη Μουσαίο, την Δέσποινα Νικάνδρου και τις οικογένειες Αγαπητού.

Χαλάνδρι 3 | 7 | 2018

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

ΣΤΟΥΣ ΠΑΤΡΙΩΤΕΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ, ΣΕ ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΗΡΘΑΝ ΑΠΟ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ

ΣΤΟΥΣ ΕΥΓΕΝΕΙΣ ΧΟΡΗΓΟΥΣ ΤΗΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗΣ, ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΥΣ:

ΜΕΓΑΣ ΧΟΡΗΓΟΣ

Γιάννης Νικ. Παπαπολίτης

ΧΟΡΗΓΟΙ

Βασίλης Μουσαίος, Στέλιος Γεωρ. Βασιλειάδης
Οικογένεια Ι. Νικάνδρου, Οικογένεια Αγαπητού απο Αιγάλεω

ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΙΓΑΛΕΩ, ΤΟΥΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΥΣ, ΤΟΥΣ ΑΝΤΙΔΗΜΑΡΧΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΗΜΑΡΧΟ ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΠΙΡΜΠΑ, ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΣΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΟΥΣ

ΣΤΟ ΛΟΥΚΑ ΓΚΟΥΛΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΜΕ ΤΑ ΙΕΡΑ ΚΕΙΜΗΛΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΑΞΙΑΡΧΗ ΛΙΒΙΣΙΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΙΑΚΩΒΟ ΤΣΑΛΙΚΗ

ΣΤΟΥΣ ΠΑΤΡΙΩΤΕΣ ΔΗΜΗΤΡΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ΛΙΤΣΑ ΑΓΑΠΗΤΟΥ, ΕΙΡΗΝΗ ΕΚΙΖΑΝΑ, ΖΩΗ ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΟΥ, ΛΙΛΥ ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗ, ΚΩΣΤΑ ΑΓΑΠΗΤΟ, ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΠΑΓΕΡΙΔΗ, ΔΗΜΗΤΡΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟ ΚΑΙ ΤΗ ΜΑΡΙΑ ΛΑΓΟΥ, ΓΙΑ ΤΟ ΣΤΗΣΙΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΜΩΜΑΤΟΣ

ΣΤΟΝ ΑΛΕΚΟ ΚΟΜΠΟΤΗ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΝΤΕΟΣΚΟΠΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΒΙΝΤΕΟ ΤΟΥ ΑΝΤΑΜΩΜΑΤΟΣ

ΣΤΗ ΒΕΡΑ ΤΖΟΥΜΕΛΕΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΦΙΣΑ ΤΟΥ ΑΝΤΑΜΩΜΑΤΟΣ

ΣΤΗΝ ΚΩΣΤΟΥΛΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ, ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΤΗΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΤΟ ΛΙΒΙΣΙ, ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

ΣΤΗ ΜΑΡΙΑ ΒΑΜΒΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΗΣ ΟΛΗΣ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΟΣΑ ΕΧΕΙ ΚΑΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΩΣΤΑΜΕ

ΣΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΟΥ ΣΙΜΩΝΑ ΚΑΡΡΑ, ΤΗ ΧΟΡΩΔΙΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΑΝΤΖΟΥΡΗ, ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ, ΓΙΑ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ.

ΣΤΟ ΛΥΚΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ, ΤΟ ΧΟΡΕΥΤΙΚΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΥ, ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ, ΓΙΑ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ

ΣΤΟΥΣ ΜΟΥΣΙΚΟΥΣ: ΑΦΟΙ ΜΑΡΓΩΝΗ, ΓΙΑΝΝΗ ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗ, ΚΥΡΙΑΚΟ ΕΛΑΙΟΠΟΥΛΟ, ΙΟΡΔΑΝΗ ΤΖΑΜΤΖΗ, ΓΙΩΡΓΙΑ ΛΑΣΣΑΔΟΥ, ΓΙΑ ΤΟ ΩΡΑΙΟ ΓΛΕΝΤΙ

ΣΤΟ ΔΗΜΗΤΡΗ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΧΗΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟ «ΕΥ ΖΗΝ» ΓΙΑ ΤΟ CATERING

ΣΤΑ ΕΠΙΤΙΜΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΛΥΚΙΑΣ:

Μιχάλης Δελησάββας, Ιατρός – Συγγραφέας (Αθήνα-Νέα Μάκρη)
 Βασίλης Μουσαιός, Επιχειρηματίας (Αθήνα-Νέα Μάκρη)
 Γιωργία Κατσιγιάννη-Θεοδοσιάδη, Εκπαιδευτικός (Αθήνα-Νέα Μάκρη)
 Αλίκη Θεοδοσιάδη, Αρχιτέκτων (Αθήνα-Νέα Μάκρη)
 Κώστας Κατσιγιάννης, Πολιτικός Μηχανικός· πρώην Γενικός Διευθυντής Ε.Ο.Τ.
 Παναγιώτης Κολιομichάλης, Ιατρός· πρόεδρος «Ένωσης Φίλων Αγ. Νικολάου Μύρων»
 Μαρία Βαμβακοπούλου, Συγγραφέας (Αιγάλεω)
 Γιώργος Μιχελάκος, Δικηγόρος (Αιγάλεω)
 Γιώργος Πετρίδης, Ιστορικός (Νίκαια- Ιτέα)
 Άννα Γρηγοριάδου-Γιαννίκη, Λογίστρια (Ρόδος)
 Δημήτρης Αλεξάνδρου, Φιλολόγος/Εκπαιδευτικός (Θήβα-Πλατανάκι)
 Γιωργία Μακρή, Νοσοκομειακός (Αθήνα-Εύβοια)
 Λουκάς Πολίτης, Εκπαιδευτικός (Εύβοια)
 Ταλιαντζής Μιχάλης (Αυστραλία)
 Χριστίνα Τσουφατάρη (Νέο Λιβίσι Ορωπού)
 Λίλυ Χαριτωνίδου (Αθήνα)
 Χρυσούλα Λάγγαρη (Εύβοια)
 Γιώτα Λαΐνη, Φαρμακοποιός (Ιτέα)
 Δέσποινα Μετζισάνη (Κερατσίνι-Μασσαλία)
 Μιχάλης Καλαφατάς (Δραπετσώνα)
 Βασίλης Κυριακού, Χημικός (Κερατσίνι)
 Δημήτρης Μπίρμπας, Δήμαρχος Αιγάλεω (Αιγάλεω)

Μαριάννα Χαϊτά, Εκπαιδευτικός (Ιεράπετρα)
Νικηφόρος Μπατζές, Αστυνομικός (Νέα Μάκρη)
Ειρήνη Εκίζανα, Αρχιτέκτων (Αιγάλεω)
Λίτσα Αγαπητού, Εκπαιδευτικός (Αιγάλεω)
Κώστας Αγαπητός (Αιγάλεω)
Ζωή Ευσταθιάδου (Αιγάλεω)
Λουκάς Γκούλτας (Αθήνα-Γαλαξίδι)
Κωστούλα Παρασκευοπούλου (Ξάνθη)
Κυριάκος Σαράφης, Ορθοπαιδικός (Βούλα)
Κυριάκος Μπατσάρας, Επιχειρηματίας. Πρόεδρος Πανελληνίας Ένωσης Ασυριών (Αιγάλεω)
Θοδωρής Κοντάρας, Φιλολόγος-Ιστορικός (Αθήνα)
Αγγελική Καραγεώργου, Δασκάλα Ελληνικού Παραδοσιακού χορού – Λύκειο των Ελληνιδών (Αθήνα)
Δημήτρης Μαντζούρης, Αρχείο Σίμωνα Καρά (Αθήνα)
Κατερίνα Λαμέρα, Ιδιωτική Υπάλληλος (Αθήνα)
Μιχάλης Βαρλάς, Ιστορικός (Αθήνα)

Επίτιμα Μέλη – Χορηγοί

Γιάννης Παπαπολίτης, Δικηγόρος (Αθήνα), ΜΕΓΑΣ ΧΟΡΗΓΟΣ
Στέλιος Βασιλειάδης, Αντιδήμαρχος Αιγάλεω, ΧΟΡΗΓΟΣ
Βασίλης Μουσαίος-Επιχειρηματίας (Αθήνα-Νέα Μάκρη), ΧΟΡΗΓΟΣ
Δέσποινα Νικάνδρου, Φιλολόγος (Νέα Μάκρη), ΧΟΡΗΓΟΣ

Μέλη της παλαιάς «Εταιρείας Ιστορικών Μελετών “Λυκία”»

Βέρα Τζουμελέα Γραφίστας (Νέα Μάκρη)
Αλέκος Κομπότης (Νέα Μάκρη)
Σοφία Σιδηρή (Νέα Μάκρη)

Τάσος Κακλαμάνης (Χημικός Μηχανικός - Ερευνητής - Αθήνα)

Εύα Αχλάδη (Τουρκολόγος-Ερευνήτρια - Βιβλιοθηκονόμος Σισμανόγλειου Βιβλιοθήκης Κων/λη)

Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών "ΛΥΚΙΑ"

Σαμψούντος 6, Αιγάλεω 12242, Τηλ +30 6977 841099

Mail: kaklamanist@yahoo.gr και lyciagreece@gmail.com,

Facebook: Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών "Λυκία" - Society of Historical Research "Lycia"